

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Suosiolahja

Asianajajan perhe- ja perintöoikeus
OTM-tutkielma

Laatija:
Ida-Emilia Rusanen

6.3.2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tutkielma

Oppiaine: Asianajajan perhe- ja perintöoikeus

Tekijä: Ida-Emilia Rusanen

Otsikko: Suosiolahja

Ohjaaja: Tuulikki Mikkola

Sivumäärä: XII + 71 sivua

Päivämäärä: 6.3.2023

Tämän tutkielman aiheena on suosiolahja, tarkemmin muotoiltuna sen tunnusmerkit ja merkitys suomalaisessa perintöoikeusjärjestelmässä. Perintökaaren 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan lakiosan arvoa laskettaessa on kuolinpesän varoihin lisättävä perittävän elinaikanaan antaman ennakkoperinnön, tarkoituksensa puolesta testamenttiin rinnastuvan lahjan sekä suosiolahjan arvo. Mikäli saajana tällaisessa laskennalliseksi lisäykseksi katsottavassa luovutuksessa on lakiosaperillinen, vähennetään lahjan arvo vastaavasti hänen lakiosastaan. Tutkielmassa pureudutaan näistä laskennallisista lisäyksistä suosiolahjaan, jota on kuvailtu muun muassa ennakkoperinnön kääntöpuoleksi sekä suomalaisen lakiosajärjestelmän tehokkaimmaksi suojaksi.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millainen lahja voidaan katsoa suosiolahjaksi sekä mikä merkitys suosiolahjalla ylipäätään on lakiosajärjestelmään sisältyvänä laskennallisena lisäyksenä. Tutkielman perimmäisenä tarkoituksena on siis aiheeseen liittyvän tiedon systematisointi. Tutkielmassa tarkastellaan ensinnäkin sitä, miten suosiolahjan tunnusmerkistön eri osatekijöitä on hahmotettu oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Lisäksi huomiota kiinnitetään erityisiin vastasyihin eli niihin syihin, joiden perusteella voidaan päätellä, ettei kyseessä ole suosiolahja. Lopuksi tarkastellaan vielä suosiolahjainstituution merkitystä sekä sen osakseen saamaa kritiikkiä. Tutkimusmetodina tutkielmassa on lainoppi. Keskeisinä lähteinä tutkielmassa käytetään oikeuskirjallisuuden lisäksi oikeuskäytäntöä, erityisesti korkeimman oikeuden ja hovioikeuksien ratkaisuja.

Suosiolahjaa koskevaa oikeuskäytäntöä on annettu verrattain runsaasti. Tästä huolimatta suosiolahjasäännöksen soveltaminen aiheuttaa edelleen epäselvyyksiä. Erityisen ongelmalliseksi on osoittautunut suosimistarkoituksen arviointi, erityisesti sen suhteen, miten suosimistarkoitusta tulisi arvioida sekä sen suhteen, millaista näyttöä suosimistarkoituksesta tulisi vaatia. Myös suosiolahjan aikarajattomuus horjuttaa oikeusvarmuutta ja ratkaisujen ennakoitavuutta, kun periaatteessa hyvinkin kauan ennen perittävän kuolemaa annettuja lahjoja saatetaan katsoa suosiolahjoiksi. Oikeustilaa selkeyttävät muutokset lainsäädännön tasolla taikka suoraviivaiset linjanvedot korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä ovatkin enemmän kuin tervetulleita. Suosiolahjan ja koko lakiosajärjestelmän takana kytevien arvojen ja moraalikäsitysten vuoksi ainakaan lainsäädännölliset muutokset eivät kuitenkaan ole kovin todennäköisiä lähitulevaisuudessa.

Avainsanat: lakiosa, perintöoikeus, rintaperillinen, suosiolahja

Sisällys

Suosiolahja	I
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	XII
1 Aluksi	1
1.1 Johdanto.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset.....	4
1.3 Tutkimusmetodi	5
2 Lakiosajärjestelmästä ja lahjan käsitteestä	8
2.1 Lakiosajärjestelmä	8
2.1.1 Lakiosajärjestelmän pääpiirteet.....	8
2.1.2 Laskennalliset lisäykset	10
2.1.3 Lakiosan täydennyskanne	12
2.2 Lahja	15
2.2.1 Lahjan määritelmä	15
2.2.2 Tavanomainen lahja	18
3 Suosiolahjan tunnusmerkit	20
3.1 Henkilöpiiri	20
3.1.1 Lahjanantaja	20
3.1.2 Lahjansaaja	21
3.1.3 Yhtiö lahjanantajana tai -saajana	24
3.2 Aikatekijä	27
3.3 Lahjanluonteisuus ja lahjan arvostaminen	31
3.3.1 Lahjanluonteisuuden raja	31
3.3.2 Suosiolahjan arvostaminen	34
4 Suosimistarkoitus ja sen puuttuminen	37
4.1 Suosimistarkoitus	37
4.1.1 Mitä tarkoitetaan suosimistarkoituksella?.....	37
4.1.2 Suosimistarkoituksen toteennäyttäminen	39
4.2 Suosimistarkoituksen puuttuminen.....	42
4.3 Sukupolvenvaihdos	44
4.3.1 Maatilan sukupolvenvaihdos	44

4.3.2	Yrityksen sukupolvenvaihdos	46
4.4	Perillisten saattaminen tasa-arvoiseen asemaan	48
4.5	Hoitotyö ja vanhuudenturva	51
4.5.1	Hoitotyö.....	51
4.5.2	Vanhuudenturva ja syytinki.....	52
5	Suosiolahjan merkitys	56
5.1	Suosiolahjasäännöksen kehitys lainsäädännössä	56
5.2	Säännöksen tarpeellisuus	59
5.3	Suosiolahjasäännöksen ja lakiosajärjestelmän kehittäminen	64
6	Lopuksi	69

Lähteet

Kirjallisuus

- Aarnio, Aulis, Perintöoikeus. Jäämistöoikeuden oppikirja. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta 1974.
- Aarnio, Aulis, Oikeussäännösten tulkinnasta. Tutkimus lainopillisen perustelun rationaalisuudesta ja hyväksyttävyydestä. Juridica 1982.
- Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.
- Aarnio, Aulis, Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 35–56 teoksessa Häyhä, Juha, Minun metodini. WSOY lakitieto 1997.
- Aarnio, Aulis, Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2011.
- Aarnio Aulis – Kangas, Urpo, Avioliitto, perintö ja testamentti. Lakimiesliiton Kustannus 1994.
- Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo, Suomen jäämistöoikeus II. Testamenttioikeus. 5., uudistettu painos. Talentum Media Oy 2015.
- Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo, Suomen jäämistöoikeus I. Perintöoikeus. 6., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2016.
- Aarnio, Aulis – Saarenpää, Ahti – Santala, Pekka, Maatilan sukupolvenvaihdos. A-tieto Oy 1983.
- Agell, Anders – Danielsen, Svend – Kangas, Urpo – Lødrup, Peter – Nielsen, Linda, Äktenskapsrätten och successionsrätten i de fem nordiska länderna. Om möjligheterna och nyttan av lagharmonisering. Nordiska ministerrådet 2002.
- Gottberg-Talve, Eva, Jäämistöoikeuden perusteet. 2., uudistettu painos. Lakimiesliiton Kustannus 1988.
- Grönfors, Kurt, Ställningsfullmakt och bulvanskap. P. A. Norstedt & Söner 1961.
- Hakulinen, Yrjö Juhani, Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. 2., laajennettu painos. Kirjayhtymä 1965.
- Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2011.
- Hoppu, Esko – Hemmo, Mika, Vakuutus-oikeus. WSOYpro 2006.

Huhtamäki, Ari, Offshore-yhteisön samastuksesta määräysvallan käyttäjään.

Defensor Legis 1/1999, s. 142–152.

Husa, Jaakko, Oikeusvertailu. Teoria ja metodologia. Lakimiesliiton Kustannus 2013.

Kaisto, Janne – Lohi, Tapani, Johdatus varallisuusoikeuteen. 2., uudistettu painos.

Talentum 2013.

Kangas, Urpo, Lahja. Lakimiesliiton Kustannus 1993.

Kangas, Urpo, Suomen henkivakuutusoikeus. Lakimiesliiton Kustannus 1995.

Kangas, Urpo, Kaikella on aikansa. Lakimies 6–7/1998, s. 1079–1088.

Kangas, Urpo, Lakiosa eilen, tänään ja huomenna. Defensor Legis 4/2004, s. 575–601.

Kangas, Urpo, Perhevarallisuusoikeus. 3., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.

Kangas, Urpo, Suomalaisen siviilioikeuden juuret. Esimerkkinä perhe- ja perintöoikeus. Helsingin yliopiston kirjasto 2020.

Kivimäki, Toivo Mikael – Ylöstalo, Matti, Suomen siviilioikeuden oppikirja. WSOY 1981.

Klami, Hannu Tapani, Johdatus oikeustieteen metodologiaan. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A:24:1980. Turun yliopisto 1980.

Kolehmainen, Antti, Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa. Lakimies 4/2009, s. 597–618.

Kolehmainen, Antti, Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen. Jurisprudentia XLIV:2011, s. 279–330.

Kolehmainen, Antti, Oikeustapauskommentti KKO 2012:96. Teoksessa Timonen, Pekka, KKO:n ratkaisut kommentein. Alma Talent Oy 2022.

Koponen, Juha, Kuolinpesän osakkaan opas. 9., uudistettu painos. Verotieto Oy 2010.

Korpiola, Mia, Lakiosasta luopumassa? – oikeushistoriallinen näkökulma lakiosainstituution taustaan ja tehtäviin. Lakimies 7–8/2010, s. 1342–1360.

Koskinen, Mikael, Lakiosan täydennyskanteen määräajasta. Defensor Legis 4/2022, s. 876–892.

Linna, Tuula, Transplanti – metafora, mutta mistä? Lakimies 5/2010, s. 835–848.

Lohi, Tapani, Puolisoiden väliset lahjat ja rintaperillisen lakiosa. Lakimies 4/1996, s. 632–652.

Lohi, Tapani, Ennakkoperinnöstä. Perintö- ja lakiosien määräytyminen. Lakimiesliiton

- Kustannus 1999.
- Lohi, Tapani, Lakiosan täydennys ja takaisinsaanti. *Business Law Forum* 1/2005, s. 341–369.
- Lohi, Tapani, Pesänjako, vastike ja lahjansaajan palautusvastuu. Lesken antamien lahjojen oikeusvaikutukset PK 3 luvun 3 §:n mukaan. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2006.
- Lohi, Tapani, Velvoittautumistoimet ja dispositiotoimet. *Business Law Forum* 1/2008, s. 53–93.
- Lohi, Tapani, Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja. *Defensor Legis* 1/2017, s. 1–15.
- Mahkonen, Sami, Testamentti ja leskelle suopea tulkinta-asetus. *Lakimies* 5/1987, s. 513–528.
- Makkonen, Kaarle, Oikeudellinen lähdemateriaali. Helsingin yliopisto 1979.
- Mikkola, Tuulikki, Perittävän tekemät lahjoitukset ja niihin liitetyt määräykset: määräämisvallan rajoista. *Defensor Legis* 3/2013, s. 312–325.
- Mikkola, Tuulikki, Parisuhteet, varallisuus ja sopimukset. Alma Talent Oy 2021.
- Norri, Matti, Perittävän tahdon tulkinnasta. *Defensor Legis* 2/2005, s. 341–348.
- Norri, Matti, Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. Alma Talent Oy 2017.
- Puronen, Pertti, Näin teen perukirjan itse. Talentum 2008.
- Rapola, Marjos, Uusi lakiosasäännöstö. Suomalainen lakimiesyhdistys 1951.
- Rautiala, Martti, Perillisen lakiosa. Perintökaaren uusitun 17 luvun selitykset. Pellervo-seura 1957.
- Rautiala, Martti, Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy 1967.
- Ross, Sidney, *Inheritance Act Claims: Law and Practice*. 2. painos. Sweet & Maxwell 2000.
- Saarenpää, Ahti, Tasajaon periaate. Tutkimus jäämistöoikeudellisen tasajaon periaatteen toteuttamisesta tuomioistuinkäytännössä. *Juridica* 1980.
- Saarenpää, Ahti, Havaintoja puolison perintöoikeudesta toisen puolison kuoltua rintaperilliseltä, s.189–238 teoksessa Karhu, Juha (toim.), Puolisoiden omaisuuden ositus ja jako. *Juridica* 1984.
- Saarenpää, Ahti, Perintö ja jäämistö. Jakosäännösten ja jakoon vaikuttavien säännösten tulkintoja. *Pandecta* 1994.
- Saarnilehto, Ari, *Sopimusoikeuden perusteet*. 7., uudistettu painos. Alma Talent Oy

2009.

Saarnilehto, Ari – Hemmo, Mika – Kartio, Leena, Varallisuusosoikeus. WSOY lakitieto 2001.

Salonen, Ville, Suosiolahja lakiosajärjestelmässä. Defensor Legis 1/2000, s. 51–60.

Savela, Ari, Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. 2., uudistettu painos. Talentum 2006.

Siltala, Raimo, Oikeudellinen tulkintateoria. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2004.

Tammi-Salminen, Eva, Sopimus, kompetenssi ja kolmas. Varallisuusosoikeudellinen tutkimus negative pledge -lausekkeiden sivullissitovuudesta. Suomalainen lakimiesyhdistys 2001.

Timonen, Pekka, Määräysvalta, hinta ja markkinavoima. Julkisesti noteeratun yrityksen määräysvallan siirtymisen oikeudellinen sääntely. Lakimiesliiton Kustannus 1997.

Toiviainen, Heikki, Osakeyhtiön johtajan ja tilintarkastajan vastuusta. Lakimies 2/1995, s. 261–291.

Villa, Seppo, Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö. 5., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.

Välimäki, Pertti, Preklusiosta korkeimmassa oikeudessa. Jurisprudentia XLIX:2016, s. 289–356.

Wikström, Kauko – Ossa, Jaakko – Urpilainen, Matti, Vero-oikeuden yleiset opit. Kauppakamari 2015.

Virallislähteet

HE 37/1948 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perintökaaren 17 luvun, oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 2 §:n ja konkurssisäännön 46 §:n muuttamisesta sekä maakaaren 2 ja 3 luvun sekä 8 luvun 3 §:n kumoamisesta.

HE 114/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle vakuutuslainsäädännön ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 117/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintökaaren 7 luvun 3 ja 5 §:n muuttamisesta.

HE 77/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintökaaren 7 luvun muuttamisesta.

KM 1975:84. Valtioneuvoston 2.8.1972 asettaman perintöoikeuskomitean 30.8.1975 päivätty mietintö perintölainsäädännön uudistamisesta.

Lainvalmistelukunnan mietintö 1935:2. Ehdotus perintö- ja testamenttilainsäädännön

uudistamiseksi.

LaVM 18/1950 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksen johdosta laeiksi perintökaaren 17 luvun, oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 2 §:n ja konkurssisäännön 46 §:n muuttamisesta sekä maakaaren 2 ja 3 luvun sekä 8 luvun 3 §:n kumoamisesta.

LaVM 15/2002 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksen johdosta laiksi perintökaaren 7 luvun muuttamisesta.

OM 2004:6. Perintökaaren uudistamistarpeet. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2004:6.

Internetlähteet

Norges arbeids- og velferdsdirektoratet, Grunnbeløpet i folketrygden.

<https://www.nav.no/grunnbelopet> (Luettu 5.2.2023).

Skatteetaten, Arveavgift er fjernet. <https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/gave-og-arv/arveavgift-er-fjernet/> (Luettu 5.2.2023).

Tilastokeskus, Tilastot, kohta Kotitalouksien varallisuus.

https://www.stat.fi/til/vtutk/2019/vtutk_2019_2021-06-08_tie_001_fi.html
(Luettu 20.10.2022).

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 1961 II 37

KKO 1969 II 4

KKO 1971 II 14

KKO 1982 II 74

KKO 1983 II 12

KKO 1983 II 127

KKO 1984 II 194

KKO 1988:112

KKO 1992:197

KKO 1997:70

KKO 1998:114

KKO 1998:137

KKO 2012:69

KKO 2012:96

Hovioikeudet

Helsingin HO S 95/1453

Helsingin HO S 99/1445

Helsingin HO S 99/2056

Helsingin HO S 00/640

Itä-Suomen HO S 89/43

Itä-Suomen HO S 89/549

Itä-Suomen HO S 92/201

Itä-Suomen HO S 94/349

Itä-Suomen HO S 00/881

Itä-Suomen HO S 03/1494

Itä-Suomen HO S 07/1074

Kouvolan HO S 00/508

Rovaniemen HO S 89/190

Rovaniemen HO S 90/201

Rovaniemen HO S 93/233

Rovaniemen HO S 96/43

Turun HO S 90/59

Turun HO S 91/135

Turun HO S 92/10

Turun HO S 92/778

Turun HO S 92/1448

Turun HO S 97/688

Turun HO S 99/1648

Turun HO S 02/1069

Turun HO S 21/1394

Vaasan HO S 94/501

Vaasan HO 98/154

Vaasan HO S 01/562

Vaasan HO S 04/96

Vaasan HO S 07/1142

Käräjäoikeudet

Hämeenlinnan KäO 01/1926

Kotkan KäO L 98/2438

Lyhenteet

AKL	laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (389/1988)
AvoliittoL	laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (26/2011)
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
KKO	korkein oikeus
KM	komiteamietintö
ks	katso
KäO	käräjäoikeus
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
NAV	Norges arbeids- og velferdsetaten (Norjan työ- ja hyvinvointihallinto)
OK	oikeudenkäymiskaari (4/1734)
OM	oikeusministeriö
OYL	osakeyhtiölaki (624/2006)
PerVL	perintö- ja lahjaverolaki (378/1940)
PK	perintökaari (40/1965)
PL	perustuslaki (731/1999)
VSL	vakuutusopimuslaki (543/1994)

1 Aluksi

1.1 Johdanto

Suomalaisessa perintöoikeusjärjestelmässä rintaperillisen oikeutta lakiosaan turvaa niin kutsuttujen laskennallisten lisäysten sääntely.¹ Perintökaaren (PK 40/1965) 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan lakiosan suuruutta määritettäessä kuolinpesän varoihin tulee lisätä perittävän elinaikanaan antaman ennakkoperinnön, tarkoitukseltaan testamenttiin rinnastuvan lahjan sekä suosiolahjan arvo. Sen lisäksi, että kuolinpesän varoihin tehdään mainittu laskennallinen lisäys, vähennetään rintaperillisen lakiosasta PK 7 luvun 7 §:n mukaisesti hänen mahdollisesti saamansa ennakkoperinnön, testamenttiin rinnastuvan lahjan tai suosiolahjan arvo.² Ennakollisten luovutusten vaikutus lahjanantajan perinnönjaossa on siis kaksivaiheinen: ensinnäkin lahjan arvo lisätään laskennallisesti kuolinpesän varoihin, ja toisaalta mikäli luovutus on tehty rintaperilliselle, vähennetään hänen lakiosastaan luovutusta vastaava osuus.

Ennakkoperinnön osalta lähtökohtana on ennakkoperintöolettama, eli lähtökohtaisesti perittävän rintaperilliselle antama lahja katsotaan ennakkoperinnöksi, ellei perittävä ole toisin määrännyt. Muun perillisen kuin rintaperillisen kohdalla oletama on päinvastainen, sillä tällöin lahja ei lähtökohtaisesti ole ennakkoperintöä, ellei perittävä näin ole määrännyt tai elleivät olosuhteet osoita päinvastaista.³ Koska perittävä voi käytännössä itse kumota ennakkoperintöolettaman, tarvitaan suosiolahjasäännöstä turvaamaan rintaperillisen oikeus tiettyyn osuuteen perinnöstä.⁴ Kangas onkin kuvaillut suosiolahjaa ennakkoperinnän kääntöpuoleksi, sillä mikäli perittävä on määrännyt, ettei rintaperilliselle annettu lahja ole ennakkoperintöä, luo tällainen määräys vahvan oletaman suosimistarkoituksesta.⁵

---

¹ Laskennallisia lisäyksiä on kutsuttu myös fiktiivisiksi lisäyksiksi. Aarnio: Perintöoikeus, s. 347.

² Poikkeuksena PK 7 luvun 7 §:ssä mainitaan tilanne, jossa lakiosaan oikeutettu perillinen on tullut sijaantuloperillisenä rintaperillisen tilalle. Tällöin sijaantuloperillisen lakiosasta vähennetään sen henkilön saama ennakkoperintö, suosiolahja tai testamenttiin rinnastuva lahja, jonka tilalle hän on tullut.

³ PK 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan rintaperillisen perinnöstä on vähennettävä se, mitä perittävä on eläessään tälle antanut, ellei toisin ole määrätty tai olosuhteisiin katsoen otaksuttava tarkoitettu. Jos taas ennakkoperinnön saajana on muu perillinen kuin rintaperillinen katsotaan lahja ennakkoperinnöksi vain, mikäli näin on erikseen määrätty tai olosuhteiden perusteella voidaan näin päätellä.

⁴ Ks. esimerkiksi Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 283 sekä Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 4.

⁵ Kangas: Perhevarallisuus-oikeus, s. 458.

Testamenttiin rinnastuvana lahjana pidetään lahjaa, joka olosuhteidensa tai ehtojensa puolesta rinnastuu testamenttiin. Testamenttiin rinnastuvalle lahjalle tunnusomaisena merkkinä on pidetty sitä, että lahja on annettu perittävän kuoleman läheisyydessä, ja lahjan antamisella on varauduttu perittävän kuolemaan.⁶ Testamenttiin rinnastuvaa lahjaa koskevaa säännöstä voidaan soveltaa suosiolahjasäännöstä laajempaan henkilöpiiriin, ja se voidaankin antaa kenelle tahansa, kun taas suosiolahja voidaan perintökaaren sääntelyn mukaan antaa vain perittävän jälkeläiselle tai ottolapselle taikka tämän jälkeläiselle sekä lisäksi kenen tahansa edellä mainituista puolisoille. Voisikin todeta testamenttiin rinnastuvan lahjan täydentävän laskennallisten lisäysten kokonaisuutta, kun muillekin kuin suosiolahjasäännöksessä mainituille perillisille annetut lahjat voivat tulla huomioituksi perinnönjaossa.

Tässä tutkielmassa tarkastelen laskennallisista lisäyksistä vain suosiolahjaa, jota on kuvailtu jopa suomalaisen lakiosajärjestelmän tehokkaimmaksi suojaksi.⁷ Ennakkoperintöä ei tässä tutkielmassa tarkastella, sillä ennakkoperinnön osalta kyse on tahdonvaltaisesta sääntelystä, ja perittävä voikin poistaa ennakkoperintäolettamien määrämällä, ettei hänen rintaperilliselleen antama lahja ole ennakkoperintöä.⁸ Jos perittävä on määrännyt, ettei hänen rintaperilliselle antamansa lahja ole ennakkoperintöä tai lahja on annettu muulle perilliselle kuin rintaperilliselle ilman, että on määrätty, että lahja olisi ennakkoperintöä, joudutaan punnitsemaan, tulisiko lahja ottaa perinnönjaossa huomioon suosiolahjana tai testamenttiin rinnastuvana lahjana. Testamenttiin rinnastuvan lahjan olen rajannut tutkielman aiheen ulkopuolelle työn selkeyttämiseksi. Se, millaisissa olosuhteissa ja millaisilla ehdoilla annettu lahja voidaan katsoa testamenttiin rinnastuvaksi lahjaksi, on niin laaja kysymys, ettei aihetta suosiolahjan lisäksi ole mahdollista käsitellä tämänlaajuisessa työssä.

---

⁶ Ks. Lainvalmistelukunnan ehdotus 1935:2, s. 116, jossa todetaan, että lahjan voidaan katsoa olevan testamenttiin rinnastuva esimerkiksi silloin, kun se on annettu kuolinvuoteella tai perittävän viimeisen sairauden aikana. Ks. myös Kangas: Perhevarallisuusosoikeus, s. 460 sekä Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 69, jossa Rautiala nostaa esiin mahdollisena skenaariona myös sen, että testamenttiin rinnastuvaksi katsotaan lahja, jonka perittävä on antanut vakavan sairauden aikana, josta hän kuitenkin sittemmin on tervehtynyt.

⁷ LaVM 15/2002, s. 2.

⁸ Ks. lisää ennakkoperintäolettamasta Kangas: Perhevarallisuusosoikeus, s. 437–438 sekä Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 229. Vrt. Suosiolahjan kohdalla perittävä ei voi kumota lahjan suosiolahjaluonnetta omalla ilmoituksellaan. Ks. Itä-Suomen HO S 07/1074, jossa perittävä oli määrännyt, ettei lahja ollut ennakkoperintö eikä suosiolahja. Suosiolahjan osalta tälle ilmoitukselle ei annettu merkitystä.

Myös ylisuuret henkivakuutusmaksut voivat tulla laskennallisesti lisätyiksi kuolinpesän varoihin.⁹ PK 7 luvun 4 §:n mukaan pesän varoihin tulee lisätä perittävän kuolemansa varalta ottaman henkivakuutuksen maksut, mikäli edunsaajana on kolmas henkilö, tai henkivakuutus on siirretty kolmannelle henkilölle, ja perittävän maksamat vakuutusmaksut eivät ole kohtuullisessa suhteessa hänen oloihinsa ja varoihinsa nähden. Ylisuuria henkivakuutusmaksuja ei kuitenkaan tarkastella tässä tutkielmassa aihepiiriin laajuuden vuoksi, sillä aiheesta riittäisi kirjoitettavaa oman erillisen tutkielmansa verran. Myös henkivakuutusmaksujen erityisluonne perinteisiin lahjoihin verrattuna vaatisi syvällisempää tarkastelua. Henkivakuutusmaksujen kohdallahan lahjoitus tapahtuu välillisesti, kun perittävä maksaa vakuutusmaksuja vakuutusyhtiölle, jonka kautta edunsaaja saa taloudellisen hyödyn.¹⁰

Suosiolahja on aiheena mielenkiintoinen ja jatkuvasti ajankohtainen. Aiheeseen liittyy paljon monitahoisia punnintoja muun muassa sen vuoksi, että suosiolahjan tunnusmerkistö on jätetty perintökaareissa verrattain avoimeksi. Säännöstä onkin tulkittava jatkuvasti muovautuvan oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden avulla. Suosiolahjasäännöksen tarpeellisuudesta on myös käyty vilkasta keskustelua. Esimerkiksi Kangas on katsonut, että suosiolahjasäännöksellä puututaan liikaa perittävän disponointivaltaan, kun taas Kolehmainen on esittänyt, että säännöstä tarvitaan turvaamaan tietynlaista tasa-arvoa ja estämään omistuksen keskittymistä yhteiskunnassa.¹¹ Suosiolahjasäännökseen on pyritty puuttumaan lainsäädännönkin puolella, kun vuonna 1998 ehdotettiin suosiolahjasäännöksen kumoamista kokonaan¹², ja kaksi vuotta myöhemmin säännöstä ehdotettiin muutettavaksi tahdonvaltaiseksi siten, että perittävä olisi itse voinut määrätä, ettei kyseessä olisi ollut suosiolahja, jolloin laskennallista lisäystä ei olisi

---

⁹ Se, mitä henkivakuutuksella tarkoitetaan, on jätetty vakuutus sopimuslaissa (VSL 543/1994) määrittelemättä, koska termin katsottiin hallituksen esityksessä olevan niin vakiintunut, ettei määritelmän sisällyttämistä lakiin katsottu tarpeelliseksi. Ks. HE 114/1993 vp, s. 21. Ks. lisää henkivakuutuksen määrittelystä ja luonteesta esimerkiksi Hoppu – Hemmo: Vakuutus oikeus, s. 406–407.

¹⁰ Ks. lisää henkivakuutusmaksujen huomioimisesta perintöosia määritettäessä Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 199–203 sekä Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 134–136.

¹¹ Ks. Kangas: Kaikella on aikansa, s. 1083. Vrt. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 321.

¹² Suosiolahjasäännöksen kumoamista perusteltiin muun muassa sillä, että säännös asettaa tietyn lahjansaajien henkilöpiirin muita huonompaan asemaan ja että vastaavaa säännöstä ei tunneta muissakaan Pohjoismaissa. HE 117/1998 vp, s. 2.

tehty.¹³ Ulkomaisten esikuvien ja tulkinta-avun puuttuminen tuskin ainakaan lieventää suosiolahjasäännöksestä käytävää väittelyä.¹⁴

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksenäni on ensinnäkin se, miten suosiolahjan tunnusmerkistön eri osatekijöitä on hahmotettu oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Toisin sanoen, kyse on siitä, millainen lahja voidaan huomioda lakiosia laskettaessa suosiolahjana. Tunnusmerkkien tarkasteluun liittyy useita alakysymyksiä. Suosiolahjasääntelyn henkilöpiirin osalta tarkastelen muun muassa sitä, miten lakiosalaskelmassa tulee huomioda muun lahjansaajan kuin rintaperillisen saama suosiolahja sekä sitä, miten tulee suhtautua yhtiöön suosiolahjan saajana tai antajana. Tunnusmerkkien tarkastelussa ei voida myöskään sivuuttaa kysymystä siitä, mikä merkitys lahjoitushetken ja perittävän kuoleman välillä kuluneella ajalla on. Lahjanluonteisuuden osalta pohdin sitä, mikä vaikutus mahdollisesti maksetulla vastikkeella on suosiolahjakontekstissa. Ydinkysymyksenä suosimistarkoituksen osalta on se, mitä suosimistarkoituksella ylipäätään tarkoitetaan. Toisaalta on syytä myös pohtia, millaista näyttöä suosimistarkoituksesta tulisi vaatia.

Tarkastelen myös sitä, millaisissa tilanteissa voidaan katsoa, että kyseessä ei ole suosiolahja. Tärkeänä kysymyksenä on tällöin se, millaisten seikkojen katsotaan osoittavan, ettei perittävän pääasiallisena motiivina lahjan antaessaan ole ollut yhden perillisen suosiminen lakiosaperillisten kustannuksella. Näitä seikkoja kutsutaan usein myös erityisiksi vastasyiksi.¹⁵ Lopuksi pohdin sitä, millainen merkitys suosiolahjalla on laskennallisten

---

¹³ Ks. HE 77/2000 vp, s. 3, jossa sääntelyä ehdotettiin muutettavaksi siten, että suosiolahjan arvoa ei olisi lisätty kuolinpesän varoihin, jos perittävän tahdonilmaisun perusteella olisi ollut selvää, ettei tämä olisi vastannut perittävän tarkoitusta.

¹⁴ Ongelmista liittyen ulkomaisten mallien puuttumiseen huomauttaa esimerkiksi Lohi. Ks. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 1.

¹⁵ Erityiset vastasyyt ovat seikkoja, joiden katsotaan osoittavan, ettei perittävän pääasiallisena tarkoituksena lahjoituksen taustalla ole ollut lahjansaajan suosiminen ja ettei kyseessä ole lainkaan suosiolahja. Nämä seikat kytkeytyvätkin vahvasti suosiolahjaluonteen arviointiin, eikä niitä voida pitää suosimistarkoituksesta irrallisina seikkoina. Ks. Aarnio: Perintöoikeus, s. 349, Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 289 sekä Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 188. Erityisten vastasyiden kohdalla on kuitenkin mahdollista hahmottaa tietynlaisia tyyppitapauksia siitä, millaiset seikat voivat vaikuttaa suosimistarkoituksen arviointiin siten, ettei kyseessä katsota olevan suosiolahja. Näitä tyyppitapauksia käsitellään tarkemmin suosimistarkoituksen ja sen puuttumisen yhteydessä luvussa 4. Vrt. Testamenttiin rinnastuvan lahjan kohdalla erityiset vastasyyt voivat estää sinänsä testamenttiin rinnastuvan lahjan tunnusmerkistön täyttävän lahjan arvon lisäämisen kuolinpesän varoihin. Ks. Kangas: Lahja, s. 258 sekä Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 6.

lisäysten järjestelmässä. Suosiolahjasääntelyyn kohdistuneen kritiikin valossa on mielestäni tärkeää kiinnittää huomiota siihen, tarvitaanko suosiolahjainstituutiota ylipäättään laskennallisten lisäysten järjestelmässä sekä siihen, tulisiko sääntelyä joltain osin muuttaa tulevaisuudessa. Koska suosiolahja ja lakiosajärjestelmä kietoutuvat niin perustavanlaatuisesti toisiinsa sivutaan tässä tarkastelussa suosiolahjasäännöksestä esitettyjen argumenttien ja muutosehdotusten lisäksi myös koko lakiosajärjestelmää koskevia vastaavia näkökulmia.

1.3 Tutkimusmetodi

Tutkimusmetodinani käytän oikeusdogmatiikkaa eli lainoppia, jonka perustehtäviä ovat yhtäältä oikeussääntöjen sisällön tulkitseminen ja toisaalta näiden sääntöjen systematisointi. Oikeussääntöjen tulkintaa kutsutaan tavanomaisesti käytännölliseksi lainopiksi ja oikeussääntöjen systematisointia teoreettiseksi lainopiksi.¹⁶ Käytännöllinen ja teoreettinen lainoppi täydentävät toisiaan, sillä jotta oikeussääntöjä voitaisiin systematisoida, täytyy niiden sisältö ja merkitys ensin ymmärtää.¹⁷ Nämä kaksi lainopin ulottuvuutta toimivatkin yleensä, ja myös tässä tutkielmassa, vuorovaikutuksessa toisiinsa nähden.¹⁸

Käytän siis apunani tutkielmassa sekä käytännöllistä että teoreettista lainoppia. Käytännöllistä lainoppia hyödynnän selvittäessä suosiolahjasäännösten sisältöä. Sääntelyn sisällön tulkinnassa käytän apunani oikeuskäytäntöä ja -kirjallisuutta. Tavoitteenani on selvittää, miten suosiolahjasäännöstä on tulkittu käytännössä ja millaisia tulkintakannanottoja suosiolahjan eri tunnusmerkeistä on esitetty. Teoreettista lainoppia käytän ensinnäkin systematisoidessani näitä tunnusmerkkejä. Systematisoinnin avulla pyrin myös hahmottamaan suosiolahjasäännöksen asemaa ja merkitystä rintaperillisten lakiosia laskettaessa suomalaisessa laskennallisten lisäysten järjestelmässä.¹⁹ Suosiolahjan merkitystä tarkastelen systematisoimalla erisuuntaisia argumentteja, joita suosiolahjainstituutiosta on esitetty.

---

¹⁶ Ks. Aarnio: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 36 sekä Hirvonen: Mitkä metodit?, s. 25.

¹⁷ Näin teoreettisen ja käytännöllisen lainopin välistä suhdetta on kuvaillut Aarnio. Aarnio: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 40.

¹⁸ Aarnio on todennut tulkinnan ja systematisoinnin olevan vuorovaikutussuhteessa keskenään siten, että uusi systematiikka nostaa esiin uudenlaisia kysymyksiä, joihin etsitään tulkintaratkaisuja, ja toisaalta systematisointitapa rajaa kysymyksiä, joihin vastauksia etsitään. Aarnio: Laintulkinnan teoria, s. 301.

¹⁹ Ks. Aarnio: Laintulkinnan teoria, s. 293, jossa todetaan asioiden välisten yhteyksien etsimisen olevan systematisoinnin perusta.

Lainopille tyypilliseen tapaan tutkimuskohteenani on voimassa oleva oikeus, tarkemmin muotoiltuna voimassa olevan oikeuden säännöt eli oikeusnormit.²⁰ Tarkastelen ennen kaikkea oikeusnormien sisältöä eli lakikielen ilmaisujen sisältöä.²¹ Suosiolahjaa koskevien oikeusnormien sisältö ei avaudu lukijalleen pelkän lakitekstin avulla, minkä vuoksi on välttämätöntä tarkastella myös aihetta koskevaa oikeuskirjallisuutta ja -käytäntöä. Korkeimman oikeuden ratkaisujen verrattain vähäisen määrän sekä perustelujen osittaisen avoimuuden vuoksi, hyödynnän tutkielmassa myös erityisesti hovioikeuden ratkaisuja. Vaikka tuomioistuinratkaisuilla, edes korkeimman oikeuden ratkaisuilla, ei oikeuslähteenä ole periaatteessa oikeudellista sitovuutta, ohjaavat ne kuitenkin tosiasiallisesti useimmiten alioikeuksien ratkaisukäytäntöä.²² Tällaista tosiasiallista sitovuutta on korkeimman oikeuden ratkaisujen lisäksi katsottu olevan myös ylioikeuksien eli hovioikeuksien ratkaisuilla.²³ Kuitenkin, vaikka hyödynnän ja analysoin myös näitä tuomioistuinten ratkaisemia konkreettisia oikeustapauksia, tarkastellaan tutkielmassa silti yksittäisten, konkreettisten tapausten sijaan lainopille tunnusomaisesti tyyppitapauksia.²⁴

Tarkasteluni rajoittuu kotimaiseen oikeuteen, minkä vuoksi oikeusvertailevia tutkimusmetodeja en tässä tutkielmassa käytä muutamaa oikeusvertailevaa mainintaa lukuun ottamatta. Oikeusvertailussa on pääpiirteissään kyse siitä, että eri oikeusjärjestelmiä asetetaan rinnakkain, jolloin voidaan hahmottaa oikeusjärjestelmien välisiä yhteneväisyyksiä, mutta myöskin eroja.²⁵ Suomalainen perintöoikeusjärjestelmä ei ole kehittynyt tyhjiössä, vaan

---

²⁰ Ks. lisää lainopin tutkimuskohteesta ja sen ongelmallisuudesta Aarnio: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta, s. 11.

²¹ Hirvosen mukaan oikeusnormilla voidaan tarkoittaa lakikielen ilmaisua, lakikielen ilmaisun sisältöä tai näiden kahden yhdistelmää. Hirvonen: Mitkä metodit?, s. 23.

²² Oikeuslähdeopin näkökulmasta tuomioistuinratkaisut kuuluvat heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin, mikä merkitsee sitä, ettei tällaisen oikeuslähteen syrjäyttämistä vielä pidetä lainsoveltajan virkavirheenä. Todennäköistä kuitenkin on, että tällaisen oikeuslähteen sivuuttava ratkaisu tulee myöhemmin muuttumaan ylemmässä oikeusasteessa. Ks. oikeuslähteiden ryhmittelystä lisää Aarnio: Laintulkinnan teoria, s. 220–221. Ks. kootusti Aarnion systematiikkaan perustuvasta oikeuslähdeopista Siltala: Oikeudellinen tulkintateoria, s. 376.

²³ Aarnio on kuitenkin muistuttanut, että tosiasiallinen sitovuus vaihtelee oikeudenalojen välillä. Silloin, kun kyse on toistuvista, keskenään samanlaisista tapauksista syntyy yhtenäinen, tosiasiallisesti sitova tulkintalinja helpommin. Aarnio: Oikeussäännösten tulkinnasta, s. 89–90. Ks. myös Aarnio: Laintulkinnan teoria, s. 231, jossa todetaan, että hovioikeuksien ratkaisujen merkitys alioikeuksien päätöksentekoa ohjaavana oikeuslähteenä on kasvanut sekä Makkonen: Oikeudellinen lähdemateriaali, s. 49, jossa nostetaan oikeuslähteistä puhuttaessa hovioikeuksien ratkaisut merkittäväksi osaksi ennakkopäätösten ryhmää.

²⁴ Ks. lisää oikeustieteen harjoittajan asemasta ja tutkimuksen kohteesta Aarnio: Laintulkinnan teoria, s. 56–57.

²⁵ Ks. lisää oikeusvertailevan tutkimuksen määritelmästä ja luonteesta Husa: Oikeusvertailu, s. 25–30.

päinvastoin pohjoismaista yhteistyötä on hyödynnetty lainvalmistelussa hyvinkin paljon, erityisesti siviilioikeuden alalla.²⁶ Erityisesti Ruotsi on toiminut suomalaisen oikeuskehityksen kannalta suunnannäyttäjänä, ja Ruotsin oikeudesta haetaan usein vertailukohtaa kotimaista lainsäädäntöä muutettaessa ja tulkittaessa.²⁷ Esimerkiksi lakiosajärjestelmä sekä ennakkoperintö ja testamenttiin rinnastuva lahja sisältyvät myös ruotsalaiseen perintöoikeusjärjestelmään, josta nämä instituutiot ovat sittemmin rantautuneet Suomeen.²⁸ Tätä taustaa vasten oikeusvertailun näkökulmasta olisikin hyvin mielenkiintoista pohtia sitä, miksi vain Suomessa on päädytty lisäämään suosiolahjainstituutio osaksi perintökaaren sääntelyä. Kuitenkin se, miksei suosiolahjaa ole päädytty lisäämään lakitekstiin Ruotsissa tai muissa Pohjoismaissa, on niin syvälinen kysymys, ettei siihen ole mahdollista paneutua tässä tutkielmassa. Olenkin rajannut tarkastelunäkökulman koskemaan pääasiallisesti kotimaista oikeusjärjestelmää erityisesti siitä syystä, että tutkielman laajuus vaatii aiheen sekä metodien riittävää rajaamista.

---

²⁶ Kangas on todennut, että keskeinen osa siviilioikeuden ytimeistä on yhteistä kaikille Pohjoismailla. Kangas: Suomalaisen siviilioikeuden juuret, s. 9. Vrt. Agell – Danielsen – Kangas – Lødrup – Nielsen: Äktenskapsrätten och successionsrätten i de fem nordiska nordiska länderna, s. 1, jossa tunnustetaan se lähtökohta, että perustavanlaatuiset oikeusperiaatteet ovat samankaltaisia kaikissa Pohjoismaissa, mutta samaan aikaan erojakin järjestelmien välillä löytyy.

²⁷ Kangas on nostanut esiin sen, että Suomen ja Ruotsin perintöoikeussäätelyn välillä löytyy myös eroavaisuuksia, vaikkakaan kyse ei ole perustavanlaatuisista eroavaisuuksista. Toisaalta hän on myös muistuttanut, että sekä Norjan että Tanskan oikeusjärjestysten kehityksellä on ollut vaikutusta Ruotsissa, ja tätä kautta myöskin Suomessa, tapahtuneeseen oikeudelliseen kehitykseen. Kangas: Suomalaisen siviilioikeuden juuret, s. 8 sekä 46.

²⁸ Ks. Ruotsin sääntelystä lakiosan, ennakkoperinnön ja testamenttiin rinnastuvan lahjan osalta ärvdabalk (1958:637), kapittel 6, 1 § sekä kapittel 7, 1 § ja 4 §. Lakiosaoikeus sisältyy myös muiden Pohjoismaiden perintöoikeusjärjestelmiin, joskin lakiosan suuruus ja luonne hieman vaihtelevat. Ks. Agell – Danielsen – Kangas – Lødrup – Nielsen: Äktenskapsrätten och successionsrätten i de fem nordiska nordiska länderna, s. 39–40.

2 Lakiosajärjestelmästä ja lahjan käsitteestä

2.1 Lakiosajärjestelmä

2.1.1 Lakiosajärjestelmän pääpiirteet

Lakiosajärjestelmän pääasiallisena tarkoituksena on turvata lakiosaperilliselle tietty osuus perinnöstä riippumatta siitä, että perittävä on mahdollisesti saattanut pyrkiä jättämään lakiosaperillisen vaille perintöä.²⁹ Lakiosajärjestelmän taustalla vaikuttaa voimakas pyrkimys lakiosaperillisten välisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden sekä sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden toteuttamiseen.³⁰ Lakiosajärjestelmän tarkoitusta on jopa kuvailtu siten, että lakiosajärjestelmällä voidaan rajata perittävän mielivaltaista toimintaa sen suhteen, kenelle hän omaisuuttaan siirtää.³¹ Lakiosajärjestelmän tarpeellisuudesta on käyty kriittistäkin keskustelua, ja esimerkiksi Kangas on argumentoinut vahvasti lakiosajärjestelmästä luopumisen puolesta.³²

PK 7 luvun 1 §:n mukaan lakiosaan ovat oikeutettuja perittävän rintaperillinen sekä ottolapsi ja tämän jälkeläinen. Suhteellisen lakiosan suuruus on puolet sen perintöosan arvosta, joka lakiosaperilliselle kuuluisi lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaisesti. Arvomääräisesti lakiosan suuruus määritetään laskemalla suhteellisen lakiosan osoittaman suhdeluvun mukainen osuus jäämistön varoista.³³ Lakiosassa onkin kyse nimenomaan ensinnäkin suhteellisesta ja toisekseen arvomääräisestä osuudesta kuolinpesän varoihin, ja voimassa olevan sääntelyn mukaan lakiosa ei tuo perilliselle oikeutta saada esinekohtaisesti tiettyä omaisuutta lakiosansa täyteen.³⁴

---

²⁹ Perittävä voi kuitenkin tehdä lakiosaperillisen perinnöttömäksi siten, kuin perintökaaren 15 luvussa säännellään.

³⁰ Ks. lakiosajärjestelmän tarkoituksesta LaVM 18/1950, s. 1 ja LaVM 15/2002, s. 3 sekä oikeuskirjallisuuden puolelta Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 319 ja Lohi: Puolisoiden väliset lahjat ja rintaperillisen lakiosa, s. 645.

³¹ Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 841 sekä Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 598.

³² Ks. Kangas: Kaikella on aikansa, s. 1083 sekä Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 598.

³³ Aarnio on kuvailut lakiosasystematiikkaa siten, että suhteellinen lakiosa osoittaa suhdeluvun, jonka mukainen osuus jäämistöpääomasta lakiosaperilliselle kuuluu. Aarnio: Perintöoikeus, s. 338.

³⁴ Ks. lisää arvomääräisen ja esinekohtaisen lakiosan systematiikasta Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 452–453 sekä Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 577.

Lakiosaperillisille turvattu osuus perinnöstä rajoittaa perittävää testamenttaamasta omaisuuttaan tältä osin.³⁵ Mikäli perittävä kuitenkin testamenttaa omaisuuttaan lakiosaperillisten vahingoksi, on testamentti PK 7 luvun 5 §:n 1 momentin mukaisesti lakiosaperillistä kohtaan tehoton siltä osin kuin se estää häntä saamasta lakiosaansa tai rajoittaa hänen oikeuttaan määrätä lakiosana tulevasta omaisuudesta. Lakiosaperillisen on tällaisessa tilanteessa kuitenkin, PK 7 luvun 5 §:n 3 momentin mukaisesti, itse vedottava testamentin tehotomuuteen kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun testamentti on annettu hänelle tiedoksi. Huomionarvoista on se, että jokaisen lakiosaperillisen on vaadittava lakiosaansa erikseen, eikä yhden lakiosaperillisen esittämä lakiosavaatimus tule muiden lakiosaperillisten hyödyksi. Edelleen jokaisen lakiosaperillisen lakiosan suuruus lasketaan erikseen, ja lakiosat voivatkin olla keskenään erisuuruisia.³⁶ Lakiosaperillisellä on myös mahdollisuus luopua lakiosastaan ja olla vaatimatta lakiosaansa.³⁷ Jos lakiosaperillinen ei vetoa lakiosaansa loukkaavan testamentin tehotomuuteen määräajassa, testamentti on tehokas, vaikka se todellisuudessa loukkaisikin lakiosaperillisen oikeutta lakiosaan.

Testamentin saaja voi kuitenkin PK 7 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti suorittaa testamentin tehotomuuteen vetoavalle perilliselle tämän lakiosaa vastaavan tai lakiosasta puuttuvan osuuden, jolloin testamentti säilyy tehokkaana. Testamentin saajan on mahdollista suorittaa lakiosa rahassa lakiosaperilliselle, jos tätä ei ole erikseen testamentissa kielletty. Tältä osin lainsäädäntö on ollut muutoksen kohteena, sillä ennen 1.2.2003 voimaan tullutta lakimuutosta testamentin saajalla oli mahdollisuus suorittaa lakiosa siihen oikeutetulle

---

³⁵ Lakiosaa onkin kutsuttu myös pakkoperinnöksi. Ks. HE 37/1948 vp, s. 4 sekä Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 104.

³⁶ Lakiosien itsenäisyyden yhteydessä puhutaan lakiosajärjestelmän rakentumisesta individuaaliperiaatteelle. Lakiosaperillisten lakiosien arvomääräiset suuruudet voivat erota toisistaan jo siitä syystä, että jokaisella perillisellä on itsenäinen oikeus vaatia laskennallisten lisäysten arvon lisäämistä kuolinpesän varoihin. Ks. Kangas: Perhevarallisuus oikeus, s. 462, Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 105 sekä Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 265.

³⁷ Perillinen voi myös luopua lakiosaoikeudestaan ennakollisesti PK 17 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti hyväksymällä testamentin tai ilmoittamalla luopumisestaan perittäväälle muutoin kirjallisesti. Lakiosasta luopuminen edellyttää kuitenkin, että perillinen on saanut vastineeksi kohtuullisen vastikkeen tai että hänen puolisolleen testamentin tai jälkeläisilleen lain tai testamentin nojalla tulee lakiosaa vastaavaa omaisuutta. Ks. kohtuullisen luopumiskorvauksen määrittelystä Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus II, s. 772–775, jossa viitekehysenä kohtuullisen korvauksen osalta pidetään lakiosan suuruutta luopumishetkellä vastaavaa vastiketta.

perilliselle rahamääräisenä ainoastaan niissä tilanteissa, joissa perittävä oli testamentissaan määrännyt lakiosan suorittamisen rahana olevan sallittua.³⁸

2.1.2 Laskennalliset lisäykset

Lakiosan suuruutta laskettaessa huomioon tulee ottaa niin sanotut laskennalliset lisäykset eli tietyt perittävän elinaikanaan tekemät huomattavat lahjoitukset, jotka osaltaan pienentävät kuolinpesän varojen arvoa. Lakiosaperillinen saa siis suojaa myös perittävän elinaikanaan tekemiä lahjoituksia vastaan tietyissä tilanteissa. Kuolinpesän varoihin lisättäviä laskennallisia lisäyksiä ovat PK 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan perittävän antama ennakkoperintö, tarkoituksensa puolesta testamenttiin rinnastuva lahja sekä suosiolahja eli lahja, jolla on ilmeisesti tarkoitettu suosia lahjansaajaa lakiosaperillisten vahingoksi. PK 7 luvun 4 §:n mukaisesti laskennallisina lisäyksinä käsitellään myös niin sanottuja ylisuuria henkivakuutusmaksuja eli perittävän kolmannen henkilön hyväksi suorittamia henkivakuutusmaksuja, jotka eivät suuruudeltaan ole kohtuullisessa suhteessa perittävän varoihin ja oloihin nähden.

Laskennallisten lisäysten arvo siis lisätään kuolinpesän varoihin, eikä perittävällä tältä osin olekaan mahdollisuutta kiertää lakiosasääntelyä pienentämällä reaaliarvoaan elinaikanaan erilaisilla lahjoituksilla. Edelleen, laskennallisen lisäyksen arvoa vastaava osuus vähennetään lahjansaajan lakiosasta silloin, kun lahjansaajana on lakiosaperillinen.³⁹ Lohi on esittänyt, että lakiosasäännösten taustalla vaikuttaa niin sanottu lahjoitusten laskennallisen eliminoinnin periaate, jonka mukaisesti rintaperillisen ei tule lahjan laskennallisen huomioimisen perusteella joutua huonompaan asemaan, mutta ei myöskään päästä parempaan asemaan, kuin missä hän olisi ilman lahjoitusta ollut.⁴⁰ Huomionarvoista on se, miten perittävän mahdollinen ylivelkaisuus huomioidaan lakiosien suuruuksia laskettaessa, sillä

---

³⁸ Muutosta perusteltiin sillä, ettei perittävällä ole välttämättä ollut tietoa tällaisen ehdon testamenttiin sisällyttämisen tarpeellisuudesta, vaikka hänellä ei sinällään olisi mitään sitä vastaan, että testamentin saaja maksaa rahamääräisenä lakiosat perillisille. Ks. HE 77/2000 vp, s. 2–4.

³⁹ Norri on perutellut laskennallisten lisäysten katsomista perillisen saamaksi perinnöksi siten, että tarkoitus siirtää omaisuutta sukupolvelta toiselle on sama sekä perinnössä että ennakkolisissa luovutuksissa, mutta tähän tarkoitukseen vain pyritään eri keinoin avulla. Norri: Perittävän tahdon tulkinnasta, s. 341.

⁴⁰ Lohen mukaan, vaikka säännöksen ydinajatuksena on estää perittävää pienentämästä rintaperillisten lakiosia erilaisilla lahjoituksilla, ei lain esitöistä ole luettavissa, että rintaperillisiä tulisi myöskään saattaa parempaan asemaan, kuin missä nämä olisivat ilman lahjoitusta olleet. Ks. lisää muun muassa avioliiton vaikutuksesta lahjoitusten laskennallisen eliminoinnin periaatteen näkökulmasta Lohi: Puolisoiden väliset lahjat ja rintaperillisen lakiosa, s. 640–647.

laskennalliset lisäykset tehdään ylivelkaisuustapauksissakin nollajäämistöön. Ylivelkaisuus ei siten vaikuta lakiosia laskettaessa minkäänlaisena vähennyksenä.⁴¹

Ennakkoperinnön osalta kyse on tahdonvaltaisesta sääntelystä, sillä rintaperilliselle annettu lahja katsotaan ennakkoperinnöksi vain, ellei perittävä ole muuta määrännyt tai elleivät olosuhteet osoita, että perittävä ei ole tarkoittanut lahjaa ennakkoperinnöksi.⁴² Kun lahjansaajana on muu perillinen kuin rintaperillinen on oletettava päinvastainen, ja lahja katsotaan ennakkoperinnöksi vain, jos perittävän määräys tai olosuhteet osoittavat lahjan olevan ennakkoperintöä. Perittävällä on siis mahdollisuus kumota ennakkoperintöolettaja. Mikäli perittävä kumoaa ennakkoperintöolettaman ilmoituksella esimerkiksi lahjakirjassa tai kauppakirjassa, tulee tämän jälkeen harkittavaksi suosiolahjan tai testamenttiin rinnastuvan lahjan mahdollisuus.⁴³ Suosiolahjan ja testamenttiin rinnastuvan lahjan osalta perittävällä ei ole mahdollisuutta määrätä, ettei luovutetun omaisuuden arvoa lisätä kuolinpesän varoihin.⁴⁴

Perittävän elinaikanaan tekemien suorien lahjoitusten lisäksi kuolinpesän varoihin laskennallisena lisäyksenä voi tulla lisättäväksi myös ylisuuret henkivakuutusmaksut tilanteissa, joissa perittävä on henkivakuutuksessa määrännyt vakuutuksen edunsaajaksi kolmannen henkilön tai siirtänyt henkivakuutuksensa kolmannelle henkilölle.⁴⁵ Perintökaaren 7 luvun 4 §:n mukaan tällaiset henkivakuutusmaksut on lisättävä kuolinpesän varoihin, jos henkivakuutusmaksut eivät ole kohtuullisessa suhteessa perittävän oloihin ja varoihin.

---

⁴¹ Näin ollen, lakiosien suuruudet voivat nousta suuriksikin, vaikka perittävä olisi käytännössä varaton. Ks. Lohi: Lakiosan täydennys ja takaisinsaanti, s. 346–347. Ks. myös Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 166. Tämä periaate on lausuttu myös oikeuskäytännössä, esimerkiksi tapauksessa Itä-Suomen HO S 92/201.

⁴² Tältä osin puhutaan myös positiivisesta ennakkoperintöolettamasta. Ks. esimerkiksi Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 283.

⁴³ Esimerkkeinä mainittakoon tapaukset Helsingin HO S 00/640, Kouvolan HO S 00/508, Turun HO S 91/135, Turun HO S 02/1069 sekä Vaasan HO S 98/154, joissa kaikissa perittävä oli ilmoittanut, ettei luovutusta tulisi katsoa ennakkoperinnöksi, mutta kaikissa näissä tapauksissa luovutuksia päädyttiin pitämään suosiolahjoina. Vastaavaan ratkaisuun päätyi korkein oikeus tapauksessa KKO 2012:96.

⁴⁴ Tapauksessa Itä-Suomen HO S 07/1074 perittävä oli lahjakirjassa määrännyt, ettei kyseistä kiinteistön luovutusta tullut katsoa ennakkoperinnöksi eikä suosiolahjaksi. Lausumalle ei kuitenkaan annettu merkitystä siltä osin, kun kyse oli suosiolahjasta. Ks. myös Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 881, jossa todetaan, että suosiolahjan kumoava ilmoitus yleensä toimii päinvastoin osoituksena suosimistarkoituksesta.

⁴⁵ Laskennallisena lisäyksenä ei siten tule kyseeseen kuolinpesälle maksettu vakuutuskorvaus, koska tällöin ketään perillisistä ei ole suosittu. Useimmiten vakuutussovimuksissa on kuitenkin yksilöity edunsaaja tai edunsaajat siten, ettei vakuutuskorvausta makseta kuolinpesälle. Ks. Koponen: Kuolinpesän osakkaan opas, s. 45.

Laskennallisen lisäyksen suuruus on kuitenkin enintään vakuutusmäärän suuruinen. Vakuutusmaksujen kohtuullisuuden arviointi on jätetty lainkohdassa osittain tulkinnanvaraiseksi.⁴⁶ Kolehmainen ja Räbinä ovat katsoneet, että kohtuullisuusarviointi tulisi tehdä kattavasti ja kokonaisvaltaisesti, eikä arviointia tulisi perustaa vain yksittäisen vakuutusmaksuerän suoritusajankohdan olosuhteisiin, kun taas Kangas on pitänyt maksueräkohtaista tarkastelua yhtenä mahdollisuutena.⁴⁷

Mikäli laskennallisena lisäyksenä huomioitava omaisuuden luovutus on tehty lakiosaperilliselle, tulee tällaisen luovutuksen arvo PK 7 luvun 7 §:n mukaisesti vähentää kyseisen lakiosaperillisen lakiosasta. Rintaperillisen saama ennakkoluovutus tuleekin huomioiduksi ensinnäkin siten, että lahjan arvo kasvattaa laskennallisen jäämistön ja tätä kautta lakiosien suuruutta. Toisaalta, kun lahjan arvo vielä vähennetään saajansa lakiosasta, taataan se, että lahjan arvo tulee täysin huomioiduksi lakiosalaskelmassa. Jos vähennystä ei tehtäisi, olisi lahjoituksen vaikutus todellisuudessa se, että lahjoitus ainoastaan kasvattaisi myös saajansa lakiosan laskennallista suuruutta. Kun ennakkoluovutuksen saajana ei ole lakiosaperillinen, ei lahjan arvoa ole mahdollista vähentää lakiosasta. Seurauksena saattaa olla tilanne, jossa reaalisen jäämistön varat eivät riitä suhteellisten lakiosien täyttämiseen kokonaan. Toki näin voi käydä myös silloin, kun ennakkoluovutuksen saajana on lakiosaperillinen, jos lahjan arvo on huomattava tai reaali-jäämistön arvo on vähäinen. Tällöin lakiosaperillisellä on kuitenkin oikeus vaatia lakiosansa täydennystä.

2.1.3 Lakiosan täydennyskanne

Jos kuolinpesän varat eivät, siitäkään huolimatta, että mahdollinen testamentti tai lahjanlupaus jätetään huomioimatta, riittää lakiosien täyttämiseen, voi laskennallisena lisäyksenä käsitellyn lahjan tai henkivakuutusmaksujen saaja joutua vastaamaan lakiosasta puuttuvasta osuudesta. Täydennyskanne voidaan nostaa vain, jos rintaperillinen ei muutoin voi saada lakiosaansa

---

⁴⁶ Rautiala on esittänyt, että kohtuullisuuden arvioinnissa tulisi ensisijaisesti huomioida perittävän varat, mutta toissijaisesti myös hänen yleisillä oloillaan voi olla vaikutusta kohtuullisuusarvioinnissa. Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 82.

⁴⁷ Perusteluna Kolehmaisen ja Räbinän näkemykselle esitetään se, että tällaisella arvioinnilla päädytään mahdollisimman kohtuulliseen ratkaisuun. Kolehmainen – Räbinä: Jäämistösuunnittelu, s. 200. Vrt. Kangas: Suomen henkivakuutus-oikeus, s. 372–373, jossa yhtenä mahdollisuutena esitetään maksueräkohtainen tarkastelu siten, että jokaista vakuutusmaksuerää tarkastellaan erikseen suorittamisajankohtansa mukaisesti. Vrt. Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 32. Rapolan mukaan kohtuullisuuden arvioinnissa vertaamisajankohtana voidaan pitää useimmiten vakuutuksen ottamisen hetkeä.

täysimääräisenä. Lakiosan täydennyskanne on kuitenkin erillinen vaatimus suhteessa lakiosavaatimukseen sekä vaatimukseen laskennallisten lisäysten huomioimisesta lakiosan suuruutta laskettaessa. Lakiosaperillinen voi siis vaatia esimerkiksi toisen perillisen saaman suosiolahjan arvon lisäämistä kuolinpesän varoihin ilman, että hän myöhemmin vaatii lakiosansa täydentämistä.⁴⁸ Täydennysvaatimus ei myöskään edellytä, että perinnönjakoa taikka erillistä lakiosan laskemistoimitusta olisi suoritettu.⁴⁹ Lisäksi individuaaliperiaate pätee myös lakiosan täydennyskanteeseen, eikä siten yhden lakiosaperillisen nostaman täydennyskanteen lopputulos tule muiden lakiosaperillisten hyväksi.⁵⁰

Lakiosaperillisen on vaadittava lakiosansa täydennystä vuoden kuluessa siitä, kun hän sai tietää perittävän kuolemasta ja hänen lakiosaansa loukkaavasta oikeustoimesta. Useimmiten lakiosaa loukkaavat toimet tulevat esiin viimeistään perunkirjoitustilaisuudessa, jolloin määräaika alkaa kulua tästä hetkestä.⁵¹ Ehdottomana ajallisena takarajana on kuitenkin kiinteä kymmenen vuoden takaraja, eli täydennyskanne on nostettava viimeistään kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta.⁵² Määräaika ei kuitenkaan huomioida viran puolesta, vaan vastaajan on itse esitettävä väite siitä, että määräaika täydennyskanteen nostamiselle on päättynyt.⁵³ Täydennyskanteen määräajan umpeen kuluminen ei kuitenkaan estä lisäämästä laskennallisten lisäysten arvoa jäämistön varoihin lakiosien suuruuden määrittämiseksi, sillä, kuten todettua, nämä kaksi vaatimusta ovat toisistaan riippumattomia.⁵⁴ Lisäksi määräaika on

---

⁴⁸ Ks. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 165 sekä Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 191–192.

⁴⁹ Ks. Koponen: Kuolinpesän osakkaan opas, s. 49.

⁵⁰ Toisaalta tämä takaa lakiosaperilliselle myös itsenäisen oikeuden täydennyskanteen nostamiseen riippumatta muista lakiosaperillisistä. Ks. Koskinen: Lakiosan täydennyskanteen määräajasta, s. 880 sekä Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 150.

⁵¹ Ks. Norri: Perintö ja testamentti, s. 359 sekä Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 152, joissa molemmissa perunkirjoituksen katsotaan yleensä olevan se ajankohta, jolloin lakiosaperillinen viimeistään saa tiedon oikeustoimesta sekä siitä, että se loukkaa perillisen lakiosaa. Ks. myös Koponen: Kuolinpesän osakkaan opas, s. 50, jossa todetaan, että on myös mahdollista, että lakiosaa loukkaavat oikeustoimet ilmenevät myöhemminkin, jolloin vuoden määräaika alkaa kulua tästä myöhemmästä ajankohdasta.

⁵² Koskinen on todennut kymmenen vuoden kiinteän aikarajan olevan selkeä, mutta nostanut esiin vuoden määräajan tuottavan tulkintaongelmia käytännössä. Tulkinnanvaraista on se, mistä hetkestä vuoden määräaika tarkalleen alkaa kulua. Koskinen: Lakiosan täydennyskanteen määräajasta, s. 877. Ks. myös lisää täydennyskanteen määräajasta esimerkiksi Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 412–419.

⁵³ Tämä periaate on vahvistettu esimerkiksi tapauksessa KKO 1961 II 37.

⁵⁴ Ks. esimerkiksi tapaus KKO 1997:70, jossa tosin hovioikeus oli ennen korkeinta oikeutta katsonut, ettei kantajien saaman suosiolahjan arvoa tullut lisätä jäämistön varoihin, sillä vastaaja ei ollut nostanut lakiosan täydennyskannetta määräajassa. Korkein oikeus kuitenkin totesi, että huolimatta siitä, että perittävä oli

luovutuskohtainen.⁵⁵ Useamman lahjanantajan antamaa lahjoitusta käsitellään jokaisen lahjanantajan osalta erikseen, minkä vuoksi, mikäli rintaperillisen molemmat vanhemmat ovat antaneet laskennallisena lisäyksenä käsiteltäviä lahjoja, lasketaan määräaika lakiosan täydennyskanteen nostamiselle kummankin lahjanantajan osalta erikseen.⁵⁶

Lahjan tai henkivakuutusmaksujen saaja on kuitenkin velvollinen vastaamaan lakiosan tai lakiosien täydennyksestä enintään saamansa laskennallisen lisäyksen arvoa vastaavalla määrällä. Näin ollen täydennysvastuun määrä on rajoitettu lahjan tai henkivakuutusmaksujen arvoon.⁵⁷ Jos lakiosan täydennyksestä on vastuussa useampi henkilö, jakautuu heidän vastuunsa suhteellisesti sen mukaan, kuinka paljon kukin heistä on ennakkoluovutuksena saanut.⁵⁸ Muut täydennysvelvolliset eivät myöskään ole vastuussa maksukyvyttömän, täydennyksestä vastuussa olevan osuudesta.⁵⁹ Niin ikään lakiosaoikeuden ollessa vahvasti turvattu oikeus, mikäli lakiosan täydennyksestä on vastuussa lakiosaperillinen, rajoittuu hänen täydennysvastuunsa hänen lakiosansa arvon ylittävään osuuteen lahjan arvosta.

Lain sanamuodon mukaan täydennysvelvollinen on velvollinen täydentämään lakiosia laskennallisena lisäyksenä käsiteltävän lahjan arvoa vastaavalla määrällä. Kyseessä on siis arvomääräinen täydennysvastuu, joka voidaan aina suorittaa rahana.⁶⁰ Sen sijaan, tulkinnanvaraisempaa on se, voidaanko täydennys suorittaa lahjaksi saadulla omaisuudella. Myönteisesti lakiosan täydentämiseen lahjaksi saadulla omaisuudella ovat

---

testamentannut kaiken omaisuutensa kantajille, oli vastaajan lakiosavaatimus täytettävä ensisijaisesti jäämistön varoista ennen kantajien perintöosien täyttämistä. Tapauksessa kantajat olivat jo saaneet lakiosansa suosiolahjan muodossa.

⁵⁵ Tästä ovat huomauttaneet esimerkiksi Rapola ja Saarenpää. Ks. Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 66 sekä Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 196.

⁵⁶ Tapauksessa KKO 1983 II 127 lakiosan täydennyskanteen hylättiin ensiksi kuolleen puolison lahjoittaman osuuden osalta, koska tämän osalta määräaika täydennyskanteen nostamiselle oli kulunut umpeen. Ks. myös Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 988–989.

⁵⁷ Lakiosien täydentämisestä vastuussa oleva ei siten ole velvollinen palauttamaan lahjan tuottoa lakiosien täydennyksenä. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 158.

⁵⁸ Rautiala on huomauttanut, ettei vastuun jakautumiseen vaikuta se, milloin laskennallisina lisäyksinä huomioitavat lahjat on annettu tai henkivakuutusmaksut maksettu. Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 134.

⁵⁹ Saarenpää onkin huomauttanut, ettei täydennysvastuu ole millään tavoin solidaarista vastuuta. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 420. Ks. myös Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 135.

⁶⁰ Täydennysvastuuta on luonnehdittu myös summaariseksi. Ks. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 397.

oikeuskirjallisuudessa suhtautuneet esimerkiksi Aarnio ja Kangas sekä Rautiala.⁶¹ Saarenpää puolestaan on katsonut, että lain sanamuodon viitatessa lakiosasta puuttuvan määrän palautukseen tulisi palautus suorittaa nimenomaisesti arvomääräisenä rahasuorituksena. Hänen mukaansa lakiosaperilliselle ei voida ainakaan asettaa velvollisuutta hyväksyä lakiosan suorittamista lahjaksi saadun omaisuuden reaali-palautuksella.⁶² Kun lakiosan täydennys on suoritettu, eivät perittävän velkojat ylivelkaisuustapauksissa voi yleensä vaatia lakiosaperilliseltä suoritusta siitä omaisuudesta, jonka tämä on saanut lakiosan täydennyksenä.⁶³ Lakiosan täydennyksenä saatu omaisuus onkin useimmissa tapauksissa pitkälle suojattu mahdollisilta velkojilta.

2.2 Lahja

2.2.1 Lahjan määritelmä

Ennen kuin voidaan siirtyä tarkastelemaan sitä, millaista lahjaa voidaan pitää suosiolahjana, on tärkeää ymmärtää, mitä itse asiassa tarkoitetaan, kun puhutaan lahjasta. Huomionarvoista on, ettei täysin tarkkarajaista määritelmää lahjan käsitteelle ole. Lahjan tunnusmerkkeinä on tavallisesti pidetty luovutuksen ainakin osittaista vastikkeettomuutta, luovutuksen vapaaehtoisuutta sekä sitä, että luovutus on tapahtunut lahjoittamistarkoituksessa.⁶⁴ Perintöoikeudessa luovutuksen lahjanluonteisuutta arvioidaan pitkälti lahjanantajan lahjoitustarkoituksen sekä luovutuksen tosiasiallisen sisällön perusteella.⁶⁵ Lahjoitustarkoituksella viitataan siihen, että lahjanantaja on tarkoittanut antaa lahjoituksen

---

⁶¹ Rautiala on todennut, että olisi kohtuutonta, ellei lakiosan täydennyksestä vastuussa oleva lahjansaaja voisi vapautua vastuustaan lahjan palauttamalla. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 156. Ks. myös Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 993, jossa on katsottu, että täydennysvelvollinen voi halutessaan vapautua vastuustaan rahasuorituksen sijaan luovuttamalla lahjana saamansa omaisuuserän.

⁶² Saarenpään mukaan sääntelytapa, jossa täydennys suoritetaan suoraan rintaperilliselle eikä kuolinpesään, tukee ajatusta siitä, ettei rintaperillisellä ole velvollisuutta hyväksyä esinekohtaista palautusta. Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 148. Ks. myös Koskinen: Lakiosan täydennyskanteen määräajasta, s. 881, jossa todetaan, ettei lakiosan suorittaminen lahjaksi saadun omaisuuden, edes osittaisella, palautuksella tulisi olla mahdollista ilman lakiosaperillisen suostumusta kyseiseen järjestelyyn.

⁶³ Esimerkiksi Lohi on kirjoittanut tarkemmin lakiosan täydennyksen ja takaisinsaannin välisestä systematiikasta. Lohi: Lakiosan täydennys ja takaisinsaanti, s. 348. Ks. myös Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 25 sekä Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 166.

⁶⁴ Kaisto – Lohi: Johdatus varallisuus-oikeuteen, s. 73.

⁶⁵ Näin asiaa on arvioinut Rautiala, jonka mukaan ilmeinen epäsuhta saadun ja annetun välillä on osoitus luovutuksen lahjanluonteisuudesta. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 125.

kohteen lahjana lahjansaajalle, eikä hän odota vastiketta maksettavaksi vastapalveluksena tai tarkoita antaa omaisuutta pelkästään lainaksi.

Velvoiteoikeudellisesta näkökulmasta lahjaa on perinteisesti luonnehdittu yksipuoliseksi vastikkeettomaksi oikeustoimeksi, jossa lahjanantaja sitoutuu luovuttamaan omaisuuttaan lahjansaajalle ilman, että lahjansaaja joutuisi velvoittautumaan vastapalveluksena mihinkään.⁶⁶ Tarkemmin muotoiltuna lahjaa voidaan pitää dispositiotoimena, jossa oikeus siirtyy lahjanantajalta lahjansaajalle.⁶⁷ Lahjaoikeustoimen yksipuolisuudesta on kuitenkin oltu toistakin mieltä. Kangas on nimittäin katsonut, että lahjaoikeustoimi edellyttää sekä pätevää luopumistahdonilmaisua että pätevää vastaanottotahdonilmaisua, jolloin sitä ei voida pitää yksipuolisena oikeustoimena.⁶⁸

Hakulinen puolestaan on esittänyt, että lahjanantajan ja -saajan erimielisyydellä lahjoitustarkoituksesta ei ole merkitystä, vaan ratkaisevaa on lahjanantajan lahjoitustahto. Voi siis olla, että lahjansaaja pitää lahjoitusta vain velkana, jonka hän on halukas maksamaan takaisin, mutta tästä huolimatta lahjoitustarkoituksen kannalta merkittävämpää on se, miten lahjanantaja oikeustoimen hahmottaa. Kuitenkin Hakulinen on myös todennut, että lahjansaajalla on mahdollisuus kieltäytyä vastaanottamasta lahjaa, mutta tällöinkin kyse on lahjansaajan torjumisoikeudesta eikä lahjanantajan ja -saajan välisestä sopimuksesta.⁶⁹ Sillä, onko lahjaoikeustoimi yksi- vai kaksipuolinen oikeustoimi ei tosin liene tässä yhteydessä suurta merkitystä, muuten kuin terminologisesta näkökulmasta.

Tavallisesti lahjoitus on käteislahja, eli lahjanantaja luovuttaa jonkin oikeuden lahjansaajalle.⁷⁰ Omistusoikeuden lisäksi lahjaoikeustoimen kohteena voi olla mikä tahansa muukin siirtokelpoinen oikeus, esimerkiksi hallintaoikeus tiettyyn esineeseen. Myös siirtokelpoinen immateriaalioikeus, kuten tekijänoikeus tai patenttioikeus, voi olla

---

⁶⁶ Ks. lisää lahjaoikeustoimen käsitteestä Kaisto – Lohi: Johdatus varallisuus-oikeuteen, s. 69–70.

⁶⁷ Ks. lisää oikeustoimien jaosta velvoittautumistoimiin ja dispositiotoimiin Lohi: Velvoittautumistoimet ja dispositiotoimet, s. 55.

⁶⁸ Vastaanottotahdonilmaisua voi olla joko nimenomainen tai konkludenttinen. Kangas: Lahja, s. 34.

⁶⁹ Hakulinen: Velvoiteoikeus I, s. 180–181.

⁷⁰ Ks. lisää jaosta käteislahjoihin ja velvoitelahjoihin Hakulinen: Velvoiteoikeus I, s. 182–183.

lahjaoikeustoimen kohteena.⁷¹ Tällainen lahjan kohteena oleva oikeus voi kohdistua joko kiinteään tai irtaimeen omaisuuteen.⁷² Oikeuden siirron lisäksi lahjaoikeustoimen sisältönä voi olla myös oikeudesta luopuminen, esimerkiksi velan anteeksianto.⁷³ Niin ikään lahjoitus voi olla myös velvoitelahja, jolloin lahjanantaja velvoittautuu suoritukseen lahjansaajaa kohtaan ilman vastiketta. Lahjanantaja saattaa esimerkiksi sitoutua vastikkeettomaan työntekoon lahjansaajan lukuun tai luvata huoneistonsa lahjansaajan pitkäaikaiseen käyttöön ilman vuokranmaksuvelvoitetta.⁷⁴

Täysin vastikkeettoman luovutuksen lisäksi lahjana pidetään myös alihintaista kauppaa, jolloin lahjan arvoksi katsotaan omaisuuden käyvän arvon ja maksetun vastikkeen välinen erotus.⁷⁵ Oma kysymyksensä on se, kuinka paljon alihintainen luovutus katsotaan lahjaksi. Rautiala on todennut, että alihintaisen kaupan kohdalla tulee luovutus katsoa lahjaksi, jos maksetun vastikkeen ja luovutetun omaisuuden käyvän arvon välille muodostuu ilmeinen epäsuhta.⁷⁶ Jonkinlaista suuntaviivaa voidaan hakea verotuksesta, jossa luovutus katsotaan lahjaluonteiseksi, mikäli maksettu vastike on enintään kolme neljäsosaa luovutetun omaisuuden käyvästä arvosta. Tällöin lahjan arvoksi katsotaan käyvän arvon ja maksetun vastikkeen välinen erotus.⁷⁷ Siihen, miten vastikkeen määrää tulisi arvioida suosiolahjan kohdalla palataan myöhemmin alaluvussa 3.3.1.

---

⁷¹ Ratkaisevaa onkin nimenomaan se, että lahjaoikeustoimen kohteena oleva oikeus on siirtokelpoinen. Kangas: Lahja, s. 33.

⁷² Ks. tarkemmin jaosta kiinteään ja irtaimeen omaisuuteen Saarnilehto – Hemmo – Kartio: Varallisuus-oikeus, s. 667–674.

⁷³ Hakulinen on käyttänyt termejä alienatio sekä renuntiatio. Alienatiolla tarkoitetaan tietyn oikeuden luovuttamista lahjansaajalle ja renuntiatiolla puolestaan oikeudesta luopumista lahjansaajan hyväksi. Hakulinen: Velvoiteoikeus I, s. 178.

⁷⁴ Tällaiset oikeustoimet eivät kuitenkaan lukeudu varsinaisen lahjakäsittelyn alle, ja niitä koskevat omat erityiset sääntelynsä. Hakulinen: Velvoiteoikeus I, s. 179.

⁷⁵ Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 884–885 sekä Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteuttaminen, s. 287. Vrt. Hakulinen: Velvoiteoikeus. 1, Yleiset opit, s. 179. Hakulinen on tarkastellut lahjaa velvoiteoikeudellisesta näkökulmasta ja katsonut, että vastikkeen suuruus on osapuolten päätettävissä. Tällöin sopimusvapauden mukaisesti riittävää on se, että osapuolet ovat katsoneet vastikkeen kattavan luovutetun omaisuuden arvon.

⁷⁶ Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 125.

⁷⁷ Tästä säännellään perintö- ja lahjaverolain (PerVL 378/1940) 18 §:n 3 momentissa.

2.2.2 Tavanomainen lahja

Laskennallisten lisäysten järjestelmän ulkopuolelle on rajattu niin sanotut tavanomaiset lahjat. PK 6 luvun 4 §:n mukaan rintaperillisen lakiosasta ei tehdä vähennystä, jos perittävä on antanut rintaperilliselle tavanomaisen lahjan, jonka arvo ei ole epäsuhteessa lahjanantajan oloihin nähden. Pohdittavaksi tulee se, miten lahjan tavanomaisuutta arvioidaan eli milloin lahja voidaan katsoa tavanomaiseksi lahjaksi, jonka arvoa ei ole vähennettävä rintaperillisen lakiosasta. Minkäänlaista rahamääräistä ylärajaa ei ole asetettu lahjan tavanomaisuutta mittaamaan.⁷⁸ Selvää kuitenkin on, että vain arvokas lahja voi tulla huomioiduksi rintaperillisen lakiosaa vähentävänä eränä.⁷⁹ Mikäli lahjan arvo on vain vähäinen, ei sitä vastaavaa vähennystä rintaperillisen lakiosasta tule tehdä.

Tavanomaisina lahjoina pidetään yleensä esimerkiksi joululahjoja tai merkkipäivälahjoja, jotka arvonsa puolesta eivät poikkea tavanomaisesta.⁸⁰ Tavanomaisuuden mittaaminen on kuitenkin haastavaa, ja jatkuvasti kasvavat varallisuuserot suomalaisessa yhteiskunnassa vaikeuttavat arviointia entisestään.⁸¹ Lahja, joka voi olla toiselle täysin tavanomainen lahja, voi toiselle olla huomattavan suuri luovutus. Suuntaviivoja tulkintaan voitaisiin periaatteessa hakea lahjaverotuksen puolelta. Perintö- ja lahjaverolain 19a §:n mukaan lahjaveroa ei tarvitse maksaa alle 5 000 euron arvoisesta lahjasta.⁸² Vaikka säännös huomioitaisiin apuna tulkinnassa, ongelma kiertää nähdäkseni kehää, sillä jälleen on todettava, että esimerkiksi tuhannen euron arvoinen lahja voi toisessa perheessä olla tavanomainen merkkipäivälahja, mutta toisessa perheessä tällaisen lahjan hankinta voi vaatia hyvinkin suuria ponnisteluja.

---

⁷⁸ Tästä on huomauttanut esimerkiksi Kangas muistuttaen samalla, ettei tavanomaisuuden arvioinnissa ole merkitystä lahjoitetun omaisuuden laadulla. Kangas: Lahja, s. 288.

⁷⁹ Ks. Kangas: Perhevarallisuus oikeus, s. 436 sekä Mikkola: Perittävän tekemät lahjoitukset ja niihin liitetyt määräykset: määräämisvallan rajoista, s. 314.

⁸⁰ Esimerkiksi tapauksessa Turun HO S 90/59 perittävän tyttäreilleen syntymäpäivälahjana luovuttamaa 4 000 markan arvoista puhelinosaketta ei pidetty suosiolahjana, vaan tavanomaisena merkkipäivälahjana.

⁸¹ Tilastojen mukaan vähävaraisimman luokan keskimääräinen nettovarallisuus on hiljalleen vähentynyt vuosien 1988 ja 2019 välillä, kun taas varakkaimpaan luokkaan kuuluvan väestön keskimääräisen nettovarallisuuden arvo on ollut jatkuvassa kasvussa. Ks. Tilastokeskus: Tilastot, kohta Kotitalouksien varallisuus. https://www.stat.fi/til/vtutk/2019/vtutk_2019_2021-06-08_tie_001_fi.html.

⁸² Huomioon otetaan tällöin viimeisen kolmen vuoden aikana samalta lahjanantajalta saatujen lahjojen arvot yhteenlaskettuna. Vrt. Norjan sääntelyyn, jossa perintö- ja lahjavero poistettiin vuonna 2014. Näin ollen, vuonna 2014 tai myöhemmin saaduista lahjoista ei peritä veroa, eikä näistä lahjoista tarvitse myöskään tehdä lahjaveroilmoitusta. Ks. esimerkiksi Skatteetaten: Arveavgift er fjernet. <https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/gave-og-arv/arveavgift-er-fjernet/>.

Lain sanamuodosta voidaan päätellä, että huomiota tulee ennen kaikkea kiinnittää perittävän oloihin ja siihen, miten lahjan arvo suhteutuu hänen taloudellisiin oloihinsa. Perittävän varallisuuden lisäksi arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota myös muiden asianosaisten varallisuuteen sekä varallisuussuhteiden kokonaisuuteen, vaikkakin arvioinnin pääpainon tulee olla siinä, onko lahja epäsuhdassa lahjanantajan varallisuuteen nähden.⁸³ Esimerkiksi perheensisäisten lahjojen kohdalla on syytä kiinnittää huomiota perittävän varallisuuden lisäksi perheen taloudelliseen tilanteeseen. Perheensisäisten lahjojen osalta on toisaalta myös katsottu, että perhepiirissä annettu tavanomainen lahja voi olla arvoltaan suurempi kuin mitä hyväksyttäisiin tavanomaiseksi lahjaksi silloin, kun saajana on perhepiirin ulkopuolinen saaja.⁸⁴

Tarkkoja linjauksia ja rajanvetoja lahjan tavanomaisuuden mittaamiselle on kuitenkin erittäin vaikea määritellä.⁸⁵ PK 6 luvun 4 §:n soveltamisessa joudutaan siten käyttämään tapauskohtaista harkintaa, joka toisaalta tuo tulkintaan joustavuutta, mutta myös osaltaan vaikeuttaa tulkintaa merkittävästi. Kun laskennallisten lisäysten tarkoituksena on kuitenkin todettu olevan perillisten välisen merkittävän epäsuhdan tasoittaminen, on nähdäkseni perusteltua lähteä siitä, että tämän tarkoituksen tulisi myös ohjata myös tavanomaista lahjaa koskevan säännöksen tulkintaa ja soveltamista.⁸⁶

---

⁸³ Puronen on tarkastellut tavanomaista lahjaa ennakkoperinnön näkökulmasta. Puronen: Näin teen perukirjan itse, s. 69–71.

⁸⁴ Ks. Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 27. Ks. myös Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 69 sekä Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 353, joissa on todettu samansuuntaisesti laskennallisten lisäysten tarkastelun yhteydessä.

⁸⁵ Esimerkiksi Aarnio ja Kangas ovat todenneet, ettei ole mahdollista täsmällisesti ilmaista sääntöjä, joilla lahjan tavanomaisuutta arvioidaan. Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 794. Myös Saarenpää on katsonut tavanomaisen lahjan olevan ilmaisuna epämääräinen. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 229.

⁸⁶ Saarenpää on nostanut esiin sen, että vain merkittävät, luovutusten aiheuttamat epätasapainot perillisten välillä tulisi pyrkiä tasaamaan. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 228.

3 Suosiolahjan tunnusmerkit

3.1 Henkilöpiiri

3.1.1 Lahjanantaja

Suosiolahjan kohdalla lahjanantajana on aina perittävä. Tämä ilmenee jo lain sanamuodosta, sillä perintökaaren sääntelyn mukaan suosiolahjana on pidettävä perittävän antamaa lahjaa, jolla on ollut ilmeisesti tarkoitus suosia lahjansaajaa lakiosaperillisten kustannuksella. Voitaisiin ehkä ajatella, että puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle annettua ennakkoperintöä koskevaa säännöstä voitaisiin analogisesti soveltaa myös suosiolahjaan. Kyseisen lainkohdan (PK 6 luvun 1 §:n 2 momentti) mukaan puolisoiden yhteiselle rintaperilliselle annetun ennakkoperinnön arvo on vähennettävä ensiksi kuolleelta puolisoilta jääneestä perinnöstä, mikäli ennakkoperintönä on annettu avio-oikeuden alaista omaisuutta. Koska ennakkoperinnön osalta asiasta on erikseen säädetty perintökaareissa, ikään kuin poikkeussääntönä, ei tästä säännöksestä voida tehdä suoraviivaisia suosiolahjaa koskevia päätelmiä.

Kysymykseen PK 6 luvun 1 §:n 2 momentin analogisesta soveltamisesta suosiolahjaan onkin oikeuskäytännössä vastattu kielteisesti. Tapauksessa KKO 1998:137 todettiin, että eloonjääneen lesken antamaa suosiolahjaa ei tullut lisätä perittävän kuolinpesän varoihin lakiosia laskettaessa.⁸⁷ Tapauksen perusteluissa lähdettiin liikkeelle siitä, että kummankin puolison antamia suosiolahjoja tulee arvioida erikseen, ja yhdessä annetuista suosiolahjoista tulee huomioida kummankin perinnönjaossa laskennallisena lisäyksenä vain puolison oma osuus kyseisestä lahjasta. Näin ollen lesken antamaan lahjaan liittyvä mahdollinen suositarkoitus tulee arvioitavaksi vasta lesken kuoltua.⁸⁸ Lain sanamuoto ja oikeuskäytännön linja huomioiden ei voidakaan siis pitää tarkoituksenmukaisena, että suosiolahjasäännöksen soveltamisalaa laajennettaisiin vastoin lain sanamuotoa kattamaan

---

⁸⁷ Tapauksessa katsottiin myös, ettei PK 6 luvun 1 §:n 2 momentista vielä seuraa sitä, että lesken antaman ennakkoperinnön arvo tulisi lisätä kuolinpesän varoihin. Ks. myös Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 286.

⁸⁸ Kuitenkin tapauksessa Itä-Suomen HO S 07/1074 todettiin, että vaikka PK 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaisesti lakiosaa laskettaessa huomioidaan vain perittävän itsensä tekemät luovutukset, on arvioitaessa sitä, onko perittävän tekemässä luovutuksessa kyse suosimisesta otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat. Siten lesken tekemällä lahjoituksella tai alihintaisella kaupalla voi olla merkitystä arvioitaessa perittävän tarkoituksperiä ja hänen tekemäänsä luovutukseen mahdollisesti liittyvää suosimistarkoitusta.

esimerkiksi myös lesken antamia suosiolahjoja. Tässä suhteessa suosiolahja eroaakin ennakkoperinnöstä, sillä huomioitavaksi tulevat ainoastaan perittävän elinaikanaan suosimistarkoituksessa tekemät varallisuuden siirrot, vaikka kyse olisikin avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta.

3.1.2 Lahjansaaja

Suosiolahjan osalta potentiaalisten lahjansaajien henkilöpiiri on tyhjentävästi listattu perintökaareissa. Perintökaaren sääntelyn mukaan perittävä voi antaa suosiolahjan jälkeläiselleen tai ottolapselleen, jälkeläisen tai ottolapsen jälkeläiselle taikka kenen tahansa edellä mainituista puolisolle. Verrattuna testamenttiin rinnastuvaan lahjaan on lahjansaajien henkilöpiiri siis rajatumpi suosiolahjan kohdalla. Testamenttiin rinnastuvan lahjan saajasta ei ole laissa erikseen määrätty, ja se voidaankin antaa kenelle tahansa, jopa oikeushenkilölle.⁸⁹ Useimmiten testamenttiin rinnastuvan lahjan saajana on joku muu kuin perittävän lakiosaperillinen, tämän jälkeläinen tai puoliso, sillä heidän kohdaltaan kyseeseen tulee yleensä suosiolahjasäännöksen soveltaminen.⁹⁰

Lahjansaajien henkilöpiiri ei suosiolahjan kohdalla kuitenkaan ole niin suppea, että se rajoittuisi pelkästään perittävän rintaperillisiin. Tässä suhteessa suosiolahja eroaakin ennakkoperinnöstä, sillä ennakkoperintösäännös soveltuu useimmiten rintaperillisen saamiin lahjoihin siitä syystä, että positiivinen ennakkoperintäoletta koskee vain rintaperillisten saamia lahjoja.⁹¹ Henkilöpiirin ulottaminen myös rintaperillisen jälkeläisiin ja puolisoon sekä rintaperillisen jälkeläisen puolisoon ehkäisee osaltaan lakiosajärjestelmää koskevien säännösten kiertämismahdollisuutta, kun yhtä sukuhaaraa ei voida suosia siirtämällä omaisuutta rintaperillisen sijasta tämän jälkeläiselle tai puolisolle.⁹² Omaisuuden siirtäminen

---

⁸⁹ Ks. Kangas: Lahja, s. 258, Kangas: Perhevarallisuus-oikeus, s. 460 sekä Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 275.

⁹⁰ Aarnio: Perintöoikeus, s. 348.

⁹¹ PK 6 luvun 1 §:n 1 momentin mukaanhan muulle perillisille kuin rintaperilliselle annettu ennakkoperintö tulee vähentää hänen perinnöstään vain, jos niin on määrätty tai olosuhteiden perusteella voidaan katsoa niin tarkoitetun.

⁹² Aarnio on kuvaillut tilannetta siten, että henkilöpiirin tällaisella määrittelyllä on tehokkaasti pyritty varautumaan *erilaisiin peiteltyihin suosio toimiin*. Aarnio: Perintöoikeus, s. 348.

rintaperillisen sijaan tämän jälkeläisille tai puolisolle voi olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi rintaperillisen ylivelkaisuuden vuoksi.⁹³

Lainkohdan suhteellisen selkeästä muotoilusta huolimatta keskustelua on käyty siitä, voiko rintaperillisen lapsi olla suosiolahjan saajan asemassa rintaperillisen edelleen eläessä eli vaikka rintaperillisen lapsi ei olisikaan rintaperillisasemassa. Oikeuskirjallisuudessa kannatusta on saanut kanta, jonka mukaan suosiolahjaksi voidaan katsoa yhtä lailla rintaperillisen jälkeläisen saama lahja riippumatta hänen luovutushetkisestä perillisasemastaan.⁹⁴ Kangas sen sijaan on, viittauksin korkeimman oikeuden vuonna 1949 antamaan lausuntoon, katsonut, että säännöstä olisi tulkittava siten, ettei rintaperillisen jälkeläiselle annettua lahjaa tulisi ottaa laskennallisena lisäyksenä samalla tavalla huomioon kuin rintaperilliselle annettua lahjaa. Rintaperillisen lapsi voisi siis olla suosiolahjan saajana vain silloin, kun hän olisi sijaantulooperillisen asemassa.⁹⁵ Oikeuskäytännössä on kuitenkin päädytty siihen, että rintaperillisen lapsen voidaan katsoa saaneen suosiolahjan, joka tulee ottaa lakiosia laskettaessa huomioon, vaikka itse rintaperillinenkin olisi yhä elossa.⁹⁶

Lahjansaajana rintaperillisen jälkeläiseltä ei ole siis edellytetty, että hän olisi rintaperillisasemassa. Sen sijaan oikeuskäytännössä, tapauksen Helsingin HO S 95/1453 perusteluissa, on katsottu, että sillä, jonka vahingoksi lahjansaajaa katsotaan suositun, tulee olla lakiosaperillisen asema luovutushetkellä. Vaihtoehtoisesti luovutuksen katsominen suosiolahjaksi edellyttää hovioikeuden mukaan vähintäänkin vahvaa näyttöä siitä, että perittävä luovutushetkellä on tiennyt henkilön todellisuudessa, aseman vahvistamattomuudesta huolimatta, olevan lakiosaperillisen asemassa ja siitä, että perittävä on

---

⁹³ Ks. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 7.

⁹⁴ Ks. Aarnio–Kangas: Avioliitto, perintö ja testamentti, s. 164, jossa todetaan säännöksen nimenomaisesti suojaavan muita rintaperillisiä yhden sukuhaaran tai perhekokonaisuuden suosimiselta. Ks. myös Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 161 sekä Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 159–160 ja 187.

⁹⁵ Kangas viittaa perusteluissaan välittömyyden vaatimukseen, joka myös ennakkoperintöolettaman kohdalla koskee vain rintaperillistä, eikä tämän jälkeläisiä. Kangas: Lahja, s. 244.

⁹⁶ Näin katsottiin esimerkiksi tapauksessa Turun HO S 97/688, jossa ratkaisun perusteluna todettiin, että lakiosaperillisen suojajärjestelmässä, johon kuuluvat ennakkoperintö, suosiolahja ja testamenttiin rinnastuva lahja, ennakkolisten lahjojen saajamääritys laajenee asteittain ennakkoperinnöstä kohti testamenttiin rinnastuvaa lahjaa. Ks. myös Itä-Suomen HO S 92/201, jossa todettiin vastaavasti, ettei suosiolahjakontekstissa rintaperillisen jälkeläisen aseman kannalta ole merkitystä sillä, onko rintaperillinen edelleen elossa.

ollut tietoinen siitä, että lakiosaperillisen asema tullaan sittemmin vahvistamaan.⁹⁷ Myös Kangas on todennut, että suosiolahjan osalta edellytetään sitä, että sillä, kenen vahingoksi lahjansaajaa väitetään suosituksen on lakiosaperillisen asema lahjoitushetkellä. Näin ollen, kyseessä ei voi olla suosiolahja silloin, kun perittävällä ei lahjoitushetkellä ole ollut lainkaan rintaperillisiä.⁹⁸

Oma kysymyksensä on se, tulisiko rintaperillisen jälkeläisen tai puolison saaman suosiolahjan arvo vähentää rintaperillisen lakiosasta. Pyrkimys sukuhaarojen yhdenvertaiseen kohteluun voisi puoltaa ajatusta siitä, että rintaperillisen puolisolle tai jälkeläiselle annetun suosiolahjan arvo vähennettäisiin tätä sukuhaaraa edustavan rintaperillisen lakiosasta.⁹⁹ Jos näin toimittaisiin, poistuisi perittäväältä täysin mahdollisuus suosia yhtä sukuhaaraa siirtämällä omaisuutta rintaperillisen sijasta tämän lähipiirille. Lisäksi koska tietyt henkilöt rintaperillisen lähipiiristä on asetettu suosiolahjasäännöksessä samaan asemaan rintaperillisen itsensä kanssa, voidaan argumentoida, että lähipiirin saamalle suosiolahjalle tulisi antaa myös kokonaisuudessaan sama laskennallinen vaikutus kuin rintaperillisen saamalle suosiolahjalle.¹⁰⁰ Vain näin voitaisiin täysin taata sukuhaarojen yhdenvertainen kohtelu.

Lain sanamuoto kuitenkin puhuu tällaista ajattelua vastaan, sillä perintökaaren sääntelyn mukaan rintaperillisen lakiosasta vähennetään vain hänen itsensä saaman suosiolahjan arvo. Huomioon tulee myös ottaa se, että jos rintaperillisen lähipiirille annetun suosiolahjan arvo vähennettäisiin automaattisesti tämän lakiosasta, tehtäisiin kyseisen rintaperillisen oikeus lakiosaansa periaatteessa tyhjäksi. Lohi onkin todennut, että mikäli lähipiirin saaman suosiolahjan arvo vähennetään rintaperillisen lakiosasta, kääntyy säännöksen tarkoitus, rintaperillisen lakiosaoikeuden turvaaminen, pääläelleen. Tällöin riskinä on, että perittävä voi tehdä rintaperillisen perinnöttömäksi ilman hyväksyttävää syytä siirtämällä omaisuutta

---

⁹⁷ Tapauksessa suosiolahjaan vedonneelle perittävän rintaperillisen lapselle vahvistettiin kihlalapsen asema vasta noin vuosi väitetyn suosiolahjan antamisen jälkeen. Tapauksessa katsottiin jääneen näyttämättä, että perittävä olisi lahjoitushetkellä ollut tietoinen kantajan asemasta tai siitä, että asema voitaisiin tulevaisuudessa vahvistaa.

⁹⁸ Kankaan mukaan olisi ongelmallista, jos suosiolahjan arvioinnissa annettaisiin merkitystä esimerkiksi sille, että perittävä arvelee myöhemmin saavansa lapsia. Kangas: Lahja, s. 245.

⁹⁹ Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 10.

¹⁰⁰ Lohi on nostanut esiin tiettyjen rintaperillisen lähipiiriin kuuluvien henkilöiden asettamisen suosiolahjan osalta PK 7 luvun 3 §:n 3 momentissa samaan asemaan rintaperillisen kanssa. Hän suhtautuu kuitenkin kielteisesti rintaperillisen lähipiirin saamien lahjojen arvon vähentämiseen itse rintaperillisen lakiosasta. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 10.

rintaperillisen sijasta esimerkiksi tämän lapselle.¹⁰¹ Olen samaa mieltä Lohen kanssa, sillä vastakkainen tulkinta voisi johtaa rintaperillisen kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Perusteltua onkin kallistua turvaamaan lakiosaperilliselle itsenäinen oikeus lakiosaan, ainakin toistaiseksi ennen kuin oikeuskäytännössä toisin mahdollisesti linjataan.

Lahjansaajien henkilöpiirin ulkopuolelle jäävät esimerkiksi perittävän avio- tai avopuoliso sekä rintaperillisten ja näiden jälkeläisten avopuolisot, ja tätä kautta suosiolahjasäännökseen liittyviä tasausvaikutuksia on osittain mahdollista kiertää.¹⁰² Lohi onkin esittänyt, että suosiolahjan soveltamisalaa olisi tarpeellista laajentaa siten, että huomioon otettaisiin myös rintaperillisten ja näiden jälkeläisten avopuolisolle sekä perittävän avio- tai avopuolisolle annetut lahjat.¹⁰³ Kannanotto on perusteltu säännöksen kiertämismahdollisuuden kannalta, mutta lahjansaajien henkilöpiiriä ei tule kuitenkaan laajentaa kevyin perustein. Yhdyn Kankaan näkemykseen siitä, ettei lakiosajärjestelmän säännöksillä voida, eikä tarvitsekaan, karsia kaikkea perittävän omaisuuttaan koskevaa määräämisvapautta.¹⁰⁴ Lisäksi nykyisenkin lainsäädännön valossa lienee selvää, että selvästi keinotekoisien järjestelyjen kohdalla esimerkiksi rintaperillisen avopuolison saama lahja voidaan katsoa rintaperillisen saamaksi lahjaksi, mikäli lahjansaajana on tosiasiallisesti rintaperillinen itse.¹⁰⁵

3.1.3 Yhtiö lahjanantajana tai -saajana

Oman kysymyksensä muodostaa se, miten tulisi suhtautua yhtiöön lahjanantajana tai -saajana suosiolahjakontekstissa. Henkilöyhtiöiden osalta on yhtiön ja vastuunalaisen yhtiömiehen

---

¹⁰¹ Ks. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 11. Lohi myös huomauttaa, ettei analoginen soveltaminen PK 7 luvun 7 §:n kanssa ole mahdollinen, sillä kyseisessä säännöksessä on kyse eri tilanteesta. PK 7 luvun 7 §:n tausta-ajatuksena on se, ettei sijaantuloperillinen pääse parempaan asemaan kuin missä rintaperillinen on ollut.

¹⁰² Mahdollisuudesta, lain puitteissa kylläkin, kiertää suosiolahjasäännöstä lahjoittamalla omaisuutta esimerkiksi rintaperillisen avopuolisolle ovat huomauttaneet Kolehmainen ja Rabinä. Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 287. Myös Kangas on huomauttanut, ettei perittävän puolisolalle tai avopuolisolle annettua lahjaa voida katsoa suosiolahjaksi. Kangas: Suomalaisen siviilioikeuden juuret, s. 204.

¹⁰³ Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 15.

¹⁰⁴ Kangas: Perhevarallisuus-oikeus, s. 460.

¹⁰⁵ Lohi on katsonut, että mikäli lahja on annettu vain nimellisesti rintaperillisen läheiselle, voidaan lahja katsoa kuitenkin annetuksi itse rintaperilliselle, jos hänellä tosiasiallisesti on omistajan asema lahjoitettuun omaisuuteen nähden. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 13.

samastamista toisiinsa pidetty vahvana lähtökohtana.¹⁰⁶ Jos perittävä antaa lahjan avoimelle yhtiölle tai kommandiittiyhtiölle, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä on perittävään suosiolahjasäännöksen rajaamassa suhteessa oleva henkilö, voidaan lahja katsoa useimmiten annetuksi yhtiön sijasta mainitulle vastuunalaiselle yhtiömiehelle, ja tällöin lahja voidaan katsoa suosiolahjaksi, vaikka saajana olisikin nimellisesti yhtiö. Toisaalta analogisesti voitaneen suhtautua sellaiseen suosiolahjan tunnusmerkit täyttävään luovutukseen, jossa lahjanantajana on henkilöyhtiö, jossa perittävä toimii vastuunalaisena yhtiömiehenä.¹⁰⁷

Haasteellisempaa sen sijaan on arvioida sitä, voidaanko osakeyhtiö ja sen osakkeenomistaja samastaa toisiinsa suosiolahjakontekstissa. Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen on tutumpi ilmiö yhtiöoikeuden alalta¹⁰⁸, mutta asiaa on käsitelty jonkin verran myös perintöoikeuden puolella. On kuitenkin syytä pitää mielessä, ettei samastus tapahdu samalla tavalla ja samoin edellytyksin eri oikeudenaloilla, ja samastuksen edellytyksiä pohdittaessa tulee huomioida kunkin oikeudenalan omat erityispiirteet.¹⁰⁹ Perintöoikeuden puolella on katsottu, että se, että perittävä järjestää luovutuksen saajalleen toisen tahon kautta on yleensä osoitus perittävän halusta poiketa ennakkoperintöolettamasta.¹¹⁰ Tällöin kyse voi kuitenkin edelleen olla suosiolahjasta.

---

¹⁰⁶ Henkilöyhtiön kohdalla samastamista perustelee yhtiöoikeudellisessakin kontekstissa vastuunalaisen yhtiömiehen henkilökohtainen vastuu yhtiön velvoitteista. Avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annetun lain (AKL 389/1988) 1 luvun 1 §:n 2 momentin mukaanhan vastuunalainen yhtiömies vastaa yhtiön velvoitteista kuten omasta velastaan. Ks. lisää henkilöyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen vastuusta Villa: Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiöt, s. 158–164. Ks. myös Aarnio – Kangas: Avioliitto, perintö ja testamentti, s. 164 sekä Kolehmainen: Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa, s. 599, alaviite 5.

¹⁰⁷ Kolehmainen on tosin todennut, ettei tilannetta ole juurikaan tarkasteltu siitä näkökulmasta, että perittävä toteuttaa lahjoituksen omistamansa yhtiön kautta. Kolehmainen: Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa, s. 599, alaviite 7.

¹⁰⁸ Yhtiöoikeudessa samastamisproblematiikka liittyy erityisesti kysymykseen velkavastuun jakautumisesta yhtiön ja sen omistajien välillä. Samastuksen perusedellytyksiä yhtiöoikeudellisessa kontekstissa on katsottu olevan se, että yhtiöön samastuvalla subjektilla tulee olla yhtiössä joko juridista tai tosiasiallista määräysvaltaa sekä se, että tämä subjekti väärinkäyttää yhtiön erillisyyttä omien päämääriensä välikappaleena. Ks. Toiviainen: Osakeyhtiön johtajan ja tilintarkastajan vastuusta, s. 279–280. Samansuuntaisesti on samastamisen edellytyksiä yhtiöoikeudessa hahmottanut Tammi-Salminen todeten, ettei pelkkä määräysvalta yhtiössä riitä samastuksen perusteeksi, vaan tätä määräysvaltaa on myös tullut käyttää moitittavalla tavalla. Ks. Tammi-Salminen: Sopimus, kompetenssi ja kolmas, s. 292. Myös Grönfors on katsonut samastamisen olevan mahdollista silloin, kun velkojien vahingoksi on ryhdytty kiellettyihin toimiin. Ks. Grönfors: Ställningsfullmakt och bulvanskap, s. 311–312. Ks. myös. Huhtamäki: Offshore-yhteisön samastuksesta määräysvallan käyttäjään, s. 146, jossa muistutetaan, että samastus tulee kyseeseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa.

¹⁰⁹ Kolehmainen: Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa, s. 602.

¹¹⁰ Ks. Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 162, jossa tosin todetaan, että tällainen kolmannen tahon kautta järjestetty luovutus ei kuitenkaan osoita tarkoitusta ennakkoperintöolettamasta poikkeamiseen silloin, kun kyse

Lähtökohdan osakeyhtiön ja osakkeenomistajan samastamiselle asettaa osakeyhtiölain (OYL 624/2006) 1 luvun 2 §, jonka mukaan osakeyhtiö on osakkeenomistajistaan erillinen oikeushenkilö, eivätkä osakkeenomistajat siten vastaa henkilökohtaisesti yhtiön velvoitteista. Kuitenkin, jos yhtiötä ja sen enemmistöosakkeenomistajaa ei suosiolahjakontekstissa voitaisi missään tilanteessa samastaa toisiinsa, olisi suosiolahjasäännöksen tarkoituksen kiertäminen hyvin helppoa. Tällaiseen mahdollisuuteen ei ole perintökaaren sääntelyssä varauduttu määräämällä samastuksesta erikseen.¹¹¹ Myönteisesti yhtiön ja sen omistajan samastamiseen laskennallisten lisäysten kontekstissa ovat suhtautuneet muun muassa Lohi ja Kangas.¹¹² Kolehmainen on jopa katsonut, että perintöoikeuden alalla yhtiön ja määräävässä asemassa olevan osakkeenomistajan samastaminen voi tulla kyseeseen helpommin kuin yhtiöoikeudellisessa kontekstissa pohdittaessa velkavastuun jakautumista.¹¹³

Kolehmainen on esittänyt, että edellytyksenä samastamiselle lakiosasäännöksiä sovellettaessa voidaan ensinnäkin pitää sitä, että perittävällä tulee olla lahjan antaneessa yhtiössä riittävän suureen äänivaltaosuuteen perustuva määräysvalta tai perillisellä tulee olla vastaava määräysvalta lahjan saaneessa yhtiössä. Lisäksi järjestelyssä tulee olla kyse määräysvallan väärinkäyttötilanteesta, mikä perintöoikeuden kontekstissa tarkoittaa sitä, että perittävä pyrkii järjestelyllä kiertämään perintökaaren säännöksiä määräämällä jäämistöstään tavalla, jota perintökaari ei salli.¹¹⁴ Täsmällistä rajaa ei ole asetettu sille, kuinka suuri äänivaltaosuuteen perustuvan määräysvallan tulisi olla, jotta samastaminen voisi tässä kontekstissa tapahtua. Mahdollisena tulkintasuosituksena on esitetty yksinkertaista ääntenenemmistöä, mutta

---

on omaisuuden laadusta, omistusmuodosta tai rahoitusjärjestelystä johtuvasta tavanomaisesta järjestelystä. Ks. myös Kolehmainen: Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa, s. 607.

¹¹¹ Kolehmainen: Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa, s. 604.

¹¹² Lohi on käsitellyt samastamista ennakkoperinnön näkökulmasta. Lohi: Ennakkoperinnöstä, s. 12. Ks. myös Kangas: Lahja, s. 226.

¹¹³ Kantaa perustellaan erityisesti sillä, että velkavastuun osalta laki sisältää selvän säännön, jonka mukaan osakkeenomistaja ei henkilökohtaisesti vastaa yhtiön velvoitteista. Kolehmainen: Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa, s. 603 ja 618. Ks. myös Savela: Vahingonkorvaus osakeyhtiössä, s. 366, jossa todetaan, ettei samastus vastoin OYL 1 luvun 2 §:n 2 momentin sanamuotoa voi tulla kyseeseen ilman painavia perusteita.

¹¹⁴ Ks. lisää samastuksesta lakiosakontekstissa Kolehmainen: Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan samastaminen perintökaaren ennakkoperintö- ja lakiosasäännöksiä sovellettaessa, s. 608–618 sekä Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 288–292.

rajanvetoa ei voida missään nimessä pitää absoluuttisena, vaan harkinta on tehtävä kokonaisuutena.¹¹⁵

Samastaminen voi siis olla mahdollista silloin, kun luovutus on pyritty keinotekoisesti naamioimaan perittävältä perillisen omistamalle yhtiölle tai päinvastoin perittävän omistamalta yhtiöltä perilliselle tehdyksi lahjoitukseksi ja tällä järjestelyllä on pyritty sivuuttamaan suosiolahjaa, tai muita laskennallisia lisäyksiä, koskeva sääntely. Kangasta lainatakseni, tällaisissa olosuhteissa samastaminen on mahdollista, jos yhtiö ja yhtiössä ratkaisevaa määräysvaltaa käyttävä osakkeenomistaja *muodostavat tosiasiallisen taloudellisen kokonaisuuden*.¹¹⁶

3.2 Aikatekijä

Yksi suosiolahjan tunnusmerkkinä tarkasteltava seikka on aikajänne, jonka sisällä lahja tulisi olla annettu, jotta se voitaisiin katsoa suosiolahjaksi. Kysymys on siis siitä, kuinka kauan ennen perittävän kuolemaa annettua lahjaa voidaan pitää suosiolahjana. Perintökaaren ei ole sisällytetty minkäänlaisia määräyksiä tästä aikavälistä, eikä tarkkarajaista aikamäärettä ole myöskään oikeuskäytännössä tai -kirjallisuudessa pystytty hahmottamaan. Kangas on jopa kritisoinut suosiolahjan aikarajattomuuden olevan suomalaisen lakiosajärjestelmän systeemivirhe.¹¹⁷ Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin nostettu esiin, että kohtuullisena aikarajana voitaisiin pitää noin kymmentä vuotta lahjoitushetken ja perittävän kuoleman välillä.¹¹⁸

Vaikka myöskään testamenttiin rinnastuvaan lahjaan ei ole kytketty tarkkoja aikarajoja, vaikuttaa tilanne suosiolahjan osalta olevan vieläkin vaikeammin hahmotettavissa. Testamenttiin rinnastuvan lahjan osalta raameja aikajänteelle luo nimittäin jo se lähtökohta, että testamenttiin rinnastuvan lahjan tulee jollakin tavalla kytkeytyä perittävän kuolinhetkeen,

---

¹¹⁵ Merkitystä voidaan antaa esimerkiksi vähemmistöosakkaiden henkilöllisyydelle siten, että milloin vähemmistöosakkaina on muita perillisiä, samastamiskynnys on asetettava tavallista korkeammalle. Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 290–291.

¹¹⁶ Kangas: Lahja, s. 226.

¹¹⁷ Ks. Kangas: Lahja, s. 245, alaviite 729.

¹¹⁸ Näin aikatekijää ovat tulkinneet Kolehmainen ja Rabinä. Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 274. Vrt. LaVM 15/2002, s. 3, jossa todetaan, että yleensä 5-8 vuotta ennen perittävän kuolemaa annettuja merkittäviä lahjoja pidetään suosiolahjoina.

joko antamisajankohtansa tai ehtojensa puolesta.¹¹⁹ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että mikäli lahjoituksen ja perittävän kuoleman väliin jää enintään noin kolme vuotta voitaisiin lahjaa pitää muiden tunnusmerkkien täytyessä testamenttiin rinnastuvana.¹²⁰

Oikeuskäytännössä testamenttiin rinnastuviksi on katsottu lähinnä lahjoja, jotka on annettu muutaman vuoden säteellä ennen perittävän kuolemaa, mutta vahvistuskanteita on ajettu pitkiäkin aikoja ennen perittävän kuolemaa annettujen lahjojen kohdalla. Tätä linjaa noudattaa esimerkiksi tapaus KKO 2012:69, jossa testamenttiin rinnastuvaksi lahjaksi katsottiin hieman alle kaksi vuotta ennen perittävän kuolemaa toteutettu alihintainen kauppa. Edelleen tapauksessa KKO 1984 II 194 testamenttiin rinnastuvana lahjaksi ei katsottu tilan luovutusta, joka oli tehty lähes 27 vuotta ennen perittävän kuolemaa. Niin ikään tapauksessa KKO 2012:96 mahdollisuuden pitää osakkeiden lahjoitusta testamenttiin rinnastuvana lahjana poisti se, että lahjoitushetken ja perittävän kuoleman välillä oli ehtinyt kulua noin 23 vuotta.¹²¹ Samoin kanteet hylättiin tapauksissa KKO 1969 II 4, jossa perittävä puolisoineen oli yli 7 vuotta ennen perittävän kuolemaa luovuttanut pojalleen tilan sekä KKO 1971 II 14, jossa perittävä oli yli 15 vuotta ennen kuolemaansa merkinnyt lahjansaajan puolesta asunto-osakkeita.¹²²

Testamenttiin rinnastuva lahja onkin yleensä annettu lähempänä perittävän kuolemaa kuin suosiolahja.¹²³ Aikatekijän vaikutuksen korostuminen testamenttiin rinnastuvan lahjan kohdalla on ymmärrettävää, sillä ajan kuluminen on useissa tapauksissa selkeä mittari sille, kytkeytykö lahja perittävän kuolemaan.

Suosiolahjoiksi on oikeuskäytännössä katsottu hyvin pitkiäkin aikoja ennen perittävän kuolemaa tehtyjä lahjoituksia. Tapauksessa KKO 2012:96 suosiolahjaksi katsottiin peräti 23

---

¹¹⁹ Ks. lisää testamenttiin rinnastuvan lahjan tunnusmerkeistä esimerkiksi Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 275–280 sekä Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 125–128.

¹²⁰ Näin aikajännettä ovat hahmottaneet Aarnio ja Kangas. Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 896. Vrt. Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 69, jossa todetaan, että esimerkiksi tilanteessa, jossa lahja on annettu perittävän vakavan sairauden aikana, josta tämä on kuitenkin toipunut, voidaan lahjalla katsoa olevan testamenttiin rinnastuva tarkoitus. Tosin Rautialakin on todennut, ettei lahjaa ole pidettävä testamenttiin rinnastuvana, mikäli perittävän kuoleman ja lahjan antamishetken väliin jää huomattavan pitkä aika.

¹²¹ Tapauksessa lahjoitus katsottiin sittemmin suosiolahjaksi, ja korkein oikeus lausui päätyneensä kyseiseen ratkaisuun siitäkin huolimatta, että lahjoituksen ja perittävän kuoleman välillä oli kulunut huomattavan pitkä aika.

¹²² Ks. lisää oikeuskäytännön linjauksista testamenttiin rinnastuvan lahjan osalta Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 887–899.

¹²³ Tosin aikatekijää itsessään ei ole pidetty testamenttiin rinnastuvan lahjankaan osalta ratkaisevana vaan lahjan kytkeytymistä perittävän kuolemaan. Ks. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 308–309. Toisaalta Rautiala on pitänyt oikeustajuntaa loukkaavana sitä, että testamenttiin rinnastuvaksi lahjaksi katsottaisiin pitkä aika ennen perittävän kuolemaa annettu lahja. Ks. Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 74.

vuotta ennen perittävän kuolemaa annettu lahja, ja korkein oikeus itsekin lausui, että lahjoituksen ja perittävän kuoleman välinen aika oli pitkä.¹²⁴ Tapauksen perusteluista voidaan päätellä, että aikatekijän merkitystä on kyllä pohdittu ratkaisua tehtäessä, mutta aikatekijää painavimmat syyt ovat kuitenkin puhuneet perittävän suosimistarkoituksen puolesta. Ratkaisua on oikeuskirjallisuudessa pidetty yllättävänäkin juuri siksi, ettei yleensä näin pitkä aika ennen perittävän kuolemaa annettuja lahjoja ole pidetty suosiolahjoina.¹²⁵

Toisaalta tapauksessa KKO 1988:112 katsottiin, ettei tilan alihintaista luovutusta tullut katsoa suosiolahjaksi muun muassa siksi, että kauppa oli tehty jo 13 vuotta ennen perittävän kuolemaa. Tämänkin ratkaisun perusteluista voi tosin havaita, että aikatekijää suurempi merkitys on annettu maksetun vastikkeen ja omaisuuden käyvän arvon väliselle suhteelle.¹²⁶ Myös ratkaisua Itä-Suomen HO S 03/1494 perusteltiin siten, että suosimistarkoitusta vastaan puhui se, että kaupanteon ja perittävän kuoleman välillä oli kulunut jo yhdeksän vuotta. Kyseisessä tapauksessa pääasiallisena vastasyynä toimi kuitenkin maatilatalouden sukupolvenvaihdostarkoitus, jolle annettiin eniten huomiota ratkaisun perusteluissa.

Tapaukseen KKO 1997:70 liittyvän Porin käräjäoikeuden tuomion perustelut valottavat osaltaan aikatekijän merkitystä. Tapauksessa suosiolahjan saaneet A, B ja C katsoivat, ettei kyseessä ollut suosiolahja vedoten siihen, että lahjoituksen ja perittävän kuoleman väliin oli jäänyt lähes 11 vuotta. Käräjäoikeus totesi perusteluissaan, ettei aikatekijää voitu pitää sellaisena erityisenä vastasyynä, joka poistaisi suosimisolettaman. Myös Turun hovioikeuden ratkaisussa S 21/1394 hovioikeus katsoi 26 vuotta ennen perittävän kuolemaa tehdyn lahjoituksen suosiolahjaksi lausuen, että kyseisessä tapauksessa aika lahjoitushetken ja perittävän kuoleman välillä oli siinä määrin sattumanvarainen seikka, ettei se tapauksen olosuhteissa ollut riittävä vastasy. Myös tapausten KKO 2012:96 ja KKO 1988:112 perustelut tukevat ajatusta siitä, ettei aikatekijä itsessään ole ratkaiseva tekijä suosiolahjan

---

¹²⁴ Korkein oikeus totesi lahjan olevan suosiolahja huolimatta siitä, että aikaväli lahjan antamisen ja perittävän kuoleman välillä oli varsin pitkä.

¹²⁵ Kommentaarissaan Kolehmainen tosin muistuttaa, ettei ratkaisusta seuraa, että kaikkia yli 20 vuotta ennen perittävän kuolemaa tehtyjä lahjoituksia pidettäisiin suosiolahjoina. Ks. Kolehmainen: Oikeustapauskommentti KKO 2012:96.

¹²⁶ Punninnassa huomioitiin maksettu vastike sekä syytinki, joiden ei katsottu olevan sellaisessa epäsuhdassa omaisuuden käypään hintaan verrattuna, että luovutus olisi voitu katsoa suosiolahjaksi. Tältä osin hovioikeus tai korkein oikeus ei ottanut asiaan poikkeavaa kantaa.

arvioinnissa. Useassa tapauksessa aikatekijän merkitykseen ei ole myöskään otettu lainkaan kantaa.¹²⁷ Näyttäisikin siltä, että kyse on kokonaisharkinnasta, jossa aikatekijälle annetaan merkitystä, joskaan ei kovin painavaa, itsenäistä merkitystä.¹²⁸

Turun hovioikeuden ratkaisun S 21/1394 perusteluissa huomiota kiinnittää erityisesti hovioikeuden lausuma siitä, että lahjanantaja oli lahjan antaessaan jo 70-vuotias, minkä vuoksi lahjoitushetkellä ei ollut ennustettavissa, kuinka kauan hän vielä tulisi elämään.¹²⁹ Perustelu on siinä mielessä hämmäyttävä, että se vaikuttaisi viittaavaan siihen, että aikatekijää tulisi tarkastella lahjanantajan ennustettavissa olevan eliniän näkökulmasta. Toki oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on lausuttu, että suosiolahjaa ja erityisten vastasyiden olemassaoloa tulee tarkastella perittävän kannalta luovutushetkisestä näkökulmasta.¹³⁰ Tästä huolimatta vaatimus siitä, että osapuolten tulisi luovutuksen yhteydessä pyrkiä ennustamaan perittävän jäljellä oleva elinaika arvioidakseen oikeustoimensa vaikutuksia vaikuttaa epätyydyttävältä. Tällaiselle ajatukselle ei muutoinkaan yleensä ole oikeuskäytännössä annettu jalansijaa. Aikatekijää onkin tarkasteltu useimmiten suosiolahjan kohdalla nimenomaisesti toteutuneen aikavälin valossa. Suosiolahjalta ei myöskään perinteisesti ole testamenttiin rinnastuvan lahjan tavoin vaadittu minkäänlaista kytkeytymistä perittävän kuolemaan, minkä vuoksi lahjanantajan lahjoitushetkellä ennustettavissa olleen elinajan pohtiminen lähinnä hämmäyttää.

Suosiolahja on siis oikeuskäytännön valossa voitu antaa pitkäkin aika ennen perittävän kuolemaa. Salonen on tutkimuksessaan havainnut, että perittävän kuoleman läheisyydessä, alle vuoden sisällä kuolemasta, annettujen lahjojen kohdalla on hyvin todennäköistä, että

---

¹²⁷ Suosiolahjoiksi on, ilman kannanottoa aikatekijän vaikutuksesta, katsottu luovutuksia, jotka ovat tapahtuneet 5–15 vuotta ennen perittävän kuolemaa. Ks. esimerkiksi tapaukset Helsingin HO S 00/640, Itä-Suomen HO S 92/201, Turun HO S 92/778 ja Turun HO S 02/1069. Toisaalta suosiolahjoina ei ole pidetty tapauksessa Itä-Suomen HO S 94/349 noin neljä vuotta, tapauksessa Rovaniemen HO S 96/43 noin kaksi vuotta ja tapauksessa Turun HO S 90/59 reilu vuosi ennen perittävän kuolemaa tehtyjä luovutuksia, mutta näissäkään tapauksissa ajan kulumista ei ole nostettu perusteluissa esille.

¹²⁸ Myös Lohi on todennut, ettei aikatekijä ole oikeuskäytännössä saanut juurikaan itsenäistä merkitystä. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 6. Samoilla linjoilla on ollut Kangas. Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 874.

¹²⁹ Lausuma viittaa oikeusministeriön asettaman työryhmän lausumaan ajatukseen siitä, että lainsäätäjät kohtelee perittävää hänen elinajanaan antamien lahjojen osalta tulevana vainajana. Ks. OM 2004:6, s. 49.

¹³⁰ Näin on lausuttu esimerkiksi tapauksissa Turun HO S 97/688, Turun HO S 99/1648 sekä Rovaniemen HO S 96/43. Ks. myös Aarnio – Kangas: Avioliitto, perintö ja testamentti, s. 164.

laskennallinen lisäys pesän varoihin tehdään. Yli 15 vuotta ennen perittävän kuolemaa annettujen lahjojen kohdalla on puolestaan huomattavasti harvinaisempaa, että lahja katsottaisiin suosiolahjaksi.¹³¹ Salonen on toisaalta tutkimuksessaan todennut, että näitä asteikon ääripäitä lukuun ottamatta ei luovutusajankohdalla ole suurta merkitystä.¹³² Osaltaan tutkimustulos on linjassa oikeuskäytännön kanssa, sillä se vahvistaa päätelmää siitä, ettei aikatekijällä itsenäisesti ole huomattavaa merkitystä, vaan suuremman painoarvon saavat useimmiten tapauksen muut olosuhteet.

3.3 Lahjanluonteisuus ja lahjan arvostaminen

3.3.1 Lahjanluonteisuuden raja

Yksi suosiolahjan tunnusmerkeistä on se, että kyseessä on joko kokonaan tai osittain vastikkeeton luovutus. Tätä lähtökohtaa, jonka mukaan yleensä vastikkeeton tai selvästi vajaavastikkeellinen luovutus osoittaa suosimistarkoitusta, voidaan pitää oikeuskäytännössä vakiintuneena.¹³³ Kyseeseen eivät siis tule pelkästään niin sanotut puhtaat lahjat vaan myös lahjanluonteiset luovutukset. Alihintaisten kauppojen kohdalla pohdittavaksi tulee se, kuinka paljon vastikkeen tulee alittaa omaisuuden käypä arvo, jotta kauppa katsotaan sillä tavoin lahjanluonteiseksi, että se voi tulla huomioon otetuksi suosiolahjana. Kuten edellä on todettu, lahja voi perinteisen käteislahjan sijaan käsittää myös oikeudesta luopumisen tai suoritukseen velvoittautumisen vastikkeetta, ja näin on myös suosiolahjan osalta. Lahjan toteutustavalla ei tässä suhteessa ole merkitystä, vaan oleellista on se, että perittävä on lahjanluonteisesti, tavalla tai toisella, vähentänyt omaisuuttaan.¹³⁴

---

¹³¹ Salonen on tutkinut aikatekijän vaikutusta suosiolahjasäännösten soveltamisessa. Aineistonaan hän käytti yhteensä 142 suosiolahjakannetta koskevaa oikeustapausta. Ks. Salonen: Suosiolahja lakiosajärjestelmässä, s. 55. Myös Aarnio ja Kangas ovat todenneet ajan kulumisen lahjanantohetken ja perittävän kuoleman välillä heikentävän mahdollisuutta vedota onnistuneesti suosimistarkoitukseen. Aarnio – Kangas: Avioliitto, perintö ja testamentti, s. 164. Oikeuskäytännöstä havaintoa tukevat esimerkiksi tapaukset Itä-Suomen HO S 89/43, Itä-Suomen HO S 00/881 ja Vaasan HO S 04/96, joissa suosiolahjoiksi ei katsottu sellaisia luovutuksia, jotka olivat toteutuneet yli 15 vuotta ennen perittävän kuolemaa.

¹³² Alle vuosi ennen perittävän kuolemaa annettua lahjaa koskevan suosiolahjakanteen menestymisprosentti oli tutkimuksen mukaan 71,4 %. Yli 15 vuotta ennen perittävän kuolemaa annettujen lahjojen kohdalla vastaava luku oli 22,2 %. Aikavälillä 1–15 vuotta ennen perittävän kuolemaa annettujen lahjojen osalta kanteiden menestymisprosentit vaihtelivat 40 ja 65 prosentin välillä. Salonen: Suosiolahja lakiosajärjestelmässä, s. 55.

¹³³ Oikeuskäytännössä tämä periaate on lausuttu esimerkiksi tapauksissa KKO 1998:114, Kouvolan HO S 00/508, Rovaniemen HO S 96/43 sekä Vaasan HO S 98/154.

¹³⁴ Näin on todennut Saarenpää, joka on samassa yhteydessä kiinnittänyt huomiota lakiosasääntelyn kiertämismahdollisuuksiin erilaisten luovutuskokonaisuuksien kautta. Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 162.

Vertailukohtaa voidaan hakea lahjaverotuksen puolelta, jossa lahjaveron alaisiksi lahjoiksi katsotaan alihintaiset luovutukset, joissa maksettu vastike on enintään kolme neljäsosaa. Lahjaksi katsotaan tällöin luovutetun omaisuuden käyvän hinnan ja maksetun vastikkeen välinen erotus.¹³⁵ Suosiolahjan perintöoikeudellisessa tarkastelussa näin tiukkaa rajaa ei kuitenkaan ole käytännössä sovellettu. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että jo noin kahden kolmasosan eli noin 60–70 %:n suuruinen vastike suhteessa omaisuuden käypään hintaan riittää useimmiten poissulkemaan suosiolahjasäännöksen soveltamismahdollisuuden.¹³⁶ Lahjanluonteisuutta pohdittaessa on katsottu, että sukulaisten välisissä luovutuksissa lahjanluonteisuuden raja voi olla alempana verrattuna täysin ulkopuoliselle henkilölle tehtyyn luovutukseen.¹³⁷ Suosiolahjakontekstissa tämä onkin tärkeä havainto, sillä lähtökohtaisesti suosiolahjaksi väitetyt luovutukset tehdään jollekin perintökaareissa luetelluista perittävän perhepiiriin kuuluvista henkilöistä. Luovutusten tapahtuminen perhepiirin sisällä voisikin osaltaan selittää varsin joustavaa suhtautumista lahjanluonteisuuden arviointiin.

Suosiolahjana ei aina ole pidetty alihintaisia luovutuksia, vaikka maksettu vastike olisi ollut huomattavasti vähäisempi kuin kaksi kolmasosaa omaisuuden käyvästä hinnasta.¹³⁸ Esimerkkeinä voidaan mainita ratkaisut KKO 1983 II 12, jossa asunto-osakkeista maksettu vastike oli laskennallisesti noin 43 % osakkeiden käyvästä arvosta, KKO 1982 II 74, jossa vastike oli puolestaan noin 49 % tilojen käyvästä arvosta sekä Vaasan HO S 94/501, jossa vastikkeen suuruus oli noin 57 % tilojen käyvästä arvosta. Tapauksissa nostettiin esiin suosimisolettaman kumoavia vastasyitä, joten yksin maksetun vastikkeen määrästä ei voida

---

¹³⁵ Näin on säännelty perintö- ja lahjaverolain 18 §:n 3 momentissa. Ks. tarkemmin lahjaverotuksesta Wikström – Ossa – Urpilainen: Vero-oikeuden yleiset opit, s. 334–336.

¹³⁶ Ks. Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 226, Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 3, Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 125 sekä Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 351.

¹³⁷ Ks. Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 69 sekä Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 350–353. Oikeuskäytännössä esimerkiksi ratkaisuissa Itä-Suomen HO S 94/349 ja Vaasan HO S 94/501 lähisukulaisten välisten kauppajen osalta on todettu olevan tavallista, että kauppahinta muodostuu alhaisemmaksi kuin silloin, kun ostajana on perhepiirin ulkopuolinen henkilö.

¹³⁸ Myös Kolehmainen on todennut näin muistuttaen kuitenkin, että oikeuskäytännön perusteella selvästi alivastikkeellinen luovutus usein viittaa suosiolahjan olemassaoloon. Ks. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 287.

tehdä suoria johtopäätöksiä.¹³⁹ Näyttäisikin siltä, että vaikka vastike on esitettyä kahta kolmasosaa vähäisempi suhteessa omaisuuden käyvään arvoon, on suosimisolettama vielä mahdollista kumota erityisten vastasyiden avulla.

Maatilatalouden sukupolvenvaihdosten kohdalla suosimisolettaman on katsottu kumoutuvan helpommin kuin muissa tapauksissa, vaikka luovutus olisi huomattavankin alihintainen.¹⁴⁰ On jopa todettu, että maatilatalouden sukupolvenvaihdoskauppoja koskevat lakiosan täydennyskanteet menestyvät vain harvoin.¹⁴¹ Tapauksessa KKO 1982 II 74 oli kyse niin ikään maatilatalouden sukupolvenvaihdoksesta, jolloin mainitusta alihintaisuudesta huolimatta sukupolvenvaihdostarkoituksen katsottiin puhuvan suosimistarkoitusta vastaan. Maatilatalouden sukupolvenvaihdosta koski myös Itä-Suomen hovioikeuden tapaus S 03/1494, jossa maksettu vastike oli noin 58 % kaupan kohteen käyvästä arvosta. Tätäkään alihintaista kauppaa ei pidetty suosiolahjana, koska myyjän pääasiallisena tarkoituksena oli kaupalla varmistaa työnsä jatkuminen maatilalla.¹⁴² Vastaavalla tavalla arvioitiin alivastikkeellisuutta maatilatalouden sukupolvenvaihdosta koskeneessa tapauksessa Vaasan HO S 94/501. Toisaalta myöskään maatilatalouden sukupolvenvaihdoksen varjolla ei hyväksytä, kuinka tahansa alhaista vastiketta. Esimerkiksi tapauksessa Vaasan HO S 07/1142 sukupolvenvaihdostarkoitus ei riittänyt kumoamaan suosimisolettamaa, kun maksettu vastike oli vain noin 35 % tilan käyvästä arvosta.

Tarkkaa prosenttimääräistä rajaa sille, milloin alihintainen luovutus voidaan katsoa suosiolahjaksi ei siis ole pystytty esittämään. Kolehmainen onkin todennut, ettei ratkaisua siitä, onko kyseessä suosiolahja vai ei, tule tehdä ainoastaan prosenttiperusteisesti.¹⁴³

---

¹³⁹ Tapauksessa KKO 1983 II 12 oli kyse tilanteesta, jossa perittävän tarkoituksena oli lahjoituksen avulla saattaa rintaperillisensä tasa-arvoiseen asemaan, ja tapauksissa KKO 1982 II 74 sekä Vaasan HO S 94/501 oli kyse maatilatalouden sukupolvenvaihdoksista.

¹⁴⁰ Kolehmainen on todennut, että tällöin riski luovutuksen katsomisesta lahjanluontoiseksi on huomattava vasta, kun maksettu vastike alittaa 60 % luovutetun omaisuuden käyvästä arvosta. Kolehmainen: Suosiolahja – Suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 287.

¹⁴¹ Aarnio – Saarenpää – Santala: Maatilatalouden sukupolvenvaihdos, s. 36–37.

¹⁴² Hovioikeus totesi tapauksessa, ettei maksetun vastikkeen ja omaisuuden käyvän arvon välinen erotus tapauksen olosuhteissa ollut muodostunut niin merkittäväksi, että vajaavastikkeellista kauppaa olisi pidetty suosiolahjana.

¹⁴³ Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 287. Myös Saarenpää on todennut samansuuntaisesti, että prosenttiperusteisten johtopäätösten tekeminen on hankalaa. Ks. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 350.

Voidaankin todeta, että pääsääntönä tulee pitää lähtökohtaa, jonka mukaan yleensä vastikkeeton tai selvästi vajaavastikkeellinen luovutus luo oletettaman suosimistarkoituksesta, mutta painavien vastasyiden käsillä ollessa, erityisesti maatalan sukupolvenvaihdostapauksissa, voidaan päätyä tästä pääsäännöstä poikkeaviinkin ratkaisuihin.

Vastikkeella ei myöskään aina tarkoiteta sitä, että kauppahinta luovutetusta omaisuudesta maksettaisiin rahana. Rahasuorituksen sijaan tai ohella ostaja saattaa ottaa myyjän velat vastattavakseen, ja tällöin velkoja vastaava osuus kauppahinnasta katsotaan kuitatuksi.¹⁴⁴ Ostaja saattaa osana kauppahinnan maksua ottaa vastattavakseen muitakin kuluja, kuten esimerkiksi myyjän tai myyjien hautaus- ja hautajaiskuluja.¹⁴⁵ Tyypillisiä ovat myöskin erilaiset syytinkijärjestelyt, joihin palataan tarkemmin alaluvussa 4.5.2. Lisäksi kauppahinta saatetaan sopia osittain maksettavaksi muille rintaperillisille sisarosuuksina.¹⁴⁶

3.3.2 Suosiolahjan arvostaminen

Perintökaaren sääntelyn mukaan suosiolahjan arvo, kuten myös ennakkoperinnön ja testamenttiin rinnastuvan lahjan arvo, määräytyy lahjan vastaanottohetken mukaan, ellei asianhaaroista muuta johdu. Kuolinpesän varoihin on siten pääsäännön mukaisesti lisättävä lahjan vastaanottohetken mukainen arvo.¹⁴⁷ Lahjan arvostaminen ei riipu siitä, millaista omaisuutta on annettu lahjaksi, ja arvostamisen kannalta kaikenlainen omaisuus, niin kiinteä kuin irtainkin omaisuus, on asetettu yhtäläiseen asemaan.¹⁴⁸ Lahjoitettua omaisuutta koskeva

---

¹⁴⁴ Velan vastattavaksi ottaminen on muodostanut osan kauppahinnasta esimerkiksi tapauksissa Itä-Suomen HO S 03/1494, KKO 1982 II 74, Rovaniemen HO S 89/190, Rovaniemen HO S 91/52, Rovaniemen HO S 93/233 ja Turun HO S 99/1648.

¹⁴⁵ Tapauksessa Turun HO S 92/10 kauppahinta muodostui myyjille suoritetusta 150 000 markan suorituksesta, kullekin ostajan viidelle sisarukselle maksetuista 30 000 markan suorituksista, myyjien pidättämästä luovutettuun kiinteistöön kohdistuvasta hallintaoikeudesta ja ostajan vastattavaksi ottamistaan hautaus- ja hautajaiskuluista sekä hautamuistomerkin kuluista. Myös tapauksessa KKO 1983 II 12 ostaja otti vastattavakseen myyjän hautauskuluista osana kauppahintaa.

¹⁴⁶ Sisarosuuudet muodostivat kauppahinnan osan esimerkiksi tapauksissa Helsingin HO S 99/1445, Itä-Suomen HO S 92/201, Itä-Suomen HO S 07/1074, KKO 1982 II 74, KKO 1983 II 127, KKO 1998:137, Turun HO S 92/10 sekä Turun HO S 92/1448.

¹⁴⁷ Rapola on kannattanut sekä lahjan että ennakkoperinnön arvostamista vastaanottohetken mukaiseen arvoonsa muun muassa siksi, että tällöin huomioon otetaan se arvo, joka todellisuudessa on tullut saajan hyväksi ja joka on todellisuudessa vähentynyt perittävän omaisuudesta. Ks. Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 32–33, alaviite 2.

¹⁴⁸ Ks. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 355.

arvostusratkaisu kattaa vain lahjoitetun omaisuuden arvon, eikä arvostuksessa huomioida omaisuuden tuottoa, joka kuuluu lahjansaajalle.¹⁴⁹ Lisäksi lahjan arvoa ei tule välttämättä huomioida kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan suosimisen osalta.¹⁵⁰

Säännökseen on kuitenkin jätetty avoimeksi mahdollisuus poiketa pääsäännön mukaisesta lahjan arvostamisesta. Vaikka pääsäännöstä poikkeamiseen on yleisesti suhtauduttu melko pidättyväisesti, on esimerkiksi Rautiala suhtautunut poikkeamismahdollisuuteen jokseenkin myötämielisesti. Erityisesti hän on pitänyt silmällä tilannetta, jossa useat perilliset ovat eri aikoina saaneet yhtä paljon samanlaista omaisuutta, jolloin omaisuuden antamishetkien arvojen vaihteluille ei tasapuolisuuden nimissä tulisi useimmiten antaa merkitystä.¹⁵¹ Hänen mukaansa lahjan arvostamisessa voitaisiin huomioida jopa rahan arvon vaihtelut, mikäli tällaisessa tilanteessa pääsäännön soveltaminen johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen.¹⁵²

Pääsäännön mukaisesta suosiolahjan arvostamisesta on poikettu esimerkiksi tapauksessa KKO 2012:96, jossa lahjan kohteena olleiden osakkeiden arvoksi katsottiin neljäsosa lahjanantajan kuolinhetken mukaisesta arvosta.¹⁵³ Korkein oikeus perusteli ratkaisua sillä, että lahjanantaja eli perittävä oli jatkanut lahjoituksenkin jälkeen toimitusjohtajana työskentelyä yrityksessä, ja osakkeiden arvonnäilyksessä huomioitiinkin se, miten lahjanantajan oma työpanos yrityksessä lahjoitushetken jälkeen oli vaikuttanut osakkeiden arvonnousuun. Perittävän työpanosta lahjoituksen jälkeen pidettiin siis niin merkittävänä ja osakkeiden arvonnousun kannalta oleellisena tekijänä, ettei osakkeiden lahjoitushetken mukaiseen arvoon arvostamista pidetty kohtuullisena.¹⁵⁴ Yrityksen osakkeiden lahjoitusta koski myös tapaus Kouvolan HO S 00/508, jossa hovioikeus päätyi arvostamaan lahjoitetun omaisuuden

---

¹⁴⁹ Esimerkiksi tapauksessa Vaasan HO S 01/562 tilanosuuden arvostamisessa ei otettu huomioon tilalta saatua metsätalouden tuottoa.

¹⁵⁰ Näin on todettu esimerkiksi tapauksen Itä-Suomen HO S 00/881 perusteluissa.

¹⁵¹ Rautiala on kannattanutkin lahjan arvostamista jakohetkiseen arvoonsa. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 90. Ks. myös HE 37/1948 vp, s. 6, jossa on pidetty silmällä samanlaista tilannetta.

¹⁵² Toki Rautiala on todennut, ettei rahan arvon vaihteluita yleensä oteta huomioon. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 90. Ks. myös HE 37/1948 vp, s. 6, jossa todetaan samoin.

¹⁵³ Kantajina olleet lakiosaperilliset katsoivat, että osakkeet olisi tullut arvostaa perittävän kuolinhetken mukaiseen arvoonsa.

¹⁵⁴ Kolehmainen on kommentoinut tapausta siten, että perittävä käytännössä jatkoi lahjoitusten tekemistä jatkaessaan työskentelyä yrityksessä. Ks. Kolehmainen: Oikeustapauskommentti KKO 2012:96.

perittävän kuolinhetken mukaiseen arvoon. Hovioikeus katsoi, ettei osakkeilla ollut perittävän kuolinhetkellä arvoa lainkaan, ja osakkeet arvostettiin arvottomiksi. Ratkaisua perusteltiin lahjakirjaan sisältyneellä luovutuskiellolla sekä yhtiön taloudellisen tilanteen merkittävällä heikkenemisellä lahjoitusajankohtana, mikä johti myöhemmin yhtiön konkurssiin.¹⁵⁵

Tapauksessa Itä-Suomen HO S 94/349 päädyttiin verrattain mielenkiintoisesti arvostamaan alihintaisella kaupalla myyty omaisuus siihen arvoon, joka sillä oli asiaa käsiteltäessä tuomioistuimessa. Ratkaisua perusteltiin yleisellä talouskehityksellä Suomessa, mutta perusteluissa lausuttiin myös ääneen se, että lakiosan täydennystä koskevissa asioissa väitettyjen lahjojen arvot on lähtökohtaisesti määrättävä sen mukaan, mikä omaisuuden arvo on ollut luovutushetkellä.¹⁵⁶ Ratkaisusta tuskin voidaan tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, ja yleisesti ottaen talouden kehitystä tai inflaation vaikutuksia ei voitane käyttää perusteina lahjoitushetken mukaisesta arvostamisesta poikkeamiselle.

Vaikka siis lahja pääsääntöisesti arvostetaankin lahjoitushetkensä mukaiseen arvoon, on tästä pääsäännöstä myös mahdollista tarvittaessa poiketa. Kuitenkin pääsäännön mukainen suosiolahjan arvostaminen on hyvin vahva lähtökohta, eikä tästä lähtökohdasta tule poiketa ilman painavia perusteita.¹⁵⁷ Toisaalta lain sanamuodolla taataan tarvittava joustavuus arvostamissäännön soveltamisessa. Poikkeaminen lahjan arvostamista koskevasta pääsäännöstä on mahdollista, ja perusteltua, silloin, kun lakiosajärjestelmän tarkoitus eli perillisten välinen yhdenvertaisuus pääsääntöä sovellettaessa vaarantuisi, ja tämä johtaisi suorastaan kohtuuttomaan lopputulokseen.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Luovutuskieltoehdon mukaisesti osakkeita ei saanut myydä eikä osittaa perinnönjaossa.

¹⁵⁶ Tapauksessa päädyttiin lopulta siihen, ettei kyseessä ollut suosiolahja. Ratkaisuun päädyttiin muun muassa siksi, että perittävän pääasiallisena tarkoituksena oli ollut alihintaisella kaupalla turvata vanhuudenpäivänsä. Lahjansaaja oli myös sitoutunut tarjoamaan perittävälle ja tämän perheenjäsenille elinikäisen asumisoikeuden tilan asuinrakennuksessa.

¹⁵⁷ Saarenpää on esittänyt, että lakiosia laskettaessa tulisi pääsääntöisestä arvostamisohjeesta poiketa vain harvoin ja että poikkeamiselle pääsäännöstä voidaan tällöin antaa harvemmin jalansijaa kuin ennakkoperintöä laskettaessa. Toisaalta Saarenpään mukaan testamenttiin rinnastuvan lahjan kohdalla lahjan arvostamista kuolinhetken mukaisesti tulisi pitää jopa pääsääntönä instituution luonteen vuoksi. Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 164.

¹⁵⁸ Aarnio ja Kangas ovat kuvailleet tilannetta siten, että poikkeamismahdollisuuden funktiona on se, että se tarvittaessa mahdollistaa *räikeän epäsuhdan* poistamisen perillisten väliltä. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 904. Myös Rautiala on nostanut kohtuulliseen lopputulokseen tähtäämisen perusteeksi poiketa lahjoitushetken mukaisesta arvostamisesta. Rautiala: Perintö ja testamentti, s. 90.

4 Suosimistarkoitus ja sen puuttuminen

4.1 Suosimistarkoitus

4.1.1 Mitä tarkoitetaan suosimistarkoituksella?

Suosiolahjan tunnusmerkkejä tarkasteltaessa hyvin olennainen seikka on suosimistarkoitus.

Vaatus perittävän suosimismotiivista lahjoituksen takana on tunnusomainen vain suosiolahjalle, ja se erottaakin suosiolahjan muista laskennallisista lisäyksistä.¹⁵⁹

Suosimistarkoituksen osalta tärkeä kysymys on kuitenkin se, mitä tarkoitetaan sillä, että perittävän tarkoituksena on ilmeisesti ollut suosia lahjansaajaa lakiosaan oikeutettujen perillisten vahingoksi. Lain sanamuoto viittaa siihen, että kyse on nimenomaan lahjanantajan subjektiivisesta tarkoituksesta eli siitä, mikä on ollut perittävän motiivi lahjan antamiselle.¹⁶⁰ Selvää kuitenkin on, että perittävän tarkoitusta voi olla hyvin vaikeaa selvittää tämän kuoleman jälkeen, ellei asiasta ole erikseen lausuttu kirjallisesti.¹⁶¹ Joskus olosuhteet voivat puhua vahvasti suosimistarkoituksen puolesta, mutta täyttä varmuutta lahjoittajan perimmäisestä tarkoituksesta harvemmin pystytään esittämään, ellei perittävä ole elinaikanaan selkeästi ilmaissut lahjoituksensa tarkoituseriä.

Saarenpää on katsonut, että lahjan suosiotarkoitusta tulisi arvioida ulkoisin kriteerein perittävän nimenomaisesta tarkoituksesta riippumatta. Hänen mukaansa perittävän subjektiivisen suosimistarkoituksen näyttämiseen voidaan pyrkiä, mutta yhtä lailla perittävän ilmoittamasta tarkoituksesta on mahdollista poiketa.¹⁶² Kannanotto on mielenkiintoinen,

---

¹⁵⁹ Välimäki on kuvaillut ennakkoperinnön ja suosiolahjan välistä eroa siten, että ennakkoperinnön antaessaan perittävän tarkoituksena on olla tasapuolinen, kun taas suosiolahjan kohdalla hänen tarkoituksensa on päinvastainen. Välimäki: Preklusiosta korkeimmassa oikeudessa, s. 345.

¹⁶⁰ Myös Gottberg on katsonut lain sanamuodon asettavan suosiolahjan edellytykseksi lahjanantajan tarkoituksen suosia lahjansaajaa. Gottberg-Talve: Jäämistöoikeuden perusteet, s. 43. Samoilla linjoilla on ollut Rautiala. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 129. Myös perintöoikeuskomitean mietinnössä on todettu, että säännöksessä suosiolahjan tunnusmerkiksi on asetettu perittävän subjektiivinen suosimistarkoitus. KM 1975:84, s. 80.

¹⁶¹ Perintöoikeuskomitea kiinnitti huomiota mietinnössään siihen, että käytännössä näytön esittäminen suosimistarkoituksen osalta on vaikeaa perittävän kuoltua ja siihen, että useimmiten joudutaankin turvautumaan aihetodisteisiin. Ks. KM 1975:84, s. 80. Myös Kolehmainen on kuvaillut suosimistarkoitusta kompleksiseksi tosiseikaksi, joka on perittävän pääsisäinen ja täten vaikeasti havaittavissa. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 288–289. Ks. myös Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 126.

¹⁶² Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 189.

mutta ymmärrettävä, kun huomioidaan se, että suosimistarkoitusta joudutaan pohtimaan perittävän jo kuoltua, jolloin tietoa tämän henkilökohtaisesta tarkoituksesta on harvemmin saatavilla. Nähdäkseni on kuitenkin perusteltua, että perittävän subjektiiviselle tarkoitukselle tulee antaa painoarvoa, eikä sitä voida täysin sivuuttaa Saarenpään esittämällä tavalla.¹⁶³ Oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä onkin katsottu, että suosiolahjaa tulisi aina arvioida perittävän kannalta luovutushetken näkökulmasta.¹⁶⁴

Tapauksessa Helsingin HO S 99/1445 on katsottu, että kyse on ainakin siten lahjanantajan subjektiivisesta tarkoituksesta, että kun lahjanantajia on kaksi tai useampi, voi lahjoitus olla vain yhden lahjanantajan osalta suosiolahja. Vaikka luovutus katsottaisiin yhden lahjanantajan osalta suosiolahjaksi, ei tästä automaattisesti seuraa, että muiden lahjanantajien osalta kyse olisi suosiolahjasta.¹⁶⁵ Ratkaisu viittaa vahvasti siihen, että suosimistarkoituksella tarkoitetaan nimenomaan lahjanantajan subjektiivista tarkoitusta lahjoituksen takana. Ratkaisun perusteluiden takaa voidaan hahmottaa ajatus siitä, että vaikka kyseessä on kaikkien lahjanantajien kohdalla sama lahjanluonteinen kauppa, voi kaupan tarkoitus olla eri lahjanantajien näkökulmasta erilainen. Oikeuskäytännössä on muutoinkin viitattu suosimistarkoituksen tarkastelussa nimenomaisesti perittävän subjektiiviseen tarkoitukseen.¹⁶⁶

Hyvin tyypillistä on, että perittäväällä on useampia syitä tehdä vastikkeeton tai alivastikkeellinen luovutus. Perittävä saattaa esimerkiksi luovuttaa alihintaisesti maatilansa asuinkiinteistöineen yhdelle lapsistaan, koska haluaa ensinnäkin varmistaa elämäntyönsä jatkajan ja toisekseen turvata asumisensa tilalla elämänsä viimeisien hetkien aikana. Suosimismotiivi voi tällöin myöskin olla osasy syy luovutuksen tekemiselle, mutta se ei

---

¹⁶³ Vrt. PK 11 luvun 1 §:n 1 momentti, jossa testamentin tulkinnan lähtökohdaksi asetetaan myös perittävän tahto.

¹⁶⁴ Ks. oikeuskirjallisuudesta Aarnio – Kangas: Avioliitto, perintö ja testamentti, s. 164 sekä Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 291. Ks. oikeuskäytännöstä esimerkiksi tapaukset Turun HO S 97/688, Turun HO S 99/1648 sekä Rovaniemen HO S 96/43, joissa on lausuttu tämä periaate. Myös Mikkola on huomauttanut, että suosimistarkoitusta arvioidaan yleensä lahjanantajan, eikä lahjansaajan, näkökulmasta. Ks. Mikkola: Perittävän tekemät lahjoitukset ja niihin liitetyt määräykset: määräysvallan rajoista, s. 318, alaviite 27.

¹⁶⁵ Tapauksessa oli kyse vanhempien ja lapsen välisestä alihintaisesta kaupasta. Hovioikeus päätyi lopulta siihen, ettei luovutus lesken antaman osuuden osalta ollut suosiolahja, vaikka ensiksi kuolleen puolison luovuttaman osuuden osalta oli aiemmin hovioikeuden päätöksellä vahvistettu, että kyse oli suosiolahjasta.

¹⁶⁶ Esimerkiksi tapauksessa Kouvolan HO S 00/508 lausuttiin, että suosiolahjan mahdollisuutta pohdittaessa ratkaiseva tekijä on perittävän tarkoitus. Myös tapauksessa Itä-Suomen HO S 00/881 on todettu suosiolahjan tunnusmerkistön täyttymisen vaativan perittävän tarkoitusta suosia lahjansaajaa.

välttämättä ole motiiveista hallitsevin. Tällöin suosimistarkoituksen selvittämiseksi tulee punnita sitä, mikä perittävän useista motiiveista on määräävin.¹⁶⁷ Mikäli muut motiivit ovat olosuhteiden valossa toissijaisia suosimistarkoitukseen nähden ja suosimistarkoitus toimii perittävän pääasiallisena motiivina lahjoitukselle, tulee lahja katsoa suosiolahjaksi.

Suosimistarkoituksen epämääräisyyttä suosiolahjan tunnusmerkkinä on kritisoitu oikeuskirjallisuudessa melko paljonkin.¹⁶⁸ Toisaalta, kritiikkiä on myös kohdistettu siihen, että suosimistarkoituksen arvioinnissa joudutaan keskittymään liikaa vaikeasti näytettävissä olevaan perittävän subjektiiviseen tarkoitukseen.¹⁶⁹ Suosimistarkoitus vaikuttaisikin olevan yksi suurimmista ongelmakohdista suosiolahjasäännöksen soveltamisen kannalta, sillä haasteita aiheuttaa erityisesti perittävän subjektiivisen suosimistarkoituksen toteennäyttäminen.

4.1.2 Suosimistarkoituksen toteennäyttäminen

Oman erillisen kysymyksensä muodostaa se, millaista näyttöä suosimistarkoituksesta tulisi vaatia. Saarenpää on esittänyt, ettei suosimistarkoitusta olisi tarpeen näyttää lainkaan toteen. Saarenpää pohjaa kantansa korkeimman oikeuden lausuntoon, jossa huomiota kiinnitetään tarpeeseen määritellä suosiolahja objektiivisempien mittareiden kautta sekä siihen, että tällainen kannanotto linkittää suosiolahjan ennakkoperintöön, jonka vastinpariksi se on tarkoitettukin.¹⁷⁰ Näin radikaali tulkinta saattaisi kuitenkin laajentaa suosiolahjasäännösten soveltamisalaa tarpeettomasti, sillä tällöin lähes kaikki perittävän elinaikanaan tekemät huomattavat lahjoitukset voitaisiin katsoa suosiolahjoiksi.¹⁷¹ Oikeuskirjallisuudessa onkin esitetty myös vastakkainen kanta, jossa on lähdetty siitä, että perittävän suosimistarkoitus

¹⁶⁷ Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 288.

¹⁶⁸ Tällaista kritiikkiä on esittänyt esimerkiksi Kangas. Kangas: Lahja, s. 245. Myös Kolehmainen on todennut kyseessä olevan perittävän pään sisällä oleva seikka. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 300.

¹⁶⁹ Tästä on huomauttanut Saarenpää. Ks. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 327. Ks. myös KM 1975:84, s. 80.

¹⁷⁰ Saarenpään mielestä suosiolahjan tunnusmerkkien täyttymiseen riittää yleensä pelkkä lahjanluonteisuus. Hän on tosin samassa yhteydessä todennut myös, ettei suosiolahjaa ole tarkoitettu samalla tavalla olettamapohjaiseksi kuin ennakkoperintöä. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 326–327. Ks. myös Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 189.

¹⁷¹ Näin Saarenpään näkökantaa on kommentoinut Kangas. Ks. Kangas: Lahja, s. 247. Toisaalta Saarenpää on itsekin päättelyssään päätenyt siihen, että tällöin perittävän suosiolahjasäännöksessä luetelluille läheisilleen antamat merkittävät lahjat katsotaan lähes automaattisesti suosiolahjoiksi. Saarenpää tosin katsoo näkökantansa pohjautuvan oikeuskäytäntöön. Ks. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 327.

tulee näyttää toteen.¹⁷² Myös suosiolahjasäännöksessä suosiolahjan tunnusmerkiksi on nimenomaisesti osoitettu perittävän tarkoitus suosia lahjansaajaa, mikä osaltaan tukee sitä, että suosimistarkoitus tulisi näyttää toteen.

Voidaan pohtia, millaisia objektiivisia, ulkopuolisen henkilön havaittavissa olevia seikkoja voitaisiin pitää osoituksena perittävän suosimistarkoituksesta tai vaihtoehtoisesti kumota tällaisen suosimistarkoituksen mahdollisuuden. Kangas on nostanut esille erityisesti aihetodisteiden, esimerkiksi lahjan kohteen sekä perittävän toiminnan, merkityksen suosimistarkoituksesta esitettävän näytön osalta.¹⁷³ Oikeuskäytännön valossa huomioonotettava seikka voisi olla ainakin se, miten perittävä on lahjan lisäksi järjestänyt omaisuutensa siirtymisen esimerkiksi testamentin avulla. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1998:114 suosimistarkoitusta osoitti korkeimman oikeuden mukaan se, että perittävä oli lahjan lisäksi testamentannut muun omaisuutensa lahjansaajan veljelle, jolloin perittävän tarkoituksena katsottiin olleen yhden sukuhaaran suosiminen.¹⁷⁴ Myös tapauksessa Helsingin HO S 00/640 suosimistarkoitusta osoitti se, että perittävä oli lahjan lisäksi tehnyt testamentin lahjansaajan hyväksi. Edelleen, suosimistarkoitusta katsottiin osoittavan muun muassa sen, ettei perittävän asumisen turvaaminen olisi edellyttänyt lahjan antamista vain toiselle perittävän rintaperillisistä. Myös perittävän ja lakiosaperillisten keskinäiset välit lienee tarpeellista ottaa huomioon.¹⁷⁵ Lisäksi niin sanotut erityiset vastasyyt, joita käsitellään myöhemmin tässä luvussa, saattavat puhua suosimistarkoitusta vastaan.

Ennakkoperintöolettaman kumoamista itsessään on pidetty vahvana osoituksena siitä, että perittävän tarkoituksena on ollut suosia lahjansaajaa.¹⁷⁶ Ajatuksen taustalla on se, että lahjan

---

¹⁷² Ks. Aarnio: Perintöoikeus, s. 348 sekä Kangas: Lahja, s. 248.

¹⁷³ Toki Kangas myös samassa yhteydessä on myöntänyt näytön hankkimisen olevan vaikeaa perittävän jo kuoltua. Kangas: Lahja, s. 248. Ks. myös KM 1975:84, s. 80.

¹⁷⁴ Tapauksessa huomiota kiinnitettiin myös siihen, ettei lahjansaajan tarkoituksena ollut jatkaa tilanpitoa.

¹⁷⁵ Tapauksessa KKO 1992:197 korkein oikeus huomioi tarkastelussa testamentintekijöiden hyvät välit tyttärensä, ja hyvien välien katsottiin puhuvan suosimistarkoitusta vastaan. Tapauksessa oli kyse testamentin tulkinnasta, mutta tärkeänä kysymyksenä oli se, olivatko testamentintekijät halunneet suosia menehtyneen poikansa sukuhaaraa tyttären sukuhaaran kustannuksella. Tapauksessa Turun HO S 99/1648 todettiin, että erityisiä vastasyitä punnittaessa voidaan perittävän ja perillisen välirikko sekä välirikon syyt ottaa huomioon. Myös tapauksessa Itä-Suomen HO S 03/1494 nostettiin suosimistarkoitusta arvioitaessa maininnan tasolla esiin se, että kantajien ja perittävän välit olivat olleet pääsääntöisesti hyvät.

¹⁷⁶ Kangas: Perhevarallisuus-oikeus, s. 458–459. Ks. myös KKO 2012:96, jossa käräjäoikeus totesi, että negatiivinen ennakkoperintömääräys yhdessä lahjoituksen ehtojen kanssa osoitti suosimistarkoitusta. Hovioikeuskäytännön puolella tapauksessa Helsingin HO S 00/640 on katsottu, että suosimistarkoituksen

luonne suosiolahjana tulee arvioitavaksi vain, mikäli perittävä on kumonnut ennakkoperintöolettaman, ja näin tekemällä perittävä väkisinkin asettaa lakiosaperillisensä huonompaan asemaan kuin missä he olisivat olleet ilman kyseistä omaisuuden luovutusta.¹⁷⁷ Nähdäkseni on kuitenkin jokseenkin liian suoraviivaista ja lain sanamuodon vastaistakin ajatella, että pelkästään ennakkoperintöolettaman kumoaminen riittäisi osoitukseksi perittävän ilmeisestä suosimistarkoituksesta. Selvää toki on, että mikäli kaikki olosuhteet puhuvat ilmeisesti suosimistarkoituksen puolesta, ei perittävän keinotekoiselle suosimistarkoituksen kumoavalle ilmoitukselle tule antaa painoarvoa.

Oikeuskirjallisuudessa on toisaalta katsottu, ettei pelkästään se, että lahjansaaaja tulee muita perillisiä parempaan asemaan lahjoituksen vuoksi osoita, että kyseessä olisi suosiolahja.¹⁷⁸ Rapola on todennut, että vaikka lahjansaaaja olisi tullut muita perillisiä parempaan asemaan lahjan seurauksena, lahjan suosiolahjana huomioimisen edellytyksenä on edelleen se, että perittävän tarkoituksena voidaan katsoa olleen suosia lahjalla sen saajaa lakiosaperillisten kustannuksella.¹⁷⁹ Johtopäätöksenä voitaneen todeta, että vaikka perittävä kumoaisi ennakkoperintöolettaman, mikä sinällään voisi viitata suosimistarkoitukseen, ei tästä siis vielä automaattisesti seuraa, että kyseessä olisi suosiolahja, vaan jonkinlaista näyttöä suosimistarkoituksesta tarvitaan.

Täyttää näyttöä jo menehtyneen perinnönjättäjän subjektiivisista tarkoituseristä on tuskin mahdollista esittää.¹⁸⁰ Perustellulta vaikuttaakin se, että suosimistarkoitusta tulee arvioida

---

puolesta puhui vastikkeettomuuden lisäksi perittävän nimenomainen ilmoitus siitä, ettei asunto-osakkeiden lahjoituksessa ollut kyse ennakkoperinnöstä. Tapauksessa Itä-Suomen HO S 07/1074 lausuttiin, että joskus perittävän ilmoitus siitä, ettei lahjaa ole annettu suosimistarkoituksessa voi vaikuttaa suosimistarkoituksen arviointiin. Näin asiaa ovat arvioineet myös Aarnio ja Kangas. Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 881. Ks. myös Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 78, jossa todetaan, että luovutuksen toteuttaminen kaupan muodossa usein osoittaa perittävän tahtoa poiketa ennakkoperintöolettamasta.

¹⁷⁷ Ks. esimerkiksi Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 285 sekä Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 4–5.

¹⁷⁸ Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 878 sekä Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 30. Vrt. HE 77/2000 vp, s. 3 sekä OM 2004:6, s. 49, alaviite 23, joissa todetaan, että suosimistarkoitus joudutaan usein päättelemään siitä, suosiiko lahjoitus tosiasiasa lahjansaajaa.

¹⁷⁹ Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 30.

¹⁸⁰ Näytön hankkimiseen liittyvistä hankaluuksista on huomauttanut esimerkiksi Kangas. Kangas: Lahja, s. 248. Ks. myös KM 1975:84, s. 80 sekä Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 126.

kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja ja ympäröiviä olosuhteita punnitsemalla.¹⁸¹ Vaikka perittävän subjektiivista tarkoitusta lahjaa antaessaan on oikeuskirjallisuudessa pidetty useimmiten ratkaisevana, ja oikeuskäytännössäkin on edelleen vaadittu ainakin jonkinlaista näyttöä perittävän suosimistarkoituksesta, ei mielestäni ole perusteltua tietenkään sekään, että ympäröivät olosuhteet ja objektiivisesti havaittavat seikat sivuutettaisiin täysin. Näin ollen tuomioistuimilla riittänee töitä jatkossakin pohtiessaan sitä, millaista näyttöä suosimistarkoituksen toteennäyttämiseksi tulisi vaatia.

4.2 Suosimistarkoituksen puuttuminen

Vaikka ennakkoperintöolettaman kumoaminen saa aikaan vahvan oletettaman siitä, että perittävän tarkoituksena on ollut suosia lahjansaajaa, on tämä oletttama mahdollista kumota. Suosimisolettaman kumoaminen vaatii kuitenkin erityisiä suosimistarkoitusta vastaan puhuvia seikkoja, niin sanottuja erityisiä vastasyitä.¹⁸² Kolehmainen on kuvaillut vastasyitä seikoiksi, joiden perusteella on mahdollista päätellä alivastikkeellisuudesta huolimatta, ettei perittävän pääasiallisena tarkoituksena ole ollut väitetysti suosia lahjansaajaa.¹⁸³ Tässä mielessä suosimisolettaman kumoamisesta puhuminen saattaa antaa jokseenkin harhaanjohtavan kuvan, sillä erityisten vastasyiden punninta itsessään jo tietyllä tavalla sisältyy suosimistarkoituksen arviointiin.¹⁸⁴ Lahja siis lähtökohtaisesti joko katsotaan tai ei katsota suosiolahjaksi. Usein kyse on seikoista, jotka osoittavat, että luovutus hyödyttää tavalla tai toisella, ei pelkästään lahjansaajaa, vaan myöskin perittävää itseään.¹⁸⁵ Velvollisuus näyttää toteen erityisten vastasyiden olemassaolo on niihin vetoavalla osapuolella.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ Ks. Kangas: Lahja, s. 248 sekä Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 288. Ks. myös Itä-Suomen HO S 03/1494 ja Itä-Suomen HO S 07/1074, joissa tämä lähtökohta on lausuttu ratkaisujen perusteluissa. Ks. myös Kangas: Suomalaisen siviilioikeuden juuret, s. 204.

¹⁸² Saarenpää on esittänyt asian siten, että suosimisolettama kumotaan olosuhteisiin perustuvalla harkinnalla. Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 188.

¹⁸³ Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 289.

¹⁸⁴ Ks. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 333, jossa asiaa kuvaillaan siten, että erityiset vastasyyt lukeutuvat *suosiolahjan käsiterajan sisäpuolelle*. Ks. myös Aarnio: Perintöoikeus, s. 349, Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 6 sekä Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 188.

¹⁸⁵ Norri on todennut, että milloin luovutus palvelee myös antajaa, voidaan hyvin syin olettaa, ettei saatua omaisuutta ole tarkoitettu luettavaksi osaksi saajan perintöä. Norri: Perittävän tahdon tulkinnasta, s. 347.

¹⁸⁶ Riita-asioissa yleinen pääsääntö onkin oikeudenkäymiskaaren (OK 4/1734) 17 luvun 2 §:n 1 momentin mukaisesti se, että asianosaisen on näytettävä ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa tai vastustuksensa perustuu. Ks. myös tapaus Turun HO S 02/1069, jonka perusteluissa todettiin, että näyttötaakka vastasyistä on niihin vetoavalla osapuolella.

Perintökaaren mukaan pesän varoihin lisätään laskennallisina lisäyksinä enakkoperintö sekä, jollei erityisiä vastasyitä ole, perittävän antama lahja, joka on annettu sellaisissa olosuhteissa ja sellaisin ehdoin, että se tarkoitukseltaan on rinnastettavissa testamenttiin, niin myös perittävän antama suosiolahja. Koska erityiset vastasyyt mainitaan säännöksessä testamenttiin rinnastuvan lahjan yhteydessä, on saatettu katsoa, että erityiset vastasyyt koskisivat ainoastaan testamenttiin rinnastuvaa lahjaa. Esimerkiksi Rapola on soveltanut vastasyitä lain sanamuodon mukaisesti vain testamenttiin rinnastuvaan lahjaan.¹⁸⁷ Erityisten vastasyiden on kuitenkin katsottu soveltuvan yhtä lailla silloin, kun kyse on suosiolahjasta.¹⁸⁸ Oikeuskäytännössäkin on puhuttu nimenomaan erityisistä vastasyistä silloin, kun on punnittu sitä, onko kyseessä kuolinpesän varoihin lisättävä suosiolahja vai ei.¹⁸⁹

Kuten todettua, erityisten vastasyiden on katsottu suosiolahjan kohdalla osoittavan, ettei perittävän tarkoituksena ole ollut suosia lahjansaajaa. Tällöin erityiset vastasyyt siis vaikuttavat siihen, voidaanko katsoa suosimistarkoituksen lainkaan olevan käsillä. Mikäli vastasyyt riittävät kumoamaan suosimistarkoituksen mahdollisuuden, ei lahjaa pidetä lainkaan suosiolahjana. Testamenttiin rinnastuvan lahjan kohdalla vastasyyt sen sijaan vaikuttavat siihen, ettei sinänsä testamenttiin rinnastuvan lahjan tunnusmerkit täyttävän lahjan arvoa lisätä laskennallisesti kuolinpesän varoihin.¹⁹⁰ Erityiset vastasyyt toimivatkin eri tavoin riippuen siitä, onko kyseessä suosiolahja vai testamenttiin rinnastuva lahja, vaikkakin niihin soveltuvat oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden valossa pitkälti samat vastasyyt. Vastasyissä ei ole kyse myöskään erillisistä, toisistaan irrallisista seikoista, vaan olosuhteita ja erilaisia vastasyitä punnitaan kokonaisuutena. Oikeuskäytännön perusteella on kuitenkin mahdollista hahmottaa

---

¹⁸⁷ Rapola tuo erityiset vastasyyt esille vain testamenttiin rinnastuvan lahjan kohdalla. Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 29–30.

¹⁸⁸ Näin asiaa on hahmotettu esimerkiksi oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnössä OM 2004:6, s. 40. Ks. myös Rautiala: Perillisen lakiosa, s. 73–74, jossa Rautiala huomauttaa, että usein saattaa olla vaikeaa ratkaista, onko kyseessä suosiolahja vai testamenttiin rinnastuva lahja, minkä vuoksi ei ole perusteltua katsoa, ettei vastasyitä sovellettaisi myös suosiolahjoihin.

¹⁸⁹ Esimerkiksi tapauksessa KKO 1998:114 korkein oikeus totesi, etteivät erityiset vastasyyt riittäneet kumoamaan suosimisolettamaa. Myös tapauksessa Turun HO S 91/135 on nimenomaisesti lausuttu, että erityiset vastasyyt koskevat sekä testamenttiin rinnastuvaa lahjaa että suosiolahjaa.

¹⁹⁰ Ks. Kangas: Lahja, s. 258, Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 6 sekä Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 333. Aarnio on todennut tällaisten kohtuusnäkökohtien vaikuttavan suosiolahjan kohdalla jo suosiolahjaluonteeseen arviointiin, jolloin ne lain lausumalla tavalla ovat sovellettavissa vain testamenttiin rinnastuvaan lahjaan. Aarnio: Perintöoikeus, s. 349.

tiettyjä tyyppitapauksia, joissa lahjaa ei ole katsottu suosiolahjaksi, ja näitä tyyppitapauksia käsitellään seuraavaksi.

4.3 Sukupolvenvaihdos

4.3.1 Maatilan sukupolvenvaihdos

Yksi oikeuskäytännössä paljon esillä olleista vastasyistä on sukupolvenvaihdostarkoitus, jonka on myös katsottu menestyneen vastasyistä parhaiten.¹⁹¹ Sukupolvenvaihdostarkoitusta on tarkasteltu erityisesti maatalojen luovutusten kohdalla. Sukupolvenvaihdoksessa on kyse siitä, että omistusoikeus sukupolvenvaihdoksen kohteena olevaan omaisuuteen, tavallisesti maatalaan tai yritysomaisuuteen, siirtyy sukupolvelta toiselle. Yleensä pyrkimyksenä on toteuttaa maatilan sukupolvenvaihdos tilan luovuttavan maanviljelijän elinaikana, vaikkakin sukupolvenvaihdoksista merkittävä osuus joudutaan järjestelemään vasta tilanomistajan kuoleman jälkeen.¹⁹² Edelleen perittävän elinaikana suoritetuista tilanluovutuksista suuri osa toteutetaan tilan luovuttajan ollessa jo melko iäkäs.¹⁹³ Maatalojen kohdalla on tyypillistä, että useammasta perillisestä vain yksi on valmis sitoutumaan tilanpidon jatkamiseen, ja kouluttautumiseen tätä tarkoitusta varten, mikä osaltaan selittää sukupolvenvaihdokselle oikeuskäytännössä annettua erityisasemaa.¹⁹⁴

Suosiolahjasäännöksen kannalta voitaisiin todeta, että sukupolvenvaihdostarkoituksella näyttäisi olevan maatilakaupoissa kahdenlaista vaikutusta. Yhtäältä sukupolvenvaihdostarkoituksen on katsottu vaikuttavan siihen, miten alihintaisuutta arvioidaan, ja toisaalta kyseessä on vastasy, jonka itsessäänkin on katsottu puhuvan

---

¹⁹¹ Ks. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 291, Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 5 sekä Mikkola: Perittävän tekemät lahjoitukset ja niihin liitetyt määräykset: määräämisvallan rajoista, s. 323.

¹⁹² Vuonna 1982 julkaistussa teoksessa Maatilan sukupolvenvaihdos arvioitiin, että noin 60 % sukupolvenvaihdoksista on kyetty toteuttamaan viljelijän elinaikana. Ks. Aarnio – Saarenpää – Santala: Maatilan sukupolvenvaihdos, s. 10–11.

¹⁹³ Valtioneuvoston asettaman perintöoikeuskomitean vuoden 1975 mietinnön selvityksen mukaan 65 %:ssa tarkastelluista tapauksista tilan luovuttaja oli yli 65-vuotias. Tarkastelun aineistona oli 402 tapauksen otanta. KM 1975:84, s. 37.

¹⁹⁴ Esimerkiksi tapauksessa Itä-Suomen HO S 89/549 tilakaupan ostajana ollut perillinen oli perittävän lapsista ainoa, joka oli jäänyt tilalle asumaan viljellen tilaa muiden lasten muuttaessa muille paikkakunnille opiskelemaan. Myös tapauksessa Vaasan HO S 07/1142 tilanne oli vastaava, vaikkakin vastikkeen ollessa vain alle 35 % tilan käyvästä arvosta, katsottiin luovutus suosiolahjaksi.

suosimistarkoitusta vastaan. Näitä ulottuvuuksia ei voida kuitenkaan tarkastella tällä tavoin toisistaan erillisinä, vaan kyse on siitä, että tarkasteltaessa sitä, kuinka suuri vajaavastikkeellisuus viittaa perittävän ilmeiseen tarkoitukseen suosia lahjansaajaa, on maatilalan sukupolvenvaihdos itsessään niin vahva vastasyys, että tuo raja on asetettu tällaisissa tapauksissa tavanomaista alemmas.¹⁹⁵ Vaikka luovutus olisi huomattavan alihintainen, maatilatalouden sukupolvenvaihdostarkoitus saattaa vielä kumota suosimisolettaman.

Maatilojen sukupolvenvaihdoskauppoihin liittyy usein myös järjestelyjä, joilla pyritään maatilatyön jatkumisen lisäksi turvaamaan perittävän vanhuudenpäivät, ja siten myös erilaiset syytinkiehdot ovat maatilojen sukupolvenvaihdoskaupoissa yleisiä. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1982 II 74 oli kyse reilut viisi vuotta ennen perittävän kuolemaa tehdystä useampaa tilaa koskeneesta luovutuksesta syytinkiehto ja velan vastattavaksi ottamista vastaan. Laskennallisesti suoritettun vastikkeen suuruus vastasi alle puolta tilojen käyvästä arvosta, mutta tästä huolimatta oikeusasteet olivat yksimielisiä siitä, ettei kyseessä ollut suosiolahja, sillä perittävän tarkoituksena oli luovutuksella varmistaa ensinnäkin työnsä jatkuvuus maataloilla ja toiseksi turvata sekä omat että puolisonsa vanhuudenpäivät, mikä on hyvin tyypillistä maatilatalouden sukupolvenvaihdoskaupoissa.¹⁹⁶ Tavallista on myös se, että perittävän tarkoituksena on luovutuksella varmistaa, että tila pysyy suvun hallussa jakamattomana.¹⁹⁷

Vaikka maatilatalouden sukupolvenvaihdostarkoitus on menestynyt erityisenä vastasyynä erityisen hyvin, ei se aina riitä kumoamaan suosimisolettamaa. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1998:114 korkein oikeus totesi, että vastasyöt eivät riittäneet kumoamaan suosimisolettamaa, kun lahjansaajan tarkoituksena ei ollut todellisuudessa jatkaa tilanpitoa. Tähän ratkaisuun päädyttiin siitäkin huolimatta, että suosimistarkoitusta vastaan puhui se, että olosuhteiden perusteella perittävän tarkoituksena oli selvästi ollut järjestelyllä turvata asumisensa ja huolenpitonsa vanhuudenpäivillään. Vanhuudenturva ei kuitenkaan yksin riittänyt kumoamaan suosimisolettamaa maatilatyön jatkamistarkoituksen puuttuessa. Korkeimman

---

¹⁹⁵ Lahjanluonteisuutta ja vastikkeen määrän arviointia on tarkasteltu aiemmin alaluvussa 3.3.1.

¹⁹⁶ Ks. hovioikeuksien ratkaisukäytännöstä esimerkiksi ratkaisut Itä-Suomen HO S 89/549, Itä-Suomen HO S 03/1494 ja Turun HO S 99/1648, joissa oli kyse yhtä lailla sekä maatilalan sukupolvenvaihdoksesta että myyjän tai myyjien vanhuudenpäivien turvaamisesta.

¹⁹⁷ Tilojen pysyttämistä suvun hallussa pidettiin yhtenä perittävän motiivina esimerkiksi tapauksissa Rovaniemen HO S 96/429, Turun HO S 92/1448 sekä Vaasan HO S 07/1142.

oikeuden perustelut viittaavatkin siihen suuntaan, että maatilatalouden jatkamistarkoituksen puuttumista pidettiin tapauksessa ratkaisevana tekijänä.¹⁹⁸ Samoin tapauksessa Turun HO S 02/1069 tilan luovutus katsottiin suosiolahjaksi, vaikkakin tilanpidon jatkamista luovutuksen tarkoituksena ei sinällään kielletty. Ratkaiseva painoarvo annettiin perusteluissa sille, että tila kokonaisuutena oli niin pieni, ettei luovutuksen saaja voinut saada pääasiallista toimeentuloaan tilaa viljelemällä.¹⁹⁹

Maatilakauppojen kohdalla sukupolvenvaihdostarkoituksen voi todeta ainakin mainittujen tapausten valossa olevan merkitykseltään painava vastasyys. Näin on todettu myös oikeuskirjallisuudessa, jossa on katsottu, että maatilatalouden sukupolvenvaihdosta koskevissa tapauksissa väite tilanpidon jatkamisesta on monissa tapauksissa ollut tehokas.²⁰⁰ On jopa todettu, että lakiosan täydennyskanteet menestyvät vain hyvin harvoin.²⁰¹ Toisaalta, on myös huomioitava, että maatilojen sukupolvenvaihdoskauppoihin kytkeytyy usein edellä mainitusti muitakin erityisiä vastasyitä kuin pelkästään sukupolvenvaihdostarkoitus. Lisäksi sukupolvenvaihdostarkoituksen tulee olla todellinen eli luovutuksen tosiasiallisena tarkoituksena tulee olla tilanpidon jatkaminen.

4.3.2 Yrityksen sukupolvenvaihdos

Sukupolvenvaihdostarkoitus voi maatilakauppojen lisäksi kytkeytyä myös yritysomaisuuden luovutukseen. Tällöinkin kyse tulee sukupolvenvaihdostarkoituksen näkökulmasta olla maatilakauppojen tapaan perittävän työn jatkamisesta. Vaikka sukupolvenvaihdostarkoitus voi periaatteessa soveltua vastasyynä myös yritysomaisuuden luovutukseen, on maatilakauppojen katsottu kuitenkin olevan tietyllä tavalla erilaisessa asemassa. Kolehmainen onkin esittänyt, että osakeyhtiömuotoisen yrityksen luovutukseen tulisi suhtautua eri tavoin kuin perinteisen maatilayrityksen luovutukseen muun muassa siksi, että maatilalla

---

¹⁹⁸ Perusteluissa tosin tuodaan myös esille luovutuksen selkeä vajaavastikkeellisuus. Vastikkeen ja omaisuuden käyvän arvon välinen erotus oli korkeimman oikeuden arvion mukaan 500 000 markkaa.

¹⁹⁹ Käräjäoikeus oli tosin aiemmin katsonut, että kyseessä ei ollut suosiolahja katsoen, että sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa myös tilalla, joka itsenäisenä ei ole elinkelpoinen, mutta jonka avulla viljelijä voi saada lisäansioita. Ks. Hämeenlinnan käräjäoikeus 01/1926.

²⁰⁰ Ks. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 291. Ks. myös Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 5 sekä Mikkola: Perittävän tekemät lahjoitukset ja niihin liitetyt määräykset: määräämisvallan rajoista, s. 323.

²⁰¹ Ks. Aarnio – Saarenpää – Santala: Maatilan sukupolvenvaihdos, s. 37.

tilan jakaminen usein vaarantaa toiminnan jatkumisen, kun taas osakeyhtiön osakkeita on mahdollista joustavammin luovuttaa edelleen yritystoiminnan jatkuvuutta vaarantamatta.²⁰² Maatilojen sukupolvenvaihdoskauppoja koskevassa oikeuskäytännössä kehittyneiden normien soveltamista sellaisenaan yritysten sukupolvenvaihdoksiin onkin pidetty suosiolahjasäännöksen kannalta arveluttavana.²⁰³

Esimerkkinä mainittakoon tapaus KKO 2012:96, jossa oli kyse perheyhtiön osakkeiden luovutuksesta.²⁰⁴ Perittävä A oli noin 23 vuotta ennen kuolemaansa luovuttanut omistamansa perheyhtiön osakkeet rintaperillisilleen C:lle ja D:lle ehdolla, että A pidättää itselleen osakkeisiin sisältyvän äänioikeuden sekä osakkeiden hallinnoimisoikeudet kuolemaansa saakka. Koska kuolinpesässä ei ollut varoja lakiosien maksamiseksi, vaativat A:n rintaperilliset aiemmasta avioliitosta lahjan arvon lisäämistä pesän varoihin. Lisäksi he vaativat, että C ja D velvoitettaisiin maksamaan heille lakiosien täydennystä. C ja D vastustivat kannetta vedoten luovutuksen sukupolvenvaihdostarkoitukseen sekä siihen, että lahjoitus oli tehty jo 23 vuotta ennen perittävän kuolemaa.

Toisin kuin käräjäoikeus ja hovioikeus, korkein oikeus katsoi, että huolimatta lahjoitushetken ja perittävän kuoleman välisestä pitkästä aikavälistä kyseessä oli suosiolahja. Korkein oikeus kiinnitti huomiota siihen, ettei tapauksessa ollut käsillä todellista sukupolvenvaihdosta. Lahjansaajat olivat lahjoitushetkellä vain 11- ja 14-vuotiaita, ja korkein oikeus katsoikin, ettei A voinut lahjoitushetkellä tietää, olisivatko C ja D tulevaisuudessa halukkaita ja kykeneviä jatkamaan yritystoimintaa. C ja D eivät myöskään lahjoitushetkellä olleet edes tietoisia lahjoituksesta, vaan he saivat tietää asiasta vasta vuosia myöhemmin. Tapauksesta voi päätellä, että ratkaiseva merkitys on lahjoitushetkisillä olosuhteilla eli sillä, onko lahjansaaja lahjoituksen ajankohtana tosiasiallisesti sitoutunut sukupolvenvaihdokseen.²⁰⁵

---

²⁰² Tämän lisäksi, Kolehmainen huomauttaa, että yrityksen sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa monella eri tavalla, mikä tuo yrityksen sukupolvenvaihdokseen sellaista joustavuutta, joka ei ole maatilataloudelle tyypillistä. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 294.

²⁰³ Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 273.

²⁰⁴ Tämän lisäksi kyse oli luovutettujen osakkeiden arvostusajankohdasta.

²⁰⁵ Myös tapauksessa Turun HO S 02/1069 lausuttiin ratkaisevaa olevan nimenomaan kaupantekohetkinen tarkoitus, ja sukupolvenvaihdostarkoituksen arviointi tulisiikin perustua luovutushetkisiin olosuhteisiin.

Myöskään tapauksessa Kouvolan HO S 00/508 yrityksen sukupolvenvaihdosta ei pidetty riittävänä vastasyynä, jotta suosimisolettama olisi kumoutunut. Hovioikeus vaikuttaisi kiinnittäneen huomiota siihen, että osakkeiden lahjoituksen jälkeenkin lahjansaaajalla oli hallussaan vain reilu viidesosa yhtiön koko osakekannasta.²⁰⁶ Käräjäoikeus oli kuitenkin aiemmin katsonut asiassa, ettei kyseessä ollut suosiolahja lausuen, ettei sukupolvenvaihdostarkoitus edellyttänyt sitä, että koko yritystoiminta tai kaikki määräysvalta yrityksessä siirrettäisiin sukupolvelta toiselle.²⁰⁷ Näin ollen, voidaan päätellä, että vaikka sukupolvenvaihdostarkoituksesta ei edellytetä yhtiön koko osakekannan luovutusta, ei myöskään miten tahansa vähäisen osuuden luovutus riitä osoitukseksi sukupolvenvaihdostarkoituksesta. Siihen, missä tämä raja kulkee ei kuitenkaan ole otettu selkeää kantaa.²⁰⁸

4.4 Perillisten saattaminen tasa-arvoiseen asemaan

Suosimistarkoituksen on katsottu puuttuvan myös silloin, kun lahjan todellisena tarkoituksena on ollut, saattaa perilliset lahjan avulla tasa-arvoiseen asemaan.²⁰⁹ Tällaisessa tilanteessa kyse ei ole lahjansaaajan suosimisesta, sillä yksinkertaistaen voidaan todeta, että muita lakiosaperillisiä on jo suosittu aikaisemmillä luovutuksilla.²¹⁰ Oikeustoimea ja sitä edeltäneitä tapahtumia onkin tarkasteltava kokonaisuutena eikä toisistaan irrallisina tapahtumina.²¹¹ Perillisten saattaminen tasa-arvoiseen asemaan vastasyynä ilmentääkin hyvin logiikkaa, jonka mukaisesti erityiset vastasyyt toimivat suosiolahjan kohdalla. Perittävän pyrkiessä lahjalla tasaamaan lakiosaperillisten välistä epäsuhtaa ei tarkoituksena ole lähtökohtaisesti millään tavoin suosia lahjansaaajaa. Päinvastoin, tarkoituksena on tällöin välttää se, etteivät muut

---

²⁰⁶ Lahjoitetut osakkeet muodostivat vain noin 16 % yhtiön osakekannasta.

²⁰⁷ Ks. Kotkan KäO L 98/2438, jossa käräjäoikeus totesi lisäksi, että yleisen elämäkokemuksen perusteella yritysomaisuuden luovuttaminen viittaa pyrkimykseen jatkaa yrityksen toimintaa.

²⁰⁸ Kuten myös samastamisen kohdalla, tässäkin kohtaa voidaan esittää erilaisia tulkintavaihtoehtoja. Esimerkiksi yksinkertainen äänenenemmistö voisi olla yksi potentiaalisista tulkintavaihtoehtoista. Ks. Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 290–291.

²⁰⁹ Jo vuoden 1948 hallituksen esityksessä pidettiin silmällä tällaista tilannetta ja katsottiin, että mikäli perittävä on aiemmin antanut jollekin lapsistaan merkittävän lahjan ja perittävän tarkoituksena on jälkimmäisellä lahjoituksella saattaa perillisensä tasa-arvoiseen asemaan, olisi kohtuutonta, jos laskennallinen lisäys tehtäisiin jäämistön varoihin tällaisen lahjan johdosta. HE 37/1948 vp, s. 6.

²¹⁰ Kangas on kuvailut tilannetta siten, että lahjalla perittävä pyrkii kompensoimaan perillisten aiemmin saamien etuuksien aiheuttamaa epäsuhtaa. Kangas: Lahja, s. 261.

²¹¹ Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 876–877 sekä Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 279.

lakiosaperilliset pääse lahjansaaajaan parempaan asemaan. Koska suosimistarkoitusta ei ole tällöin olemassa, ei kyse myöskään ole suosiolahjasta. Saarenpää on kommentoinut kyseistä vastasyitä siten, että sen avulla lakiosasäännöstö sivuutetaan, jotta saavutettaisiin säännösten tarkoitus eli perillisten välinen tasa-arvoisuus.²¹²

Esimerkin tarjoaa tapaus KKO 1983 II 12, jossa tarkasteltavana oli se, oliko perittävän toiselle tyttärelleen alihintaisesti luovuttamien asunto-osakkeiden osalta kyse suosiolahjasta.²¹³

Korkein oikeus päätyi siihen, ettei kyseessä ollut suosiolahja, kun perittävä A oli luovutuksilla pyrkinyt saattamaan molemmat tyttärensä samanlaiseen taloudelliseen asemaan. A oli tähän tarkoitukseen pyrkiessään sopinut veljensä B:n kanssa siitä, että B lahjoittaisi omaisuuttaan A:n tyttärelle C:lle, ja A itse lahjoittaisi omaisuutta puolestaan toiselle tyttärelleen D:lle. Koska B oli aiemmin lahjoittanut tyttärelle C perittävän D:lle luovuttamaa omaisuutta vastaavaan osuuden omaisuutta, ei suosimistarkoitusta katsottu olleen käsillä.

Mielenkiintoinen oli kuitenkin käräjäoikeuden vastakkaista kantaa edustanut ratkaisu samaisessa tapauksessa, jossa käräjäoikeus totesi, että asunto-osakkeiden luovutuksen osalta kyseessä oli suosiolahja. Käräjäoikeus ei pitänyt erityisenä vastasyynä sitä, että toinen tytär C oli jo saanut vastaavan määrän omaisuutta perittävän veljeltä, sillä kyseessä oli B:n ja C:n välinen oikeustoimi, eikä perittävän ja C:n välinen oikeustoimi. Käräjäoikeus siis näyttäisi perustaneen kantansa siihen, että perillisten tasa-arvoiseen asemaan saattaminen olisi hyväksyttävä vastasyö vain silloin, kun kyseessä on perittävän itsensä tekemät oikeustoimet ja niiden vaikutusten tasaaminen.

Nähdäkseni on perusteltua, ettei kyseistä vastasyitä tule tulkita käräjäoikeuden kannan tavoin suppeasti, sillä tässäkin kohdin arviointi palautuu perittävän tarkoitukseen.²¹⁴ Kyse ei ole siitä, kenen tekemien oikeustoimien vuoksi perilliset ovat päätyneet epätasa-arvoiseen asemaan

---

²¹² Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 321.

²¹³ Tapaukseen liittyi myös alihintainen kiinteistökauppa perittävän ja tyttären D välillä, jonka osalta korkein oikeus pohti, onko kyseessä testamenttiin rinnastuva lahja. Saman vastasyyn turvin korkein oikeus katsoi, ettei kauppaa tullut pitää testamenttiin rinnastuvana lahjana.

²¹⁴ Kolehmainen ja Rabinä ovat myös kommentoineet korkeimman oikeuden ratkaisua tapauksessa siten, että kaikkien henkilösuhteiden tarkastelu kokonaisuutena tuo joustoa jäämistösuunnitteluun. He pitävät erityisesti silmällä tilannetta, jossa vanhemmat sopivat keskenään omaisuuden luovuttamisesta lapsilleen. Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 280.

toisiinsa nähden, vaan siitä, mikä on ollut lahjanantajan tarkoitus lahjoituksen takana. Mikäli tarkoituksena on ollut tasata lakiosaperillisten välistä epäsuhtaa, ei ole tarkoituksenmukaista ajatella, että muiden lakiosaperillisten aiemmin saama omaisuus olisi pitänyt tulla juuri perittävältä, jos tämä on kuitenkin tavalla tai toisella järjestellyt saman verran omaisuutta kaikille lakiosaperillisilleen tarkoituksenaan asettaa nämä keskenään tasa-arvoiseen asemaan. Vastaavanlaista linjanvetoa edustaa tapaus Itä-Suomen HO S 07/1074, jossa katsottiin, ettei perittävän kolmelle rintaperilliselleen tekemää kiinteistön lahjoitusta tullut pitää suosiolahjana. Neljäs rintaperillisistä oli aiemmin ostanut alihintaisella kaupalla perittävän, sittemmin leskeksi jääneeltä, puolisolta vastaavanlaisen kiinteistön. Perittävän tarkoituksena lahjoitusta tehdessään katsottiin olleen se, että jokainen rintaperillisistä saisi yhtäläisesti kiinteää omaisuutta, ja tätä kautta perittävä oli pyrkinyt lahjoituksella saattamaan rintaperilliset keskenään tasaveroiseen asemaan.²¹⁵ Näiden tapausten valossa ratkaisevaa onkin nimenomaan se, mihin perittävä on lahjoituksilla pyrkinyt.

Perillisten saattamista tasa-arvoiseen asemaan pidettiin erityisenä vastasyynä myös Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa S 89/43. Mielenkiintoista tapauksessa oli se, että ratkaisun perusteluissa todettiin ensin, että kantajien ei ollut näytetty saaneen aiemmin kuolleen puolison perinnönjaossa perintöosuuttaan enempää omaisuutta, eikä myöskään, että he olisivat saaneet perittävältä vastaajan väittämiä rahasuorituksia. Vaikka ratkaisussa katsottiin, etteivät kantajat olleet saaneet väitettyjä ylimääräisiä varoja, todettiin perusteluissa seuraavaksi, ettei perittävän ja vastaajan välistä alihintaista kauppaa myöskään tullut katsoa suosiolahjaksi, koska järjestelyn tarkoituksena oli vastaajan saattaminen tasa-arvoiseen asemaan muiden rintaperillisten eli kantajien kanssa.²¹⁶ Vaikka ratkaisun perustelut ovat niukat ja jokseenkin epäjohdonmukaiset, vahvistaa ratkaisu ainakin sen, että mikäli perittävän perimmäisenä tarkoituksena katsotaan olleen perillisten saattaminen tasa-arvoiseen asemaan, ei luovutukseen tällöin katsota liittyvän suosimistarkoitusta.

---

²¹⁵ Huomioon otettiin myös se, ettei lahjoitus ollut täysin vastikkeeton, sillä perittävä oli pidättänyt itselleen sekä leskeksi jääneelle puolisolleen elinikäisen asumis- ja käyttöoikeuden tilan pääasuinrakennukseen.

²¹⁶ Ratkaisussa katsottiin, että kaupalla myydyn tilanosuuden arvo luovutushetkellä oli 20 000 markkaa. A oli myynyt tilanosuuden D:lle 6 000 markan kauppahintaa vastaan. Vaikka kauppahinta vastasi vain 30 % omaisuuden käyvästä arvosta, olivat raastuvanoikeus ja hovioikeus yksimielisiä siitä, ettei kauppaa tullut katsoa suosiolahjaksi.

4.5 Hoitotyö ja vanhuudenturva

4.5.1 Hoitotyö

Perittävän halu lahjan avulla korvata perilliselle tämän antama panos perittävän hoitamiseksi on esiintynyt erityisenä vastasyynä ensisijaisesti testamenttiin rinnastuvan lahjan yhteydessä. Koska suosiolahjaan ja testamenttiin rinnastuvaan lahjaan on muutoinkin sovellettu pitkälti samoja vastasyitä, ei liene estettä sille, etteikö hoitotyön korvaaminen voisi tulla kysymykseen vastasyynä myös suosiolahjan kohdalla.²¹⁷ On toki luonnollista, että pitkäaikaisen hoitotyön korvaaminen tulee useimmiten ajankohtaiseksi hoidettavan elämän viimeisillä hetkillä, kun hänen kuntonsa mahdollisesti alkaa jo heikentyä. Tämä voisi osaltaan selittää sitä, miksei hoitotyön korvaaminen vastasyynä ole ajankohtaistunut suosiolahjan kohdalla samalla tavalla kuin testamenttiin rinnastuvan lahjan kohdalla.

Mikä tahansa hoitotyö ei kuitenkaan tule kyseeseen erityisenä vastasyynä. Hoitotyön tulisi olla kestoaltaan ja intensiteetiltään sellaista, että perillinen voisi vaatia sen perusteella korvausta työstään.²¹⁸ Siten tilapäisellä ja lyhytkestoisella taikka satunnaisella hoitotyöllä ei voida katsoa olevan itsenäistä merkitystä suosimisolettaman kumoamisen kannalta, vaan hoitotyön korvaaminen tulee kyseeseen lähinnä vuosia kestäneiden intensiivisten hoitosuhteiden kohdalla. Riittävää lienee ainakin sellainen hoitotyö, joka edellyttää hoidosta vastaavalta suuria uhrauksia, kuten päivätyöstä irtisanoutumista tai paikkakunnalta toiselle muuttamista.²¹⁹ Vaatimustaso hoitotyön keston ja intensiteetin osalta on siten asetettu verrattain korkealle. Toisaalta hoitotyön hyvittäminen voi tulla esille myös muiden vastasyiden yhteydessä osavastasyynä.²²⁰

---

²¹⁷ Esimerkiksi Lohi on todennut, että hoitotyön hyvittämisellä voi olla merkitystä vastasyynä myös silloin, kun kyseessä on suosiolahja. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 6.

²¹⁸ Ks. Aarnio – Kangas: Perhevarallisuus oikeus, s. 411 sekä Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 888. Myös Lohi on puhunut tässä yhteydessä nimenomaan vuosia kestäneestä hoitotyöstä. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 6.

²¹⁹ Tapauksessa Turun HO S 90/59 perittävän tyttärelleen lahjoittamia asunto-osakeyhtiön osakkeita ei pidetty sellaisena lahjana, joka tulisi huomioida perinnönjaossa. Tytär oli joutunut muuttamaan toiselle paikkakunnalle ja irtisanoutumaan palkkatyöstään hoitaakseen iäkkäitä ja sairaita vanhempiaan. Tapauksessa katsottiin selvitetyn, että perittävä oli tarkoittanut antaa osakkeet tyttärelleen korvaukseksi hoitotyöstä.

²²⁰ Näin oli esimerkiksi tapauksessa Itä-Suomen HO S 89/549. Kyseisessä tapauksessa pääasiallisena vastasyynä lienee toimineen maatilatalouden sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen, sillä hoitotyötä ja sen sisältöä ei analysoitu tapauksessa sen tarkemmin.

Hoitotyön merkitystä suosimistarkoituksen poistavana vastasyynä tarkasteltaessa voidaan oikeuskäytännön valossa ottaa huomioon vain sellainen hoitotyö, joka on tehty ennen lahjoitusta tai alihintaista luovutusta.²²¹ Niin ikään silloin, kun hoito perustuu syytinkiehtoon, jolla ostaja on jo lähtökohtaisesti sitoutunut tarjoamaan myyjälle tämän tarvitseman hoidon, ei hoitotyön jälkikäteistä hyvittämistä ole pidetty sellaisena vastasyynä, joka estäisi lahjan katsomista suosiolahjaksi.²²² Voidaankin todeta, että hoitotyön hyvittämisen katsominen erityiseksi vastasyynä edellyttää sitä, ettei lahjansaaja ole saanut aiemmin kyseisestä hoitotyöstä minkäänlaista korvausta tai vastiketta.

Aviopuolisoiden kohdalla on katsottu, että ainakin jonkinasteinen sairaan puolison hoitaminen ja auttaminen kuuluu aviopuolisoiden yhteiselämään.²²³ Tällainen hoitotyö ei näin ollen oikeuta työkorvaukseen, eikä se myöskään voi toimia erityisenä vastasyynä. Aviopuolisoiden lisäksi myös muiden omaisten välillä on edellytetty normaalia huolenpitoa ja auttamista.²²⁴ Perheenjäsenien hoivaamisen ja heistä huolehtimisen on katsottu kuuluvan tavanomaisiin perheen sisäisiin suhteisiin, eikä tällainen hoitotyö ole yleensä menestynyt erityisenä vastasyynä.²²⁵

4.5.2 Vanhuudenturva ja syytinki

Hoitotyöhön usein kytkeytyvä, mutta kuitenkin siitä erillinen vastasyynä on vanhuudenturva eli se, että perittävä haluaa esimerkiksi kiinteistön luovutuksen kautta turvata oman asumisensa

---

²²¹ Ks. Turun HO S 97/688, jossa lahjakirjan tekemisen jälkeistä hoitotyötä perittävän hyväksi ei huomioitu suosimistarkoitusta arvioitaessa.

²²² Ks. Vaasan HO S 98/154, jossa oli kiinteistöä koskeneen kaupan yhteydessä sovittu melko laajastakin syytinkiehdosta. Tämän lisäksi perittävä oli antanut kaupassa ostajana olleelle A:lle 50 000 markan suuruisen rahalahjan. Rahalahjan osalta katsottiin, ettei se voinut väitetysti olla korvausta hoitotyöstä, joka perustui kaupan yhteydessä sovittuun syytinkiehtoon.

²²³ Näin todettiin tapauksessa Helsingin HO S 99/2056, jossa leski B oli huolehtinut puolisostaan A:sta vajaan kolmen vuoden ajan tämän sairauden edetessä. Perittävän tytär C vaati B:n A:lta saaman lahjan arvon lisäämistä kuolinpesän varoihin testamenttiin rinnastuvana lahjana sekä lakiosansa täydentämistä. B katsoi lahjan olleen korvausta vuosia jatkuneesta hoitotyöstä, mutta sekä käräjäoikeus että hovioikeus katsoivat, että kyse oli tavanomaisesta aviopuolisoiden välisestä hoivaamisesta.

²²⁴ Tapauksessa Helsingin HO S 99/2056 B oli myös hoitanut noin kolmen vuoden ajan A:n iäkästä äitiä, mutta tämäkin katsottiin tavanomaiseksi omaisten auttamiseksi.

²²⁵ Näin katsottiin, tapauksen Helsingin HO S 99/2056 lisäksi, tapauksessa Turun HO S 97/688. Tapauksen perusteluissa nostettiin esiin myös se, että perittävä oli luovuttanut lapsenlapselleen huomattavan osuuden omaisuudestaan ja siihen, että luovutus oli lähes vastikkeeton, sillä ainoa luovutetusta tilasta annettu vastike oli perittävän pidättämä elinikäinen käyttöoikeus tilan rakennuksiin.

ja huolenpitonsa vanhuudenpäivillään.²²⁶ Myös vanhuudenpäivien turvan varmistaminen esiintyy usein erityisenä vastasyynä yhdessä muiden vastasyiden kanssa. Se, että perittävä haluaa turvata huolenpitonsa ja asumisensa elämänsä viimeisillä hetkillä voi toimia vastasyynä yhdessä pitkäaikaisen hoitotyön hyvittämisen kanssa. Samoin yleistä on, että vastasyynä toimivat samanaikaisesti sekä vanhuudenturva että sukupolvenvaihdos.²²⁷

Yleensä vanhuudenturva toteutetaan siten, että perittävä luovuttaa esimerkiksi kiinteistön tai huoneiston hallitsemiseen oikeuttavat asunto-osakkeet jälkeläiselleen ehdolla, että hän saa elinikäisen asumis- tai hallintaoikeuden luovutuksen kohteena olevaan kiinteistön, huoneistoon taikka tiettyyn kiinteistön tai huoneiston osaan. Pelkästään asumis- tai hallintaoikeuden pidättäminen ei kuitenkaan automaattisesti riitä kumoamaan suosimisolettamaa, vaan oikeudella tulee myös olla todellista arvoa perittäväälle.²²⁸ Siten asumis- tai hallintaoikeuden merkitystä arvioitaessa vanhuudenpäivien turvaamisen kannalta huomiota tulisi kiinnittää esimerkiksi siihen, asuuko perittävä luovutuksen jälkeen todellisuudessa kyseisessä huoneistossa tai kiinteistön alueella ja siihen, olisiko perittäväällä ilman kyseistä ehtoakin ollut oikeus hallita huoneistoa tai kiinteistöä esimerkiksi lesken hallintaoikeuden nojalla.

Tapauksessa Turun HO S 02/1069 hovioikeus linjasi, ettei perittävän tarkoituksena voitu katsoa olleen vanhuudenturvansa ja asumisensa varmistaminen, kun perittävän asema ei

---

²²⁶ Asumisen turvaamista on pidetty eräänlaisena vastasyynä myös perintökaaren 3 luvun 3 §:n vastikesäännöksen arvioinnissa eli pohdittaessa sitä, milloin leskellä on velvollisuus maksaa perittävän toissijaisille perillisille vastiketta sellaisen oikeustoimen johdosta, joka on olennaisesti vähentänyt omaisuutta ottamatta huomioon ensiksi kuolleen puolison perillisten oikeuksia. Vastikevaatimus on luovutuksen lahjanluonteisuudesta huolimatta katsottu aiheelliseksi torjua ainakin silloin, kun leski on saanut luovutuksen kohteesta kohtuullisen hinnan. Ks. Lohi: Pesänjako, vastike ja lahjansaajan palautusvastuu, s. 80. Ks. myös Saarenpää: Havainnot puolison perintöoikeudesta toisen puolison kuoltua rintaperillisestä, s. 234–235, jossa todetaan, että vastikesäännöstä ei välttämättä sovellettaisi silloin, kun leski pyrkinyt lahjoituksella turvaamaan lähisukulaisensa asumisen.

²²⁷ Vanhuudenturva ja sukupolvenvaihdos toimivat vastasyynä esimerkiksi tapauksissa Itä-Suomen HO S 89/549, Itä-Suomen HO S 00/881, Itä-Suomen HO S 03/1494 sekä KKO 1982 II 74. Myös tapauksessa Turun HO S 92/778 hovioikeus nosti suosimistarkoitusta vastaan puhuvina seikkoina sukupolvenvaihdostarkoituksen sekä perittävän ja tämän puolison asumisen turvaamisen, mutta kaupan huomattavasta vajaavastikkeellisuudesta johtuen nämä syyt eivät riittäneet kumoamaan suosimisolettamaa.

²²⁸ Tapauksessa Rovaniemen HO S 90/201 katsottiin, ettei perittävän pidättämä hallintaoikeus luovutettuun kiinteistöön ja osakehuoneistoon osoittanut, että luovutuksen pääasiallisena tarkoituksena olisi ollut vanhuudenpäivien turvaaminen. Hovioikeus päätyi tähän lopputulokseen, koska kiinteistö oli ainoastaan perittävän vapaa-ajan käytössä, ja perittäväällä olisi ollut ilman kyseistä ehtoakin oikeus hallita osakehuoneistoa lesken hallintaoikeuden nojalla.

kaupan johdosta ollut muodostunut paremmaksi kuin mitä se olisi ollut ilman kyseistä kauppaa.²²⁹ Toisaalta tapauksessa Turun HO S 99/1648 hovioikeus lausui, että vaikka vanhuudenpäivien turvaaminen olisi käytännössä toteutunut ilman luovutustakin, on asiaa tarkasteltava perittävän näkökulmasta luovutushetkellä.²³⁰ Tällöin merkityksellistä on se, onko järjestely näyttäytynyt perittävän kannalta luovutushetkellä parhaana vaihtoehtona vanhuudenpäivien turvaamiseksi. Voidaankin todeta, että kumotakseen suosimisolettaman asumis- ja hallintaoikeuden pidättämisellä tulee olla todellista merkitystä, kun asiaa tarkastellaan perittävän luovutushetkisestä näkökulmasta.

Useimmiten vanhuudenturva on pyritty turvaamaan kauppaan liitetyllä syytinkiehdolla, johon voi sisältyä hyvinkin erilaisia etuuksia, jotka ostajan tai ostajien tulee myyjälle tai myyjille tarjota. Syytinkijärjestelyyn liittyy usein elinikäisen asumisoikeuden takaaminen perittävälle valoineen ja lämpöineen.²³¹ Tyypillisiä syytinkiehtoon sisältyviä etuuksia ovat lisäksi ravinnosta ja vaatetuksesta sekä sairaus- ja hoitokuluista vastaaminen.²³² Osapuolet saattavat myös sopia, että lahjansaaaja huolehtii kiinteistön ja rakennusten kunnostamisesta perittävän asuttamankin alueen osalta.²³³ Lisäksi osapuolet voivat sopia, että ostaja maksaa myyjälle kuukausittain sovitun eläkesumman.²³⁴ Syytinkiä on perinteisesti pidetty oikeutena elatukseen, vaikkakin käsitteen sisältö on myös muokkautunut vuosien varrella.

---

²²⁹ Mielenkiintoisen hovioikeuden ratkaisusta tekee se, että käräjäoikeus katsoi asiaa koskevassa ratkaisussaan Hämeenlinnan KäO 01/1926 olevan ilmeistä, että perittävän tarkoituksena oli kauppaa tehdessään ollut sukupolvenvaihdostarkoituksen lisäksi turvata oma asumisensa tilalla.

²³⁰ Perusteluissa kiinnitettiin huomiota siihen, että lahjoitus syytinkiehdoin oli luovutushetken näkökulmasta ollut paras vaihtoehto perittävän ja tämän puolison kannalta turvata eloonjääneen puolison asuminen tilalla.

²³¹ Perusasumiskustannuksista, kuten vedestä, lämmöstä ja sähköstä, vastaamista voidaan pitää jopa eräänlaisena vakioehtona syytinkijärjestelyjen kohdalla. Ks. esimerkkinä ratkaisut Helsingin HO S 99/1445, Itä-Suomen S 92/201, Rovaniemen HO S 89/190, Rovaniemen HO S 96/43, Turun HO S 92/1448, Vaasan HO S 94/501, Vaasan HO S 01/562 sekä Vaasan HO S 04/96.

²³² Tapauksessa Vaasan HO S 94/501 syytinkiin kuului asumisoikeuden lisäksi ravinnon takaaminen perittävälle. Tapauksissa Itä-Suomen HO S 92/201 ja Vaasan HO S 01/562 syytinkiehdolla taattiin perittävälle tarvittavat lääkärin- ja lääkekulut. Ks. myös Vaasan HO S 04/96, jossa syytinkiehto oli laaja sisältäen sekä ravinnon ja vaatetuksen että sairauskulut ja muut hoitokulut.

²³³ Tällainen lahjakirjan ehto oli sovittu esimerkiksi tapauksessa Rovaniemen HO S 96/43.

²³⁴ Esimerkiksi tapauksessa Vaasan HO S 94/501 osapuolet olivat sopineet, että ostajan tulee suorittaa osana kauppahintaa myyjälle kuukausittainen 1 000 markan eläke.

Kauppaehtona syytinki merkitsee yksinkertaisuudessaan sitä, että ostaja suorittaa osan kauppahinnasta tarjoamalla myyjälle tietyt etuudet.²³⁵

Oma kysymyksensä on se, millainen itsenäinen merkitys vanhuudenturvalla on vastasyynä. Voidaan siis pohtia, riittääkö vanhuudenturva itsessään kumoamaan suosimisolettaman. Ratkaisussa KKO 1998:114 korkein oikeus näyttäisi vastanneen kysymykseen kielteisesti. Korkein oikeus katsoi, että kyseessä oli suosiolahja, kun lahjansaajan tarkoituksena ei ollut jatkaa tilanpitoa todeten, että vaikka perittävän tarkoituksena oli ollut myös varmistaa oma huolenpito ja asumisensa tilalla, eivät vastasyyt riittäneet kumoamaan suosimisolettamaa, kun huomioon otettiin myös syytingin alhainen arvo tilan käypään arvoon verrattuna. Tapaus vahvistaakin ajatusta siitä, että jos luovutus on selkeästi vajaavastikkeellinen, ei yleensä yksin se, että perittävä on pyrkinyt luovutuksella turvaamaan vanhuudenpäivänsä riittä sulkemaan luovutusta suosiolahjasäännöksen ulkopuolelle.²³⁶

---

²³⁵ Ks. kattavammin syytingistä eli kiinteistöeläkkeestä Aarnio – Saarenpää – Santala: Maatilan sukupolvenvaihdos, s. 18–41.

²³⁶ Ks. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 883 viittauksineen oikeuskäytäntöön. Vrt. Itä-Suomen HO S 94/349, jossa hovioikeus katsoi, että vaikka vastike ja omaisuuden käypä arvo olivat epäsuhdassa toisiinsa nähden, ei kyseessä ollut suosiolahja, kun perittävän tarkoituksena oli järjestelyllä turvata asumisensa kiinteistön alueella.

5 Suosiolahjan merkitys

5.1 Suosiolahjasäännöksen kehitys lainsäädännössä

Suosiolahjasäännös on voimassaolohistoriansa aikana ollut vilkkaan keskustelun ja kiistelynkin kohteena. Erityisesti ovat puhututtaneet suosiolahjan tunnusmerkkien tulkinnanvaraisuus sekä koko säännöksen tarpeellisuus ylipäätään. Oman mausteensa tähän keskusteluun tuo ulkomaisten esikuvien, ja tätä kautta tulkinta-avun, puuttuminen.²³⁷ Edes muissa Pohjoismaissa suosiolahjaa tai sitä vastaavaa instituutiota ei tunneta.²³⁸ Suosiolahjaa voikin kuvailla suomalaisen perintöoikeusjärjestelmän erikoisuudeksi.²³⁹ Vaikka säännöksestä on käyty kriittistä keskustelua, ei säännöstä ole vielä tähän mennessäkään, yrityksistä huolimatta, päädytty kumoamaan tai edes muuttamaan. Säännöksen tarpeellisuuden tarkastelemiseksi koen tärkeänä pohjustaa aihetta nostamalla esiin merkittävimpiä suosiolahjaa koskevia virstanpylväitä lainsäädännön ja säädösvalmistelun tasolta.

Koko lakiosainstituution tarkoituksena on turvata kaikille rintaperillisille tietty vähimmäisosuus perinnöstä.²⁴⁰ Lakiosajärjestelmän päämäärinä on pidetty sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden sekä rintaperillisten keskinäisen yhdenvertaisuuden turvaamista ja toteuttamista.²⁴¹ Laskennalliset lisäykset voidaan puolestaan hahmottaa apukeinoiksi kohti tätä päämäärää. Laskennallisten lisäysten arvon lisäämisellä kuolinpesän varoihin pyritään siihen, ettei perittävä voi vähentää rintaperillisen lakiosaoikeuden arvoa elinaikaisilla omaisuuden siirroilla.²⁴² Näitä näkökohtia esitettiin jo vuoden 1948 hallituksen esityksessä, johon tosin sisältyi laskennallisina lisäyksinä vain ennakkoperintö, testamenttiin rinnastuva lahja sekä ylisuuret henkivakuutusmaksut.²⁴³ Lakivaliokunta piti kuitenkin

---

²³⁷ Ongelmista liittyen ulkomaisten mallien puuttumiseen huomauttaa esimerkiksi Lohi. Ks. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 1.

²³⁸ Ks. HE 117/1998 vp, s. 2 sekä HE 77/2000 vp, s. 2. Ks. myös Agell – Danielsen – Kangas – Lødrup – Nielsen: Äktenskapsrätten och successionsrätten i de fem nordiska nordiska länderna, s. 41.

²³⁹ Näin suosiolahjaa ovat kuvailleet Aarnio ja Kangas. Aarnio – Kangas: Suomen jäämistöoikeus I, s. 870.

²⁴⁰ Esimerkiksi lakivaliokunnan mietinnössä vuonna 1950 mainittiin, että lakiosasäännösten tarkoituksena on turvata perilliselle tietty osa jäämistön varoista. LaVM 18/1950, s. 1.

²⁴¹ Näin lakiosajärjestelmän tavoitteista on lausuttu lakivaliokunnan mietinnössä. Ks. LaVM 15/2002, s. 3.

²⁴² HE 117/1998 vp, s. 1.

²⁴³ Kyseisessä hallituksen esityksessä laskennallisista lisäyksistä käytettiin tosin termiä laskemalliset arvonnalisäykset. HE 37/1948 vp, s. 5.

ehdotusta siinä määrin riittämättömänä estämään testamenttaamisrajoituksen kiertämistä, että se katsoi tarpeelliseksi ennakollisten lahjojen huomioimisen lakiosia laskettaessa laajemmaltikin, milloin lahjansaajana on rintaperillinen tai hänen läheisensä.²⁴⁴ Mietinnön seurauksena perintökaareen lisättiinkin suosiolahjaa koskeva maininta.²⁴⁵

Elokuussa 1972 valtioneuvosto asetti perintöoikeuskomitean, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus perintölainsäädännön uudistamiseksi. Perintöoikeuskomitea antoi mietintönsä perusteluineen kolme vuotta myöhemmin. Komitea päätyi suosittamaan perintökaaren laskennallisia lisäyksiä koskevaa lainkohtaa muutettavaksi siten, että mikäli erityisiä vastasyitä ei olisi, tulisi jäämistön varoihin perillisen vaatimuksesta lisätä perittävän antama ennakkoperintö sekä lahja, joka on olennaisesti vähentänyt perittävän omaisuutta. Suosiolahjan osalta mietinnössä pidettiin ongelmallisena erityisesti perittävän suosimistarkoituksen toteennäyttämistä subjektiivisena seikkana sekä sitä, että lainkohta asettaa perittävän antamat lahjat eriarvoiseen asemaan sen mukaan, kenelle lahja on annettu. Komitean suosittamassa laskennallisten lisäysten määritelmäehdotuksessa painotettiin sitä, että ehdotetussa määrittelyssä ei olisi jouduttu tukeutumaan subjektiivisiin seikkoihin ja sitä, että kaikkia lahjoja oltaisiin ehdotetun muutoksen myötä kohdeltu yhdenvertaisesti riippumatta siitä, kuka olisi ollut lahjansaajana.²⁴⁶

Vuonna 1998, suosiolahjasäännöksen oltua voimassa lähes viisikymmentä vuotta, asiaa lähestyttiin vuoden 1975 komiteamietinnön tapaan siitä näkökulmasta, että suosiolahja tulisi poistaa laskennallisten lisäysten joukosta kokonaan. Hallituksen esityksessä ehdotusta perusteltiin muun muassa sillä, että suosiolahjasäännöstö asettaa rajatut lahjansaajat eriarvoiseen asemaan muihin lahjansaajiin nähden sekä sillä, että sääntely rajoittaa liiallisesti

---

²⁴⁴ LaVM 18/1950, s. 3–4.

²⁴⁵ Tätä lisäystä lukuun ottamatta perintökaari sekä lakiosajärjestelmä sen osana säädettiin pitkälti ruotsalaisen esikuvansa mallin mukaisesti. Ks. esim. Kangas: Suomalaisen siviilioikeuden juuret, s. 46. Tästä kertoo myös oikeusministeriön asettaman työryhmän kommentti koskien lakiosajärjestelmän säätämistä edeltäviä esitöitä. Työryhmä totesi, että lakiosajärjestelmän tarvetta perusteltiin niukasti, mikä selittynee osaltaan sillä, että lakiosajärjestelmän malli haettiin lähes sanan tarkkuudella ruotsalaisesta perintöoikeusjärjestelmästä. Ks. OM 2004:6, s. 44.

²⁴⁶ Ehdotus ei sisältänyt myöskään testamenttiin rinnastuvaa lahjaa. Tätä perusteltiin sillä, että testamenttiin rinnastuvan lahjan kohdalla on ongelmallista se, kuinka kauan ennen perittävän kuolemaa annettua lahjaa voidaan pitää testamenttiin rinnastuvana lahjana sekä se, millaiset ehdot viittaavat siihen, että lahja rinnastuu testamenttiin. KM 1975:84, s. 79–80.

perittävän vapautta lahjoittaa omaisuuttaan.²⁴⁷ Kyseinen hallituksen esitys kuitenkin ehti raueta ennen etenemistään eduskuntaan, eikä suosiolahjaa näin ollen päädytty poistamaan perintökaaren sääntelystä.

Kaksi vuotta myöhemmin sääntelyä ehdotettiin muutettavaksi tahdonvaltaiseksi siten, että suosiolahjan arvoa ei olisi lisätty kuolinpesän varoihin lakiosalaskelmassa, jos perittävän tahdonilmaisun perusteella olisi ollut selvää, ettei se olisi vastannut perittävän tarkoitusta.²⁴⁸ Jos esitys olisi hyväksytty, suosiolahjasta olisi tullut ennakkoperinnön tavoin olettamapohjainen, mutta perittävällä olisi kuitenkin ollut mahdollisuus kumota tämä olettaja. Lakivaliokunnan mietinnössä muutosehdotukseen suhtauduttiin hyvin varauksellisesti muun muassa siksi, että lakivaliokunnan mukaan näin keskeisesti perhe- ja perintöoikeuden perusteita koskevan sääntelyn muuttaminen vaatisi tuekseen kattavampaa valmistelua ja kansalaiskeskustelua aiheesta. Huolenaiheena nähtiin myös se, että olettamapohjainen suosiolahja antaisi vanhemmille mahdollisuuden suosia joitain lapsistaan niiden lasten vahingoksi, joiden elämäntavat tai arvot eivät miellytä vanhempia.²⁴⁹

Kesäkuussa 2003 oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli kartoittaa perintökaaren perusratkaisuihin kohdistuvia uudistamistarpeita. Työryhmän näkemyksen mukaan lakiosaoikeuden maltillinen rajoittaminen olisi ollut tarpeen esimerkiksi siten, että olisi rajoitettu joko perittävän antamien lahjojen huomioimista lakiosia laskettaessa tai lahjan saaneen henkilön vastuuta lakiosan täydentämisestä.²⁵⁰ Perittävän eläessään antamien lahjojen huomioon ottamisen rajoittamisen osalta työryhmä nosti esiin sen, ettei suosiolahjan arvon lisäämiselle kuolinpesän varoihin ole samanlaisia perusteita kuin ennakkoperinnölle ja testamenttiin rinnastuvalle lahjalle. Siinä missä ennakkoperinnön huomioiminen lakiosalaskelmassa perustuu perittävän tahtoon ja testamenttiin rinnastuvan lahjan lisääminen

---

²⁴⁷ Esityksessä huomautettiin myös, ettei muissakaan Pohjoismaissa ole vastaavaa sääntelyä. HE 117/1998 vp, s. 2.

²⁴⁸ Tahdonilmaisulle ei kuitenkaan esityksessä asetettu minkäänlaisia muotovaatimuksia, vaan päinvastoin siinä todettiin, että kirjallisen tahdonilmaisun ohella myös suullinen ja jopa hiljainen tahdonilmaisuus olisivat yhtä päteviä. HE 77/2000 vp, s. 3.

²⁴⁹ Ks. LaVM 15/2002, s. 4–5. Vrt. OM 2004:6, s. 46, jossa huoleen vastataan vetoamalla siihen, että perilliset ovat lakiosakysymyksen ajankohtaistuessa useimmiten jo keski-ikäisiä, ja ovat siten jo tehneet elämäntapaansa koskevat perusluonteiset ratkaisunsa.

²⁵⁰ Työryhmä ei kuitenkaan ottanut kantaa siihen, mitä ehdotetuista keinoista olisi käytettävä lakiosaoikeuden rajoittamiseen. OM 2004:6, s. 39.

kuolinpesän varoihin siihen, ettei lakiosasäännöksiä testamentin osalta ole mahdollista kiertää kuolinvuoteella annetulla lahjalla, työryhmä totesi, ettei suosiolahjan osalta ole olemassa samanlaisia perusteita. Kritiikkiä sai erityisesti se, että pitkäkin aika ennen perittävän kuolemaa annettu lahja, jolla ei ole mitään yhteyttä perittävän kuolemaan, voidaan yhtä lailla huomioida laskennallisena lisäyksenä.²⁵¹

Huolimatta oikeusministeriön asettaman työryhmän perusteellisesta selvityksestä ja ehdotuksesta koskien lakiosaoikeuden rajoittamista, mietintö ei johtanut muutoksiin lainsäädännön tasolla. Kangas ennakoikin vuonna 2004, että vaikka työryhmä oli antanut kriittisen mietintönsä, jäisivät mietinnön konkreettiset vaikutukset lainsäädännössämme vaisuiksi. Hän jopa totesi tässä yhteydessä lakiosasäännösten uudistamisen olevan mahdollista vain, mikäli kansa vaihdetaan.²⁵² Tämä kuvastanee sitä, miten syvälle perintöoikeusjärjestelmäämme suosiolahja on juurtunut.

5.2 Säännöksen tarpeellisuus

Erityisesti oikeuskirjallisuuden puolella on käyty vilkasta keskustelua ja esitetty kriittisiäkin näkemyksiä suosiolahjasäännöksen sekä jopa koko lakiosajärjestelmän olemassaolosta. Varsinkin Kangas on puoltanut lakiosajärjestelmästä luopumista kokonaisuudessaan.²⁵³ Korpiola on kuitenkin osuvasti todennut lakiosajärjestelmästä luopumisen vaativan tuekseen perusteellista pohdintaa ja argumentaatiota.²⁵⁴ Tämä pätee myös suosiolahjasäännöksestä ja siitä luopumisesta käytävään keskusteluun. Suosiolahja ja lakiosajärjestelmä kytkeytyvät muutoinkin vahvasti toisiinsa, minkä vuoksi suosiolahjan tarpeellisuudesta käytävässä keskustelussa on aiheellista tarkastella suosiolahjasta, mutta myöskin lakiosajärjestelmästä, esitettyjä erisuuntaisia argumentteja.

---

²⁵¹ Työryhmämietinnössä todetaan jopa melko kärkkäästi lainsäätäjän kohtelevan perittävää tulevana vainajana, jonka kaikilla elinaikanaan tekemillä oikeustoimilla voi olla merkitystä myöhemmässä perinnönjaossa. OM 2004:6, s. 49.

²⁵² Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 599.

²⁵³ Ks. esimerkiksi Kangas: Kaikella on aikansa, s. 1083 sekä Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 598.

²⁵⁴ Korpiolan mukaan lakiosajärjestelmän luopumista koskevissa lainvalmisteluasiakirjoissa ollaan menossa kohti angloamerikkalaista individualismia ilman painavia perusteita ja julkista arvokeskustelua. Korpiola: Lakiosasta luopumassa? – oikeushistoriallinen näkökulma lakiosainstituution taustaan ja tehtäviin, s. 1344.

Ydinargumenttina suosiolahjasäännöksen olemassaolon puolesta on toiminut jo edellä, lakiosajärjestelmän ydintarkoituksena, mainittu perillisten sekä sukuhaarojen välisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden turvaaminen. Kolehmainen onkin todennut, että suomalaisen perintöoikeusjärjestelmän pyrkimyksenä on ollut jo pitkään pyrkimys perillisten väliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.²⁵⁵ Oletusarvona on, että vanhemmat lähtökohtaisesti kohtelevat ja haluavat kohdella lapsiaan jokseenkin tasa-arvoisesti. Mikäli taas vanhemmat eivät näin toimi ja suosivat yhtä lapsistaan muiden kustannuksella, on lapsilla oltava riittävät keinot tasa-arvoisuuden toteuttamiseksi.²⁵⁶ Tätä arvovalintaa vasten suosiolahjan ratio on ymmärrettävä. Argumentin taustalla piilee ajatus siitä, että ilman suosiolahjasäännöstä lakiosajärjestelmän sääntelyä olisi helppo kiertää, ja suosiolahjan tehtävänä ajatellaan olevan ikään kuin varmistaa se, ettei lakiosajärjestelmä menetä tehokkuuttaan.²⁵⁷

Suosiolahjasäännöksen vastustajat ovat ensinnäkin katsoneet säännöksen rajoittavan liikaa perittävän oikeutta tehdä omaisuuttaan koskevia oikeustoimia elinaikanaan.²⁵⁸ Voidaan kysyä, miksi perittävä ei saisi suosia yhtä perillisistään, esimerkiksi sen vuoksi, että tämä on huolehtinut perittävästä. Argumentin tueksi voidaan tukeutua niin perustuslain (PL 731/1999) 15 §:n takaamaan omaisuuden suojaan kuin myöskin sopimusvapauden periaatteeseen.²⁵⁹ Perittävän disponointivallan rajoittamista on niin ikään pidetty koko lakiosajärjestelmän sääntelyn kannalta hyvin ongelmallisena, onhan kyseessä selkeä poikkeaminen lähtökohdaksi asetetusta testamenttaamisvapauden periaatteesta.²⁶⁰ Korpiola on jopa kuvaillut lakiosan

---

²⁵⁵ Ks. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 319 sekä Lohi: Puolisoiden väliset lahjat ja rintaperillisen lakiosa, s. 645.

²⁵⁶ Näin asiaa on arvioinut Rautiala. Ks. Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 129. Myös vuoden 2000 hallituksen esityksessä lähdetään selkeästi siitä lähtökohdasta, että vanhemmat yleensä kohtelevat lapsiaan tasapuolisesti, ja tilannetta, jossa vanhempi haluaisi suoranaisesti suosia yhtä lastaan pidetään harvinaisena. HE 77/2000 vp, s. 6.

²⁵⁷ Tästä näkökohdasta on huomauttanut esimerkiksi Kangas. Kangas: Avioliitto, perintö ja testamentti, s. 163–164. Ks. myös Gottberg-Talve: Jäämistöoikeuden perusteet, s. 42, jossa huomautetaan, että ilman suosiolahjaa lakiosajärjestelmän sääntely voitaisiin tehdä tyhjäksi. Lisäksi ks. LaVM 15/2002, s. 2, jossa suosiolahjaa pidetään lakiosajärjestelmän tehokkaimpana suojana sekä Saarenpää: Perintö ja jäämistö, s. 187, jossa suosiolahjaa kuvaillaan lakiosajärjestelmän tehonyrkiksi.

²⁵⁸ Ks. HE 117/1998 vp, s. 2, HE 77/2000 vp, s. 3 sekä Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 319.

²⁵⁹ Ks. lisää sopimusvapauden periaatteesta Saarnilehto, Ari: Sopimusoikeuden perusteet, s. 37–39.

²⁶⁰ Testamenttaamisvapauden periaatteella tarkoitetaan sitä, että henkilö voi testamentilla lähtökohtaisesti määrätä omaisuudestaan kuoleman varalta haluamallaan tavalla. Ks. lisää testamenttaamisvapauden periaatteesta ja sen rajoituksista Kivimäki – Ylöstalo: Suomen siviilioikeuden oppikirja, s. 67–68.

olevan kohtuullisuuden ja oikeudenmukaisuuden nimissä tehty äärimmäisen individualismin rajoitus.²⁶¹

Siinä missä kritiikin esittäjät saattavat nostaa esiin kysymyksen siitä, miksi perittävä ei saisi suosia yhtä perillisistään muiden kustannuksella, ovat suosiolahjasäännöksen kannattajat sitä mieltä, että jo nykyinenkin sääntely tarjoaa perittäväälle mahdollisuuden merkittävästi suosia yhtä perillisistään muiden perillisten vahingoksi.²⁶² Lakiosan suuruushan on puolet lain lakiosaperilliselle turvaamasta perintöosuudesta, jolloin tämä toinen puolisko on yksinkertaisimmissa tapauksissa edelleen perittävän vapaasti testamentattavissa tai muutoin disponoitavissa. Kyse onkin siitä, että lakiosajärjestelmällä sekä siihen kuuluvalla suosiolahjasäännöksellä karsitaan perittävän räikeimmät suosimisyrietykset.²⁶³

On myös esitetty, että perinnöllä, lakiosalla ja tätä kautta myöskään suosiolahjasäännöksellä ei ole enää samanlaista merkitystä kuin ennen. Kun aiemmin perintö ja lakiosa saattoivat olla huomattaviakin tukipilareita perillisten taloudellisen aseman turvaamisessa, ei samanlaista merkitystä tänä päivänä enää useimmiten ole, mikä selittyy erityisesti sosiaaliturvajärjestelmän kehityksellä.²⁶⁴ Toki erityisesti alaikäisille rintaperillisille lakiosalla voi olla edelleen tärkeä merkitys toimeentulon turvaajana vanhemman menehtyessä. Oikeusministeriön asettaman työryhmän vuonna 2004 julkaiseman mietinnön mukaan kuitenkin rintaperillisten mediaani-ikä tarkastelun kohteena olleissa kunnissa oli 40 vuotta, ja vain 5 %:ssa tapauksista vanhin rintaperillinen oli alle 20-vuotias.²⁶⁵ Tätä selvitystä vasten on perusteltua olettaa, että useimmissa tapauksissa rintaperilliset ovat jo keski-ikäisiä, ja näin

---

²⁶¹ Ks. Korpiola: Lakiosasta luopumassa? – oikeushistoriallinen näkökulma lakiosainstituution taustaan ja tehtäviin, s. 1359.

²⁶² Kolehmainen mukaan kyse on voimassa olevankin sääntelyn puitteissa niin sanotusta minimitasarvoisuudesta, ei siitä, etteikö perittäväällä olisi mahdollisuutta lainkaan suosia yhtä perillisistään. Ks. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 320. Ks. myös Kangas: Perhevarallisuus oikeus, s. 460, jossa Kangas huomauttaa, että perittäväällä on lakiosajärjestelmästä huolimatta edelleen tietty määrä suosimisvaltaa, eikä tätä valtaa ole tarpeen pyrkiä kokonaan poistamaan.

²⁶³ Kangas on nostanut esiin sen, että lakiosajärjestelmän kannattajat puhuvat jopa *omistajan mielivallan rajoittamisesta*. Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 598.

²⁶⁴ Ks. HE 117/1998 vp, s. 2 sekä OM 2004:6, s. 47.

²⁶⁵ Suurimmassa osassa tapauksista vanhimman rintaperillisen mediaani-ikä oli 40-49 vuotta. Edelleen vanhimman rintaperillisen mediaani-ikä oli yli neljänneksessä tapauksista 50-59 vuotta ja 12,5 %:ssa tapauksista yli 60 vuotta. Tarkastellut kunnat olivat Helsinki sekä kaksi maaseutua edustanutta kuntaa. OM 2004:6, s. 41. Vrt. Perintöoikeuskomitean mietintö vuodelta 1975, jonka mukaan tarkastelluissa tapauksissa perillisten keski-ikä oli 38 vuotta. KM 1975:48, s. 14.

ollen useimmat heistä ovat jo ehtineet vakiinnuttaa toimeentulonsa. Perillisten iän lisäksi esiin on nostettu perhekokojen pieneneminen ja se, että, kun perintö nykyään jaetaan useimmissa tapauksissa enintään kolmen perillisen kesken, on kullekin perilliselle tuleva osuus kasvanut tarpeettomasti.²⁶⁶ Koko lakiosasäännösten merkityksen vähenemiseen liittyy myös näkemys siitä, että yhteiskunnan individualisoitumisen myötä sukuun ei enää kiinnitytä samalla tavalla kuin aiemmin.²⁶⁷

Erityisesti lakiosajärjestelmää koskevissa keskusteluissa on tuotu esiin taloudelliset argumentit. Kangas on jopa pitänyt lakiosajärjestelmän puuttumista loogisena seuraamuksena taloudellisesta ideologiasta, jonka mukaisesti omistajan oikeus mahdollisimman vapaasti määrätä omaisuudestaan mahdollistaa suurimman yhteiskunnallisen talouskasvun.²⁶⁸ Oikeustieteellisessä kontekstissa ei voida kuitenkaan nojata pelkästään tällaisiin tehokkuusargumentteihin, vaan huomioon on otettava myös oikeudenmukaisuusnäkökulmat. Näiden kahden näkökulman välisessä vertailussa oikeudenmukaisuusargumenttien on ainakin toistaiseksi katsottu painavan vaakakupissa enemmän.²⁶⁹ Kolehmainen on kuitenkin muistuttanut, etteivät taloudelliseen tehokkuuteen nojaavat argumentit ole sinällään vääriä, mutta ne ovat ylikorostuneet suosiolahjainstituutiota koskevissa keskusteluissa.²⁷⁰ Toisaalta, vasta-argumenttina on esitetty myös se, että lakiosaoikeus osaltaan ehkäisee omistuksen ja samalla markkinoiden keskittymistä yhteiskunnassa.²⁷¹

Suosiolahjasäännöksen kumoamista voitaisiin perustella myös säännöksen aiheuttamilla tulkintaepäselvyyksillä. Kritiikkiä on kohdistettu erityisesti suosiolahjan tunnusmerkistön

---

²⁶⁶ Ks. OM 2004:6, s. 47, jossa tämän seikan katsotaan perustelevan tarvetta pienentää suhteellisen lakiosan suuruutta.

²⁶⁷ Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 319.

²⁶⁸ Kangas on muutoinkin vahvasti puhunut lakiosajärjestelmästä luopumisen puolesta. Ks. esim. Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 598.

²⁶⁹ Timonen on katsonut, että yleisesti oikeudenmukaisuusargumentit tulee asettaa tehokkuusargumenttien edelle, koska tehokkuusargumentteille ei toistaiseksi ole esitetty sellaisia moraalisia perusteita, joiden valossa ne tulisi asettaa oikeudenmukaisuusnäkökulmia korkeammalle. Ks. Timonen: Määräysvalta, hinta ja markkinavoima, s. 102. Ks. myös Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 321, jossa tätä näkökulmaa perustellaan erityisesti perintökaaren luonteella *ihmisiä lähellä olevana säädöksenä*.

²⁷⁰ Toki Kolehmainen on myös katsonut tällaisten argumenttien usein olevan kiistanalaisia. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 321.

²⁷¹ Ks. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 321, jossa Kolehmainen katsoo markkinoiden keskittymisen olevan riski erityisesti Suomen kaltaisessa pienessä valtiossa.

avoimuuteen ja aikarajattomuuteen.²⁷² Kohtuullisen runsaasta oikeuskäytännöstä voitaisiin ehkä vetää johtopäätös siitä, että suosiolahjasäännöksen tulkinta aiheuttaa jatkuvia ongelmia käytännössä. Kuitenkin oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnössä todettiin lakiosakysymysten ylipäättään nousevan esille kohtuullisen harvoin jo siitä syystä, että suurimmassa osassa, noin kolmessa neljästä, tapauksista perintö menee rintaperillisille jakautuen enintään kolmen rintaperillisen kesken.²⁷³ Tästä voidaan päätellä, että suosiolahjasäännös nousee ongelmaksi tätäkin harvemmin.

Kuten edellä on jo todettu, suosiolahjasäännöstä voidaan luonnehtia suomalaisen oikeusjärjestelmän erikoisuudeksi, eikä edes muissa Pohjoismaissa, joita käytetään useimmiten vertailukohtana hallituksen esityksissä, suosiolahjaa tai sitä vastaavaa instituutiota tunnetta.²⁷⁴ Muiden Pohjoismaiden lainsäädäntö onkin yleensä vertailukohtana uusia lakimuutoksia pohdittaessa sekä haettaessa tulkinta-apua voimassa olevien säännösten soveltamiseen, ja tällaisen vertailukohdan puuttuminen vaikeuttaa säännöksen tulkintaa entisestään.²⁷⁵ Vasta-argumenttina voidaan toisaalta esittää se, että juuri tällaista suomalaisen perintöoikeusjärjestelmän erityispiirrettä tulisi vaalia. Voidaan jopa perustellusti väittää, että lakiosa, ja myös suosiolahja, ovat osa kansalaisten oikeudenmukaisuuskäsityksiä ja suomalaiseen oikeusjärjestelmään kytkeytyvää perinnettä.²⁷⁶

Loppujen lopuksi kyse on arvovalinnasta yhtäältä perittävän itsemääräämisoikeuden sekä toisaalta rintaperillisten välisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden välillä.²⁷⁷

---

²⁷² Ks. Kangas: Lahja, s. 245–247 sekä Rautiala: Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan, s. 129.

²⁷³ Lisäksi lakiosakysymysten ajankohtaistumisen vähäisyyden katsottiin osittain johtuvan siitä, että tarkastelluissa tapauksissa vain vajaa viidennes perittävistä oli tehnyt minkäänlaista testamenttia, ja näistäkin testeista osa oli tehty rintaperillisten hyväksi. OM 2004:6, s. 41.

²⁷⁴ Sen sijaan testamenttiin rinnastuva lahja sisältyy myös esimerkiksi ruotsalaiseen oikeusjärjestelmään. Ks. Ärvdabalk (1958:637), 7 kap. 4 §.

²⁷⁵ Lohi on nostanut esiin tulkinta-avun puuttumisen. Erityisen ongelmallisena hän on pitänyt suosiolahjan tai sitä vastaavan instituution puuttumista Ruotsin oikeusjärjestelmässä. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 1–2. Myös hallituksen esityksissä on nostettu esiin suosiolahjaa vastaavan instituution puuttuminen muissa Pohjoismaissa. Ks. HE 117/1998 vp, s. 2 sekä HE 77/2000 vp, s. 2–3.

²⁷⁶ Kolehmainen viittaa kantansa tueksi kansanedustajien ja lausunnonantajien kielteiseen suhtautumiseen lakiosajärjestelmään tehtävien muutosten osalta. Ks. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 320.

²⁷⁷ Ks. Rapola: Uusi lakiosasäännöstö, s. 1, jossa Rapola kuvailee perintöoikeusjärjestelmämme rakentuvan yhtäältä oletukseen perittävän ja perillisten välisestä etujen yhteisyydestä ja toisaalta pyrkimykseen noudattaa perittävän viimeistä tahtoa.

Suomalaisessa perintöoikeusjärjestelmässä tämän punninnan osalta on päädytty jälkimmäiseen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoittelu on yhteiskunnassamme ollut valinta, joka pohjautuu arvopohjamme lisäksi moraaliseen perusteluun.²⁷⁸ Yhden lapsen suosimista on pidetty yleisesti paheksuttavana, vaikka suosimiselle olisikin objektiivisesti hyväksyttävä syy. Kangas onkin todennut perintökaaren lakiosajärjestelmän ytimen eli laskennallisten lisäysten perustuvan pitkälti 1950-luvun alun arvovalinnoille.²⁷⁹

5.3 Suosiolahjasäännöksen ja lakiosajärjestelmän kehittäminen

Suosiolahjasäännöksen osakseen saama kritiikki herättää kysymyksen siitä, voitaisiinko suosiolahjaa koskevaa sääntelyä kehittää toimivammaksi, ja jos kyllä, niin millaisia muutoksia sääntelyyn tulisi tulevaisuudessa tehdä. Erilaisia näkemyksiä sekä suosiolahjan että koko lakiosajärjestelmän kehittämisestä on esitetty niin viranomaisselvitysten yhteydessä kuin oikeuskirjallisuudessakin. Suosiolahjaa koskevat muutosehdotukset ovat pääasiassa olleet sellaisia, joilla suosiolahjan huomioimista lakiosaa laskettaessa rajoitettaisiin ja joiden seurauksena lakiosaoikeuden merkitys myös rajoittuisi. Luonnollisesti lakiosaoikeuden rajoittaminen olisi mahdollista myös itse lakiosajärjestelmään tehtävillä muutoksilla.

Suosiolahjan henkilöllisen ulottuvuuden osalta Lohi on esittänyt, että suosiolahjan potentiaalisten saajien piiriä tulisi laajentaa siten, että suosiolahjana voitaisiin huomioida myös perittävän rintaperillisen avopuolison sekä rintaperillisen jälkeläisen avopuolison saamat lahjat. Tämän lisäksi Lohi on katsonut, että myös perittävän avio- ja avopuolison saamat lahjat voisivat tulla huomioiduksi suosiolahjana.²⁸⁰ Kangas sen sijaan on ollut sitä mieltä, että henkilöllistä ulottuvuutta ei tulisi ainakaan laajentaa, vaan päinvastoin supistaa.²⁸¹ Yhdyn Kankaan näkemykseen siitä, ettei säännöksen henkilöllistä ulottuvuutta tule laajentaa kevyin perustein liiaksi. Mikäli nähdään tarpeelliseksi laajentaa suosiolahjasäännöstä koskemaan avopuolisoita, voitaisiin henkilöpiiri rajata siten, että säännöksen piiriin

---

²⁷⁸ Tästä on huomauttanut esimerkiksi Kolehmainen. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 321.

²⁷⁹ Kangas: Lahja, s. 241.

²⁸⁰ Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 15.

²⁸¹ Kangas tosin on todennut, että suosiolahjan henkilöllistä ulottuvuutta tulisi supistaa, mikäli suosiolahjasäännöstä ei lakkauteta kokonaan. Kangas on siis toteamuksessaan ensisijaisesti suosiolahjasäännöksen kumoamisen kannalla. Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 600.

kuuluisivat vain lakisääteiset avoliitot.²⁸² Suosiolahjasäännöksen ulottaminen perittävän puolison saamiin lahjoihin saattaisi joissain tapauksissa olla ristiriidassa perintöoikeusjärjestelmämme yhden kantavan oikeusperiaatteen, leskelle suopean tulkinnan periaatteen kanssa.²⁸³ Voidaan vain pohtia, olisiko lesken kannalta kohtuullista, jos perittävän mahdollisesti vuosia ennen kuolemaansa leskelle antamia lahjoituksia ryhdyttäisiin julistamaan suosiolahjoiksi perinnönjaon yhteydessä.

On myös ehdotettu, että suosiolahjasäännöstä voitaisiin selkeyttää lisäämällä lakitekstiin jonkinlainen aikaleikkuri sen osalta, kuinka kauan ennen perittävän kuolemaa annettuja lahjoja voitaisiin pitää suosiolahjoina.²⁸⁴ Muutosehdotuksen ongelmaksi muodostuu kuitenkin mielestäni se, ettei vakiintunutta aikarajaa ole oikeuskäytännössä kyetty rajaamaan. Aikarajan lisääminen varmasti selkeyttäisi sääntelyä ja yhtenäistäisi oikeustilaa sekä helpottaisi jäämistösuunnittelua, mutta ongelmallista on se, mihin raja tulisi asettaa.²⁸⁵ Tietyn aikavälin lukitseminen suosiolahjaa rajaavaksi tekijäksi saattaisi näyttäytyä jokseenkin keinotekoisena ratkaisuna ottaen huomioon melko hajanainen oikeuskäytäntö aikatekijän osalta.²⁸⁶ Oikeusministeriön asettama työryhmä katsoi kiinteän aikaleikkurin ongelmaksi myös sen, että lahjan katsominen suosiolahjaksi voi joissain tapauksissa olla kiinni jopa päivistä.²⁸⁷

Suosiolahjaa koskevaan lainkohtaan on ehdotettu lisättäväksi maininta sukupolvenvaihdestarkoituksesta erityisenä vastasyynä, joka osoittaa, ettei perittävän

---

²⁸² Avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetun lain (AvoliittoL 26/2011) 3 §:n mukaan avoliitto on lakisääteinen, kun kyseessä on yhteistaloudessa asuvat parisuhteen osapuolet, jotka ovat asuneet yhteistaloudessa vähintään viisi vuotta tai joilla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Ks. lisää avoliittolain soveltamisalasta Mikkola: Parisuhteet, varallisuus ja sopimukset, s. 7–9.

²⁸³ Leskelle suopean tulkinnan periaatetta ei ole kirjattu lakiin, vaan sen on katsottu kehittyneen yleisen elämäkokemuksen ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön myötä. Ks. esimerkiksi Mahkonen: Testamentti ja leskelle suopea tulkinta-asetus, s. 514.

²⁸⁴ Ks. Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 600 sekä Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 325, jossa jopa todetaan selkeän aikarajan olevan oikeusvarmuuden edistämiseksi paras mahdollinen vaihtoehto.

²⁸⁵ Esimerkiksi Kolehmainen ja Rabinä ovat todenneet, että suosiolahjan ajalliseen ulottuvuuteen liittyvä epävarmuus vaikeuttaa jäämistösuunnittelua merkittävästi. Ks. Kolehmainen – Rabinä: Jäämistösuunnittelu, s. 275.

²⁸⁶ Aikatekijää ja oikeuskäytäntöä sen osalta on käsitelty tarkemmin alaluvussa 3.2.

²⁸⁷ Työryhmä tosin myönsi kiinteän aikarajan ehdottomana etuna olevan sääntelyn selkeys. Mahdollisena pidettiin myös kohtuullisuuden perusteella määräytyvää aikarajoitusta, jonka ongelmaksi katsottiin kuitenkin sääntelyn harkinnanvaraisuus. OM 2004:6, s. 50.

ilmeisenä tarkoituksena ole ollut suosia lahjansaajaa ja ettei kyseessä ole suosiolahja.²⁸⁸ Tämäkin ehdotettu muutos voisi selkeyttää säännöksen soveltamiskäytäntöä, mutta toisaalta sukupolvenvaihdostarkoituksen on katsottu vakiinnuttaneen, ilman nimenomaista mainintaa laissakin, melko vahvan aseman erityisenä vastasyynä.²⁸⁹ Lisäksi yhden erityisen vastasyyn lisääminen lakitekstiin herättäisi uusia kysymyksiä siitä, onko kyseessä tyhjentävä lista ja onko olemassa muita syitä, jotka erityisinä vastasyinä osoittavat, ettei suosimistarkoitusta ole käsillä. Vaihtoehtona olisi tietenkin myös suosiolahjan poistaminen kokonaan.²⁹⁰ Suosiolahjan kumoamista onkin jo mainitusti yritetty aiemmin, joskin heikolla menestyksellä.²⁹¹

Suosiolahjasäännökseen puuttumisen rinnalla säännöksen soveltamiseen käytännössä voitaisiin vaikuttaa lakiosajärjestelmään tehtävillä muutoksilla. Lakiosaoikeuden rajaaminen olisi mahdollista ensinnäkin siten, että suhteellisen lakiosan suuruutta pienennettäisiin. Oikeusministeriön asettama työryhmä katsoi vuoden 2004 mietinnössään, että suhteellisen lakiosan rajaaminen merkitsisi, komitean esittämistä keinoista, suurinta mahdollista puuttumista lakiosaan.²⁹² Erityisesti tilanteissa, joissa perittävä on varakas, muodostuisi lakiosa arvoltaan riittäväksi, vaikka suhteellisen lakiosan suuruus olisi vain esimerkiksi kolmasosa lainmukaisesta perintöosasta.²⁹³ Huomioiden myös työryhmän havainnon siitä, ettei perintö nykyään useinkaan jakaudu useamman kuin kolmen perillisen kesken, näyttäytyy suhteellisen lakiosan pienentäminen perusteltuna vaihtoehtona.²⁹⁴

---

²⁸⁸ Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 600.

²⁸⁹ Näin ovat todenneet esimerkiksi Lohi ja Mikkola. Ks. Lohi: Muulle kuin rintaperilliselle annettu suosiolahja, s. 5 sekä Mikkola: Perittävän tekemät lahjoitukset ja niihin liitetyt määräykset: määräämisvallan rajoista, s. 323.

²⁹⁰ Saarenpää on kuitenkin todennut, että suosiolahjasäännöksen kumoaminen todennäköisesti laajentaisi testamenttiin rinnastuvaa lahjaa koskevaa tulkintakäytäntöä. Saarenpää: Tasajaon periaate, s. 325.

²⁹¹ Suosiolahjan poistamista PK 7 luvun 3 §:n 3 momentin sääntelystä ehdotettiin vuoden 1998 hallituksen esityksessä, joka kuitenkin raukesi ennen etenemistään eduskuntaan. Ks. HE 117/1998 vp, s. 2.

²⁹² Vähäisimpänä lakiosaa rajoittavana muutoksena komitea piti suosiolahjojen huomioon ottamisen rajaamista lakiosaa ja lakiosan täydennysvelvollisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa. OM 2004:6, s. 39.

²⁹³ Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnössä katsottiin, että kolmannes perintöosan arvosta olisi riittävä toteuttamaan lakiosan tarkoituksen, mutta samalla mahdollistamaan perittävälle enenevissä määrin vapauden testamentata omaisuudestaan. Ks. OM 2004:6, s. 47. Myös Kangas on ehdottanut, että suhteellisen lakiosan suuruutta voitaisiin rajata siten, että suhteellisen lakiosan suuruus olisi kolmasosa perintöosan arvosta. Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 601.

²⁹⁴ Ks. OM 2004:6, s. 47.

Mahdollista olisi sekin, että lakiosan arvon suuruudelle asetettaisiin euromääräinen enimmäisraja.²⁹⁵ Tällaiseen ratkaisuun on päädytty esimerkiksi Norjassa, jossa lakiosan suuruus on sidottu kansanvakuutuksen perusmäärään siten, että lakiosa voi olla suuruudeltaan enintään viisitoista kertaa kyseisen summan suuruinen.²⁹⁶ Esimerkiksi vuonna 2022 kansanvakuutuksen perusmäärän suuruus oli 111 477 kruunua, jolloin lakiosan enimmäismäärän suuruus oli 1 672 155 kruunua.²⁹⁷ Tämä vastaa noin reilua 151 000 euroa. Lakiosan enimmäismäärän asettaminen tarjoaisi joustovaraa erityisesti perittävän ollessa varakas, sillä tällöin enimmäismäärän ylittäviä, vapaasti disponoitavissa olevia varoja olisi paljonkin. Onkin esitetty, että mikäli lakiosan suuruudelle asetettaisiin enimmäismäärä, tulisi rajan olla verrattain korkealla, jotta perillisten voitaisiin katsoa saaneen riittävä osuus perinnöstä, vaikka lakiosa vastaisikin suhteellisesti pientä osuutta jäämistön varoista.²⁹⁸

Yhtenä vaihtoehtona olisi myöskin se, että luovuttaisiin lakiosajärjestelmästä kokonaan. Lakiosan poistaminen kokonaan merkitsisi suurinta mahdollista perittävän disponointivallan laajennusta, sillä se vapauttaisi perittävän useimmissa tapauksissa määräämään koko jäämistöstään haluamallaan tavalla. Kun suomalaisessa lakiosakeskustelussa on esitetty huolta lakiosajärjestelmän poistamisen vaikutuksesta alaikäisten lakiosaperillisten taloudelliseen asemaan, olisi yhtenä vaihtoehtona myöskin se, että lakiosa säilytettäisiin jatkossakin alaikäisten perillisten turvana, vaikka se muutoin poistettaisiinkin.²⁹⁹

Huomioon tulee ottaa se, ettei kyse kuitenkaan ole siitä, etteikö maissa, joissa lakiosaa ei tunneta, perillisen asemaa turvattaisi millään tavoin. Common law -maissa käytetäänkin

---

²⁹⁵ Oikeusministeriön asettaman työryhmän lisäksi tätä on ehdottanut ainakin Kangas. Ks. OM 2004:6, s. 48 sekä Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 601.

²⁹⁶ Toisaalta Norjassa lakiosan suhteellinen osuus on kaksi kolmasosaa perintöosasta, ja lakiosan enimmäismäärä on otettu lakiin tasapainottamaan tätä melko suurta suhteellista lakiosaa. Ks. lov om arv og dødsboskifte, kapittel 7, § 50. Ks. myös OM 2004:6, s. 48, jossa kommentoidaan, ettei Norjan lakiosan enimmäismäärällä liene useimmiten suurta merkitystä ainakaan silloin, kun useampi perillinen on oikeutettu lakiosaan.

²⁹⁷ Kansanvakuutuksen perusmäärää tarkistutetaan vuosittain toukokuussa, ja kruunumääräiset summat voi tarkistaa esimerkiksi Norjan työ- ja hyvinvointihallinnon sivuilta. Ks. NAV: Grunnbeløpet i folketrygden. <https://www.nav.no/grunnbeloet>.

²⁹⁸ Näin on argumentoitu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnössä. Ks. OM 2004:6, s. 48. Samalla linjalla on Kangas, joka on ehdottanut lakiosan euromääräiseksi enimmäismääräksi jopa 600 000 euroa. Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 601. Näin korkealla enimmäismäärällä olisi kuitenkin merkitystä nähdäkseni vain erittäin harvoissa tapauksissa.

²⁹⁹ Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 598.

lakiosan sijasta erilaisia harkinnanvaraisia etuuksia, jotka turvaavat perittävän perheen taloudellista asemaa, ja potentiaalisten harkinnanvaraisten etuuksien saajien piiri voi olla melko laajakin.³⁰⁰ Näissäkään maissa perittävällä ei siis välttämättä todellisuudessa ole absoluuttisen täydellistä vapautta määrätä jäämistöstään, vaikkakin verrattuna suomalaiseen sääntelyyn tämä vapaus on huomattavasti suurempi.³⁰¹ Lakiosan tavoin harkinnanvaraisia etuuksia on vaadittava, ja nimensä mukaisesti niitä ei myönnetä automaattisesti, vaan tilannekohtaisen harkinnan perusteella.³⁰² On syytä pitää myös mielessä, ettei omassa kontekstissaan toimiva sääntely välttämättä ole toimiva toiseen oikeusjärjestykseen siirrettynä. Ei siis voida suoraviivaisesti myöskään kannattaa lakiosajärjestelmästä luopumista ilman, että samalla tarkasteltaisiin muuta lainsäädäntöä, analysoitaisiin oikeuskulttuurien välisiä eroja ja selvitettäisiin lakiosajärjestelmästä luopumisen mahdollisesti aiheuttamia lainsäädännöllisiä uudistamistarpeita.³⁰³

---

³⁰⁰ Esimerkiksi Englannissa perittävän jäämistöstä harkinnanvaraisia etuuksia voivat hakea muun muassa perittävän aviopuoliso tai rekisteröity kumppani sekä perittävän lapsi tai henkilö, joka on ollut perittävään sellaisessa suhteessa, että hänet voidaan rinnastaa perittävän lapseen. Lisäksi harkinnanvaraista etuutta voi hakea jopa perittävän entinen puoliso tai rekisteröity kumppani, joka ei sittemmin ole avioitunut uudelleen sekä henkilö, joka välittömästi ennen perittävän kuolemaa oli perittävän elatuksen varassa. Mikäli vainaja on kuollut vuonna 1996 tai myöhemmin, harkinnanvaraista etuutta voi hakea myös perittävän kanssa vähintään kaksi vuotta samassa taloudessa avioliitonomaisesti asunut kumppani. Ks. Inheritance Act 1975, section 1: Application for financial provision from deceased's estate. Vrt. Inheritance Act 1938, section 1: Power for court to order payment out of net estate of testator for benefit of surviving spouse or child, jossa perittävän lapset avustuksen hakijoina oli rajattu alle 21-vuotiaisiin poikiin sekä naimattomiin tyttäriin. Ks. myös Ross: Inheritance Act Claims, s. 9–10.

³⁰¹ Esimerkiksi Ross on muistuttanut siitä, että Englannissa testaattorilla oli totaalinen testamenttaamisvapaus ainoastaan lyhyen ajanjakson ajan, ja vuodesta 1938 lähtien tietyillä perittävän lähipiirin henkilöillä on ollut mahdollisuus hakea jäämistöstä avustuksia. Ks. Ross: Inheritance Act Claims, s. 1.

³⁰² Englannissa harkintaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa hakijan sekä kuolinpesän muiden edunsaajien taloudelliset resurssit ja tarpeet, perittävän velvollisuudet ja vastuut hakijaa tai edunsaajia kohtaan, jäämistön koko, jäämistön varojen luonne, hakijan tai edunsaajan fyysinen tai henkinen vamma sekä muut asiaan mahdollisesti vaikuttavat olosuhteet. Ks. Inheritance Act 1975, section 3: Matters to which court is to have regard in exercising powers under section 2.

³⁰³ Oikeudellisten instituutioiden siirtämisestä oikeuskulttuurista toiseen on käytetty termiä *legal transplant*. Linna on kuvaillut transplanttia suoraan toisesta oikeusjärjestyksestä joko vapaaehtoisesti omaksuttua tai pakolla siirrettyä oikeudellista ainesta, joka on ulottuvuudeltaan rajattu melko tarkasti. Linna: Transplanti – metafora, mutta mistä?, s. 837. Ks. aiheesta myös Klami: Johdatus oikeustieteen metodologiaan, s. 19, jossa transplanteista puhutaan *oikeudellisina elinsiirtoina*.

6 Lopuksi

Tarkastelun perusteella huomataan, että suosiolahjan tunnusmerkeistä käytännössä eniten päänvaivaa aiheuttaa suosimistarkoitus ja sen osoittaminen. Suosimistarkoituksen punnintaan kytkeytyy vahvasti erityisten vastasyiden tarkastelu, mikä vaikeuttaa arviointia entisestään. Se, miten erityisiä vastasyitä tulkitaan ja arvotetaan suhteessa toisiinsa, on jäänyt osittain tapauskohtaista punnintaa korostettaessa hämärän peittoon. Suosimistarkoituksen ja toisaalta sen puuttumisen osalta liikutaan niin vahvasti suosiolahjan ytimessä, että ainakin suosimistarkoituksen arviointikriteerien selkeyttäminen olisi kaikkien osapuolten edun mukaista.

Vastasyistä maatilán sukupolvenvaihdostarkoitus on ollut tietynlaisessa erityisasemassa kumoten suosimisolettaman lähes joka kerta. Maatilán sukupolvenvaihdostapauksissa myös lahjanluonteisuuden arvioinnin osalta rima on asetettu tavallisesti hieman alemmas kuin muiden luovutusten kohdalla. Toisaalta tarkastelun perusteella myös se, että perittävä on luovutuksella halunnut saattaa perilliset tasa-arvoiseen asemaan, on menestynyt vastasyynä hyvin. Huomionarvoista on myös se, että suuressa osassa tapauksista esiintyy useita yhdessä samanaikaisesti vaikuttavia erityisiä vastasyitä. Tyypillistä on esimerkiksi se, että lahjoituksella tai alihintaisella kaupalla on ollut tarkoitus sekä suorittaa sukupolvenvaihdos että turvata perittäväen asuminen hänen elämänsä viimeisillä hetkillä. Erityiset vastasyöt toimivatkin vuorovaikutuksessa sekä muihin vastasyihin että suosimistarkoitukseen nähden. Näin ollen suosiolahjaluonteen punninnassa joudutaankin arvioimaan kaikkia asiaan vaikuttavia tekijöitä ja olosuhteita.

Suosimistarkoituksen lisäksi ovat puhututtaneet suosiolahjan aikarajattomuus ja mahdollinen tarve aikarajan asettamiselle. Vaikka oikeuskirjallisuudessa on, oikeuskäytäntöönkin nojaten, pidetty suosiolahjan kohdalla lahjoitushetken ja perittäväen kuoleman välisenä kohtuullisena aikana enintään noin kymmentä vuotta, on oikeuskäytännössä suosiolahjoiksi katsottu huomattavasti pidempiäkin aikoja ennen perittäväen kuolemaa annettuja lahjoja. Lahjansaajaan ja -antajaan liittyen epäselvyyksiä on tarkastelun perusteella ajankohtaistunut melko vähän, ja näihinkin epäselvyyksiin on löydetty joko oikeuskirjallisuudessa tai -käytännössä jokseenkin perusteltu ja vakiintunut linja. Esimerkiksi melko vakiintuneesti on suhtauduttu kielteisesti siihen, voitaisiinko lakiosaperillisen puolison tai jälkeläisen saaman suosiolahjan arvo vähentää lakiosaperillisen lakiosasta. Toki on mahdollista kiistellä siitä, tulisiko suosiolahjan

saajien rajattua henkilöpiiriä laajentaa tai päinvastoin supistaa sekä siitä, miksi ylipäättään tiettyjen henkilöiden saamat lahjat on asetettu eriarvoiseen asemaan verrattuna muihin lahjoihin.

Voidaankin todeta, että vaikka suosiolahjaa koskevaa oikeuskäytäntöä on sängen runsaastikin ja tulkinta-apua on tätä kautta saatavilla, ei suosiolahjan tunnusmerkistö vielääkään ole täysin vakiintunut. Vaikka suosiolahja on kuulunut voimassa olevaan oikeuteemme yli 70 vuoden ajan, lahjan katsominen suosiolahjaksi ja erityisten vastasyiden vaikutus aiheuttavat edelleen käytännön haasteita. Toki ei ole syytä myöskään liioitella ongelman suuruutta, sillä loppupeleissä nämä tulkintaongelmat ajankohtaistuvat melko harvoissa tapauksissa. Lisäksi verrattain runsas ratkaisukäytäntö on myös, avoimeksi jääneiden kysymysten ohella, tarjonnut apukeinoja tulkintaan.

Runsaasta oikeuskäytännöstä huolimatta tuomioistuimilta saadun tulkinta-avun painoarvoa vähentää nähdäkseni se, ettei suosiolahjaa koskevia linjauksia voida kutsua keskenään yhteneviksi. Vaikka tuomioistuinratkaisusta huokuva tilannekohtainen, kaikki olosuhteet huomioiva punninta tuo osaltaan joustavuutta tulkintakäytäntöön, hankaloittaa se myös riittävän selkeän kuvan saamista sääntelyn ytimestä.³⁰⁴ Lisäksi ratkaisuja on vaikeaa ennakoita, ja voisi jopa todeta, että perittävän on hyvin hankala arvioida tekemiensä oikeustoimien myöhempiä vaikutuksia. Selkeämpää ja yhtenäisempää käsitystä suosiolahjainstituution soveltamiskäytännöstä vaatisivatkin oikeusvarmuuden ja ratkaisujen ennakoitavuuden periaatteet.

Suosiolahjan tunnusmerkistöön liittyvien epäselvyyksien valossa voidaan todeta tilannetta selkeyttävien toimien nimenomaan lainsäätäjän taholta olevan tervetulleita. Toki mahdollista on myös tehdä selkeyttäviä linjanvetoja oikeuskäytännössä, erityisesti korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä, mutta tällaisia täysin selkeitä ja yhtenäisiä linjanvetoja ei ole pystytty määrittelemään vielä tähän päivään mennessäkään säännöksen voimassaolohistorian aikana. Tätä taustaa vastaan lainsäädännölliset muutokset vaikuttavat oikeuskäytännön linjauksia tehokkaammalta ratkaisulta ongelmaan. Aikaleikkurin asettaminen lainkohtaan selkeyttäisi

---

³⁰⁴ Kolehmainen on todennut osuvasti, että joustavat oikeusnormit ovat hyödyllisiä vain, mikäli niitä osataan käyttää oikein. Kolehmainen: Suosiolahja – suosimistarkoitus ja sen toteennäyttäminen, s. 325.

osaltaan sääntelyn tilaa, mutta tätäkin ongelmallisempänä näen ongelmat suosimistarkoituksen arvioinnissa. Suosimistarkoituksen arviointiin olisikin hyvä ottaa kantaa, jos ei lain tasolla, niin vähintään esimerkiksi lain esitöissä tai mietinnöissä.

Näen muutokset suosiolahjan sääntelyyn periaatteessa mahdollisina ja jopa tarpeellisina, mutta toisaalta käytännössä epätodennäköisinä. Suosiolahjan kohdalla soveltamiskäytäntöä selkeyttäviä muutoksia olisi mahdollista saavuttaa melko yksinkertaisillakin lakitekstin muutoksilla. On kuitenkin muistettava aikaisempien muutosyritysten saama melko pidättyväinen ja kielteinen vastaanotto. Tätä taustaa vasten muutosten läpivienti tuskin onnistuisi saumattomasti, ja lainsäädäntöprosessi saattaisi olla hyvinkin pitkä ja monimutkainen. Muutokset lakiosaan lienevät olevan tätäkin vaikeammin toteutettavissa. Lakiosajärjestelmä on kirjaimellisesti juurtunut oikeusjärjestelmämme osaksi, ja siihen liittyvä pyrkimys perillisten tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen kohteluun on osa arvojamme ja oikeudenmukaisuuskäsityksiämme. Kankaan tavoin uskonkin, ettei Suomessa tulla ainakaan lähitulevaisuudessa kajoamaan lakiosaan, eikä myöskään suosiolahjaan.³⁰⁵

---

³⁰⁵ Kangas: Lakiosa eilen, tänään ja huomenna, s. 599.